GROTE STEDENBELEID
Actieplannen 1997 - 1999

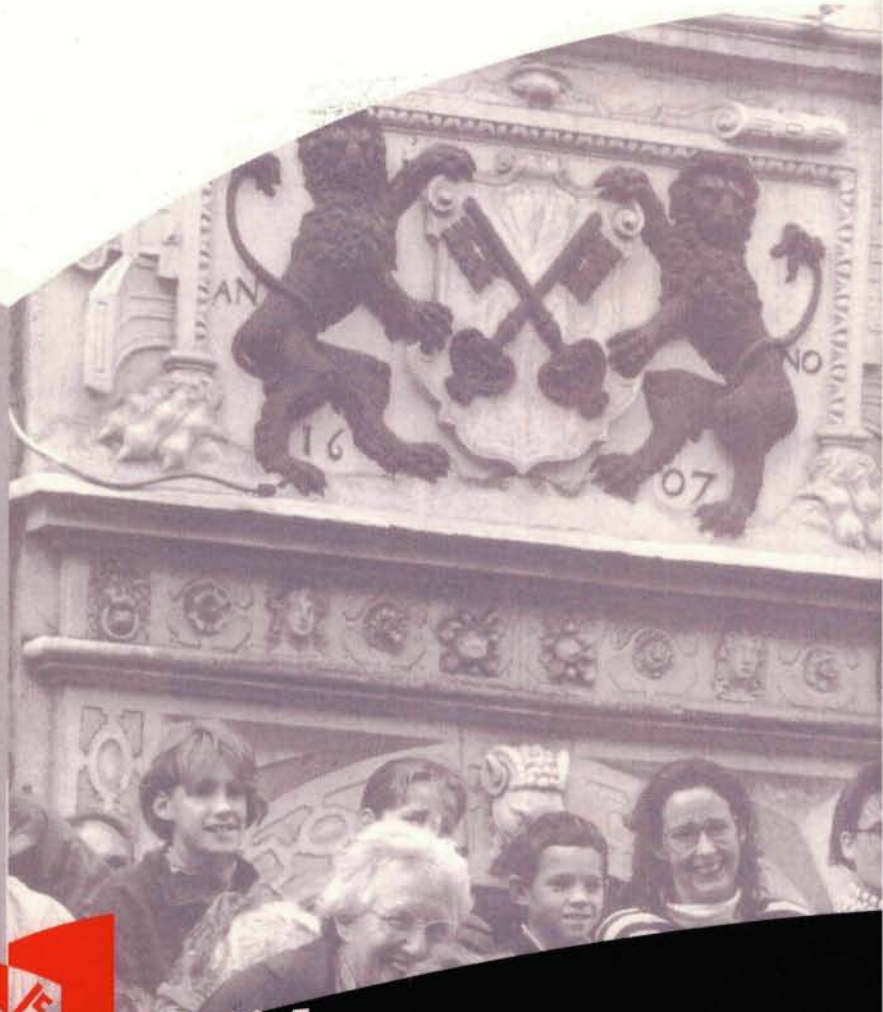

Leiden

Leiden, leefbare en levendige stad

Gemeente Leiden, juni 1997

Leiden

Voorwoord

Om de dreiging van maatschappelijke segregatie in de grote steden tegen te gaan voert het kabinet een Grote Stedenbeleid dat gericht is op versterking van de (economische) potenties en bestrijding van (sociale) problemen in de steden. De ambitie is om via een integrale en outputgerichte aanpak, in partnership tussen Rijk en steden, te komen tot een sociale en economische structuurversterking en modernisering van de betrokken steden.

Elke stad die deelneemt aan het Grote Stedenbeleid heeft zich verplicht tot het maken en uitvoeren van diverse actieplannen, waarbij het beleid zich inhoudelijk richt op de thema's economie en werk, onderwijs, jeugd en veiligheid, zorg, en leefbaarheid.

Leiden heeft de afgelopen maanden hard en enthousiast gewerkt om deze plannen tot stand te brengen. Er is voor gekozen om vier actieplannen te maken : Economie en Werk, Jeugd en Veiligheid, Van Wijkbeheer naar Wijkontwikkeling en Zorg en Opvang. Het thema onderwijs is ondergebracht in het actieplan Jeugd en Veiligheid. Tevens is een integrale notitie gemaakt om de samenhang in het beleid aan te brengen.
De actieplannen bestaan uit een algemeen gedeelte en de uitwerking daarvan in projecten. Als leidraad bij de keuze van projecten zijn de meetbaarheid van de doelstellingen, de betrokkenheid van externe partners en de integrale aanpak genomen. Het is echter niet in alle gevallen gelukt om de laatste twee elementen concreet uit te werken. Dat had enerzijds met de tijdsdruk te maken, anderzijds vinden wij het belangrijk om ruimte te creëeren in de gesprekken die de komende vier maanden met externe partners gevoerd gaan worden.

Wij beseffen dat er nog heel wat werk verzet moet worden, maar zijn ervan overtuigd dat bijgaande plannen een goede basis vormen voor een succesvol Grote Stedenbeleid in Leiden.

Leiden, 2 juni 1997

Mr. C.H. Goekoop
burgemeester

Inhoudsopgave

Deel I	**Leiden, leefbare en levendige stad**	
1	**Inleiding**	**5**
1.1	Het grote stedenbeleid	5
1.2	Actie, kader en integratie	6
1.3	Leeswijzer	7
2	**Het Leidse perspectief in cijfers**	9
2.1	Inleiding	9
2.2	Algemene gegevens	9
2.3	Economie en werk	17
2.4	Jeugd en veiligheid	20
2.5	Zorg en opvang	24
3	**Ambitie en samenhang**	27
3.1	Inleiding	27
3.2	De operationele doelstellingen op een rij	27
3.3	Twee principes van het grote stedenbeleid	29
4	**Aansturing**	**33**
4.1	Aansturing van het grote stedenbeleid	33
4.2	Aansturing in netwerken	34
4.3	Organisatie van de aansturing	34
Deel II	**Ruimte voor leefbaarheid** Actieplan van wijkbeheer naar wijkontwikkeling	
1	**Inleiding**	**41**
1.1	Leefbaarheid	41
1.2	Doelstelling actieplan	43
1.3	Leeswijzer	44
2	**Het Leidse perspectief**	**45**
2.1	De ruimte	45
2.2	De politieke ruimte	45
2.3	De fysieke ruimte	46
2.4	De sociale ruimte	46
3	**Samen beheren**	**47**
3.1	Operationele doelstellingen	47
3.2	Aansluiting bij bestaande aanpak	47
3.3	Betrokken partners en samenwerking	48
4	**Leiden veilig**	**49**
4.1	Operationele doelstellingen	49
4.2	Aansluiting bij bestaande aanpak	49
4.3	Betrokken partners en samenwerking	50
5	**De wijken in ontwikkeling**	**51**
5.1	Kader wijkontwikkeling en doelstelling	51
5.2	Aansluiting bij bestaande aanpak	52
5.3	Betrokken actoren en samenwerking	52
6	**Projectomschrijvingen**	**53**

Deel III **Zorg voor Leiden**
Actieplan Zorg en Opvang

1	**Inleiding**	**75**
1.1	Het Leidse beleid op het gebied van zorg en opvang	75
1.2	De betekenis van het Grote Steden Beleid voor het zorgbeleid	76
1.3	Afstemming, schaalniveau, aansturing en financiering	77
1.4	Leeswijzer	77
2	**Actieplan Zorg en opvang: de hoofdlijnen**	**79**
2.1	Doelstellingen	79
2.2	De aanpak: een ketenbenadering	79
2.3	Doelgroepen	80
2.4	Invulling van het actieplan: de zorg en opvang matrix	80
3	**Mensen met verslavingsproblemen**	**83**
3.1	Gegevens	83
3.2	Knelpunten in de keten	83
3.3	Acties	84
4	**Dak- en thuislozen**	**87**
4.1	Gegevens	87
4.2	Knelpunten in de keten	87
4.3	Acties	88
5	**Ouderen en gehandicapten**	**89**
5.1	Gegevens	89
5.2	Knelpunten in de keten	89
5.3	Acties	90
6	**Vrouwen met (seksueel) geweld ervaringen**	**91**
6.1	Gegevens	91
6.2	Knelpunten in de keten	91
6.3	Acties	92
7	**Overige kwetsbare groepen**	**93**
7.1	Jongeren met problemen rond zelfredzaamheid	93
7.2	Kwetsbare groepen in de wijk	94
8	**Overzicht van projecten**	**95**

Deel IV **Werken aan werk**
Actieplan Economie en Werk

1	**Inleiding**	**125**
1.1	Aanleiding en totstandkoming van dit actieplan	125
1.2	Leeswijzer	125
2	**Analyse van de bestaande problematiek**	**127**
2.1	Economische structuur	127
2.2	Analyse van de werkloosheid	128
2.3	Conclusie	129
3	**Analyse van het huidige beleid**	**131**
3.1	Inleiding	131
3.2	De sector sociale zaken in ontwikkeling	131
3.3	Inspanningen van bedrijfsleven en overheid in de binnenstad	132
3.4	Huidige aanpak werkloosheidsproblematiek	132

4	**Uitgangspunten voor economie & werk**	135
4.1	Algemene doelstelling	135
4.2	De aanpak	135
4.3	Operationele doelstellingen	137
5	**Projectomschrijvingen**	139
Deel V	**Sleutel voor de toekomst** Actieplan Jeugd en Veiligheid	
1	**Inleiding**	175
1.1	Aanleiding actieplan	175
1.2	Ketenbenadering	175
1.3	Leeswijzer	176
2	**Basisgegevens**	177
2.1	Kwantitatieve gegevens	177
2.2	Kwalitatieve gegevens	177
3	**Jongerenbeleid**	181
3.1	Bestaand beleid	181
3.2	Analyse van het bestaande beleid	182
4	**Maatregelen en acties**	185
4.1	Landelijke doelstellingen	185
4.2	Het Leidse perspectief	185
4.2.1	Beoogd resultaat: de keten compleet	186
4.2.2	Beoogd resultaat: objectieve en subjectieve veiligheid	187
4.2.3	Beoogd resultaat: goede maatschappelijke uitgangspositie	188
5	**Projectomschrijvingen**	191
	Colofon	221

1 Inleiding

1.1 Het grote stedenbeleid

'Stedelijkheid in de zin van een rationele combinatie van economische belangen, sociale en politieke saamhorigheid en culturele identificatie is van cruciale betekenis voor elke stad die tot ontwikkeling wil komen, dan wel een bepaald ontwikkelingspeil wil handhaven of verhogen. Zij geeft de economische activiteiten kracht, trefzekerheid, samenhang en richting en verschaft de politieke macht van het stadsbestuur legitimiteit - dat wil zeggen - draagkracht bij de stedelijke bevolking. Stedelijkheid heeft voor een stad dezelfde functie als de bedrijfscultuur voor een onderneming of bestuursapparaat. Zonder stedelijkheid heeft een stad geen gezicht en ontbeert zij draagkracht.'

Dit citaat van professor Zijderveld vormt de opening van het Convenant 'Steden staan voor stedelijkheid' dat het rijk met 15 grote gemeenten heeft gesloten en waarvan onlangs een uitbreiding heeft plaats gevonden met zes gemeenten, waaronder Leiden.
De benadering, waarin het Grote Stedenbeleid met dit citaat wordt geplaatst, stelt deelnemende gemeenten voor een integrale uitdaging. Dat wil zeggen een benadering die recht doet aan de volle breedte van de stad, haar problemen en kansen, haar cultuur en structuur, haar fysieke en sociale dimensies, haar economie en politiek.

Het Grote Stedenbeleid gaat uit van een inspanning gericht op de vitaliteit van de *totale* stad. Het gaat daarmee om een integrale aanpak van de stad. Daarbij wordt nadrukkelijk betoogd dat het gaat om een klus van minstens 10 jaar. Deze duurzame inspanning door gemeente, instellingen, bedrijven en bewoners is gebaat bij een motivatie die duurzamer is dan alleen het willen realiseren van losse projecten. Deze duurzame motivatie helder formuleren is de uitdaging waarvoor de gemeente Leiden zich gesteld ziet aan het begin van het Grote Steden Beleid. Een integrale aanpak wil niet zeggen dat al het beleid maar voorzien moet worden van elk mogelijk dwarsverband. Daarmee zou een gordiaanse knoop worden gecreëerd, in plaats van een vitalisering van de stad. Integraliteit is maatwerk. De vraag is hoe de *maat* te bepalen die het Grote Stedenbeleid laat *werken*.

vraag en antwoord
De gemeente Leiden geeft in deze notitie een eerste antwoord op de wijze waarop zij vorm wil geven aan het grote stedenbeleid. Het grote stedenbeleid mag daarbij worden opgevat als een integraal antwoord op de maatschappelijke vragen die de stad stelt. Dit eerste antwoord is vooral pragmatisch: Wat is er nodig om het grote stedenbeleid tot een succes te maken? Een vraag die hieraan vooraf gaat, is daarbij natuurlijk: welke maatschappelijke vragen stelt de stad Leiden? Op deze vraag zullen geen hoogdravende verhalen volgen, maar praktische antwoorden. Op basis van feitelijke gegevens wordt de problematiek in Leiden zo breed mogelijk in beeld gebracht.

De gemeente Leiden ziet met het Grote Stedenbeleid kansen om een gezonde basis te leggen voor de komende jaren. Het gaat hierbij niet om symptoombestrijding, maar om de stad in haar samenhang te ontwikkelen. De ambities bij het aanpakken van de grootstedelijke problematiek zijn niet ongebreideld. De vraag welk ambitieniveau gesteld moet worden, vormt op zich al een zoektocht naar een gezonde spanning. Aan de ene kant moeten

de ambities zo hoog zijn dat zij inspireren tot extra inspanning, tot verdergaande samenwerking en tot een adequate slagvaardige aanpak. Aan de andere kant moeten de ambities niet zo idealistisch zijn dat hierdoor teleurstelling in het grote stedenbeleid wordt 'georganiseerd'. Dat vraagt om ambitieus realisme. Tussen deze twee woorden zit een spanning die - indien optimaal benut - als gezonde drijfveer voor het grote stedenbeleid moet worden beschouwd.

Met de term grote stedenbeleid wordt zowel maatschappelijk als beleidsmatig een zeer divers terrein benoemd. Dat blijkt uit de betrokkenheid van vrijwel alle gemeentelijke diensten bij de tot standkoming van het beleid. Het blijkt ook uit de diverse typen gegevens die voor de monitoring en aansturing van het beleid relevant blijken. Nog meer blijkt het uit de diversiteit in maatschappelijke- en andere organisaties die een rol vervullen in het realiseren van maatregelen in het kader van het grote stedenbeleid. Daarbij komt dat grootstedelijke problemen zich zelden of nooit ordentelijk aandienen. De vraag naar de samenhang van het grote stedenbeleid wordt daarmee pregnant gesteld. Deze samenhang vergt in de eerste plaats overzicht, maar ook aansturing. Bovendien kan samenhang worden gevonden in werkstijl of -principes. In deze notitie wordt ook op de vraag naar samenhang ingegaan. Het gaat daarbij niet om een ordentelijk antwoord op de vraag wat het grote stedenbeleid de komende jaren precies in gaat houden. Zo'n antwoord zou weliswaar orde kunnen scheppen, maar doet geen recht aan de dynamiek en de complexiteit van de grootsteedse vraagstukken. In plaats daarvan wordt een aantal (voorlopige) structuren neergelegd die de samenwerking tussen de partijen bevorderen en wordt ingegaan op enige principes waarop het grote stedenbeleid volgens de gemeente Leiden is gestoeld.

1.2 Actie, kader en integratie

Het grote stedenbeleid krijgt in Leiden vorm aan de hand van projecten die worden uitgevoerd in het kader van verschillende thematische *actieplannen*. Deze actieplannen zijn:

- Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling;
- Zorg en Opvang;
- Economie en werk;
- Jeugd en veiligheid.

Binnen deze thema's zijn actieplannen opgesteld, waarin de problematiek in de stad is beschreven en wordt aangegeven hoe de problemen aangepakt gaan worden. Het gaat daarbij dus nadrukkelijk niet om het formuleren van een totaal nieuwe beleid op de vier terreinen. Er wordt binnen de actieplannen aansluiting gezocht bij het bestaande beleid.
Binnen de actieplannen worden concrete, meetbare doelstellingen gesteld aan de hand van de analyse van de huidige problematiek. De metingen op deze 'operationele' doelstellingen zullen richtinggevend zijn voor de aansturing van het beleid. Ook wordt in de actieplannen aangegeven met welke partijen wordt samengewerkt.
De analyse van de bestaande problematiek, de korte beschrijving van het huidige beleid, de samenwerkingspartners en de operationele doelstellingen vormen samen het *kader* van het grote stedenbeleid op thematisch niveau. De kaders worden actieplannen doordat concreet wordt aangegeven welke maatregelen genomen worden om de gestelde doelstellingen te realiseren. Deze maatregelen zijn deels beleidsmatig, maar voor een belangrijk deel ook projectmatig verwoord. De projectmatige doelstellingen zijn vervat in *projectomschrijvingen* die alle dezelfde structuur kennen. Ingegaan wordt

op de volgende vragen:
- wat is het plan van aanpak voor het project?
- Wat zijn de kosten en uit welke middelen wordt het project gefinancierd?
- Met wie wordt samengewerkt?
- Wat zijn de beoogde resultaten (controleerbaar concreet)?
- Voor welke andere thema's/actieplannen is het project van belang?

Kader en projectomschrijvingen samen vormen het actieplan op het betreffende terrein.

Het grote stedenbeleid is echter meer dan vier actieplannen alleen. De *integratie* tussen deze actieplannen vormt een belangrijk onderdeel van het totale beleid. Deze integratie wordt niet gezocht in het samenvoegen van de verschillende plannen. Daarmee zou een belangrijk onderdeel van het beleid - de slagvaardigheid en overzichtelijkheid - in het gedrang komen. Wel wordt op drie andere manieren integratie gezocht:
- *Één beeld van de Leidse situatie*: De feitelijke situatie wordt niet voor ieder actieplan apart in kaart gebracht, maar in samenhang gepresenteerd;
- *Beleidsvoorbereiding en besluitvorming*: Per actieplan is een ambtelijk coördinator aangesteld, die verantwoordelijk is voor de contacten met de externe betrokkenen. Tevens zorgt de coördinator voor interne afstemming, op zowel politiek als ambtelijk niveau. De integrale benadering van het Grote Stedenbeleid vindt in eerste instantie plaats in de gemeentelijke projectgroep Grote Stedenbeleid, waar alle coördinatoren alsook de gemeentelijke coördinator zitting hebben. Het gemeentelijk managementteam is verantwoordelijk voor de integrale aanpak, de voortgang en de organisatorische consequenties voor het gevoerde beleid. Het college van Burgemeester en Wethouders is verantwoordelijk voor de prioriteit en aansturing.
- *Projecten breder bekeken*: het belang van projecten voor de verschillende thema's wordt gezamenlijk in de projectgroep grote stedenbeleid besproken.

1.3 Leeswijzer

Na deze introductie is de rapportage als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt het Leidse perspectief in cijfers weergegeven. Hierbij is gekozen voor één algemeen deel en een viertal paragrafen waarbij de relevante informatie voor de verschillende actieplannen op een rij wordt gezet. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de samenhang van het grote stedenbeleid. Ter introductie hiervan wordt kort een overzicht gegeven van de operationele doelstellingen zoals deze in de verschillende actieplannen zijn geformuleerd. Hiermee wordt tevens een antwoord gegeven op het ambitieniveau van het grote stedenbeleid. Na deze doelstellingen worden kort vier bindende principes uiteen gezet. In hoofdstuk 4 ten slotte wordt ingegaan op de wijze waarop het grote stedenbeleid zal worden aangestuurd.

2 Het Leidse perspectief in cijfers

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een kwantitatieve onderbouwing van de situatie in Leiden gegeven, welke tevens dient als onderbouwing van de onderhavige actieplannen. Het hoofdstuk is daarom ook als volgt ingedeeld: in paragraaf 2.2 staan de algemene gegevens van Leiden, die betrekking hebben op de volgende onderwerpen:

- demografie;
- wonen en woonomgeving;
- werken en werkloosheid;
- inkomen;
- jeugd en onderwijs;
- criminaliteit;
- problemen zoals gedefinieerd door de bewoners.

De kwantitatieve onderbouwing van de actieplannen staan respectievelijk in paragraaf 2.3 (economie en werk), paragraaf 2.4 (jeugd en veiligheid) en paragraaf 2.5 (zorg en opvang). Er is voor gekozen om geen aparte paragraaf van wijkbeheer naar wijkontwikkeling op te nemen. Het is nauwelijks doenlijk om de relevante gegevens voor leefbaarheid af te bakenen van de andere actieplannen. Voor een belangrijk deel voorzien de algemene gegevens in de benodigde informatie. Voor een ander deel de gegevens per actieplan. De 'sociale kaart' van Leiden[1] biedt per stadsdeel zicht op de bestaande problematiek. Het is niet nodig om dat werk hier over te doen.
De gegevens, zoals hier gepresenteerd, zijn - hoewel zeer uitgebreid - zeker niet uitputtend. Voor de monitoring van het beleid zullen meer gegevens relevant blijken. Met het oog op de leesbaarheid hebben we voor een kortere weergave gekozen.

2.2 Algemene gegevens

In deze paragraaf is staan de algemene gegevens van Leiden, ingedeeld in de onderwerpen demografie, wonen en woonomgeving, werken en werkloosheid, inkomen, jeugd en onderwijs, criminaliteit en problemen zoals gedefinieerd door bewoners.

Demografie

Op 1 januari 1996 wonen in Leiden 116.287 mensen.
In de volgende tabel wordt weergegeven hoe de bevolking verdeeld is over verschillende leeftijdsklassen.

Noot 1 Geschreven door H. Detmar

Tabel 2.1

Leeftijdsverdeling	Percentages
0 tot 4 jaar	6
5 tot 19 jaar	15
20 tot 34 jaar	33
35 tot 64 jaar	34
65 jaar en ouder	12

De bevolking telt opvallend veel jongeren, mede door de aanwezigheid van de Universiteit Leiden en de Leidse Hogeschool. De meeste jongeren wonen in stadsdeel Midden. Het aandeel van jongeren in dit stadsdeel is de afgelopen jaren gestegen, vooral doordat ouderen en gezinnen met jonge kinderen uit dit stadsdeel vertrekken. (Mede) als gevolg van de aanwezigheid van studenten zijn relatief veel inwoners van stadsdeel Midden alleenstaand (66). Het percentage alleenstaanden in geheel Leiden is 36. Verder woont een hoog percentage 65-plussers (20) in stadsdeel Zuid. Vrijwel alle verzorgingstehuizen van Leiden zijn geconcentreerd in dit stadsdeel, met name in het Bos- en gasthuisdistrict. Vergrijzing van het stadsdeel is voorlopig echter nog niet aan de orde: met name door de instroom van jonge gezinnen wordt het komende decennium een jongere bevolkingssamenstelling verwacht.

De bevolkingsdichtheid is zeer hoog: gemiddeld 5.013 inwoners per km2. Hiermee is Leiden qua bevolkingsdichtheid de derde stad in Nederland. Het stadsdeel Midden is het dichtstbevolkt met ruim 9.000 inwoners per km2. Op de tweede plaats komt stadsdeel Noord met 6.000 inwoners per km2. De stadsdelen Zuid en West sluiten de rij met respectievelijk 3.531 en 4.466 inwoners per km2. Het stadsdeel Midden kan verder getypeerd worden als een stadsdeel met weinig groen en veel kleine en goedkope woningen. Het stadsdeel Zuid daarentegen kent grote onbebouwde groengebieden en buurten die ruimer van opzet zijn dan elders in de stad. De bevolkingsdichtheid van stadsdeel West geeft een geflatteerd beeld, omdat in Pesthuiswijk en Leeuwenhoek nauwelijks mensen wonen. Wanneer de cijfers voor deze wijken worden gecorrigeerd, is de bevolkingsdichtheid vergelijkbaar met stadsdeel Noord.

De bevolkingsomvang van Leiden groeit gestaag. In 1974 telde de stad nog 96.822 inwoners. Op 1 januari 1996 is dit aantal dus gegroeid tot ruim 116.000. Met name het stadsdeel West is de laatste jaren in omvang toegenomen. De oorzaak hiervoor is vooral te vinden in de aanbouw van de nieuwbouwwijk Stevenshof. Hier zijn vooral jonge gezinnen gaan wonen, hetgeen consequenties heeft gehad voor de leeftijdsopbouw in dit stadsdeel. Bovendien stelt deze categorie andere eisen aan de (sociale) infrastructuur. Zo worden in dit stadsdeel bijvoorbeeld relatief veel hulpvragen over opvoeding aan het algemeen maatschappelijk werk gesteld.

Ook het aantal allochtonen neemt, conform de stedelijke ontwikkeling, iets toe. In onderstaande tabel staat het aantal allochtonen per stadsdeel.

Tabel 2.2

Stadsdeel	Percentage allochtonen
Midden	8
Noord	11
Zuid	7
West	4

Wijken met veel allochtone inwoners zijn Kooidistrict en Slaaghwijk (respectievelijk 14% en 16% allochtonen)

Wonen en woonomgeving

Het stadsdeel Zuid heeft de meeste woningen (17.339) en stadsdeel West de minste (9.802). Daartussen liggen de stadsdelen Midden en Noord met respectievelijk 13.017 en 13.385 woningen.

Stadsdeel Midden vormt het historisch centrum van Leiden. Hier is veelal sprake van (dicht op elkaar gebouwde) oudbouw en weinig buitenruimte. De woningdichtheid in dit stadsdeel is ongeveer het dubbele van de andere stadsdelen (5157 woningen per km2). De wijken Pancras-Oost en Marewijk spannen hierin de kroon.
De gemiddelde woningbezetting in stadsdeel Midden bedraagt 1.8 personen per woning. Dit is lager dan het stedelijk gemiddelde, maar bijna anderhalf keer groter dan de gemiddelde huishoudgrootte in dit stadsdeel (1.3 personen per huishouding). Het verschil tussen huishoudgrootte en woningbezetting wordt veroorzaakt door de kamerhuur aan studenten.
De verkeersdruk in dit stadsdeel is buitengewoon groot. Dit zorgt voor opstoppingen en gevaarlijke situaties.

Dure huurwoningen (650 gulden per maand en hoger) bevinden zich vooral in stadsdeel Noord, met name in de wijken Slaaghwijk en Merenwijk. Dit leidt in de Merenwijk tot leegstand en in Slaaghwijk tot financiële problemen van uitkeringsgerechtigden, welke groep in deze wijk relatief ruim vertegenwoordigd is.

Het stadsdeel Zuid is redelijk groen en heeft meer woningen met een lage huur dan de andere stadsdelen. Verrassend genoeg leiden de goedkope woningen nauwelijks tot een toename van allochtonen en economisch zwakkere groepen. Bovendien is dit het enige stadsdeel zonder prangende parkeerproblemen.

Werken en werkloosheid

In de onderstaande tabel staan de voornaamste dagelijkse bezigheden van de Leidse bevolking.

Tabel 2.3 Voornaamste dagelijkse bezigheden

huishouding	15%
werk	58%
studie/school	9%
pensioen	12%
geen werk	6%

Het aantal uitkeringsgerechtigden bedraagt in het totaal 4.542 mensen. Dit is 5% van de bevolking van 15 jaar en ouder (september 1996). Wanneer de werkloosheid wordt gerelateerd aan de beroepsbevolking (15-65) bedraagt het percentage werkelozen 9. Volgens het CBS bedraagt het percentage werklozen in relatie tot de beroepsbevolking echter 5.5. Het verschil in de omvang van de werkloosheid volgens het RBA en het CBS is opvallend. Een mogelijke oorzaak is eventueel een minder adequate

registratie van werklozen door het RBA. Een nader onderzoek hierover kan uitsluitsel geven. Een adequaat zicht op het werklozenbestand is in ieder geval een belangrijke voorwaarde om tot een effectieve aanpak van het werkloosheidsprobleem te kunnen komen.

Voor de gehele stad geldt dat de werkloosheid en het aantal uitkeringsgerechtigden is gedaald. Daarmee is de werkloosheid onder het landelijk gemiddelde komen te liggen[2].
De studentenpopulatie is één van de interveniërende factoren in de omvang van de werkloosheid. Studenten wonen meestal in de stad waar zij studeren. Na hun studie verhuizen ze eventueel naar de omgeving waar zij werk vinden. Velen vinden echter niet direct na het afstuderen werk en zijn daardoor enige tijd werkloos en uitkeringsgerechtigd in Leiden. Het percentage hoger opgeleiden (HBO en WO) in de totale werkloosheid bedraagt dan ook 28[3].

Stadswijken met relatief veel kansarme werkzoekenden (waaronder een grote groep allochtonen) zijn de Kooi, Slaaghwijk en Haagweg Zuid. In deze wijken staat maar liefst 15% van de bevolking tussen de 15 en 65 jaar als werkloos bij het arbeidsbureau ingeschreven. Het opleidingsniveau is er laag en meer dan de helft van de mensen staat al langer dan een jaar ingeschreven.

Ongeveer de helft van de werkende bevolking werkt buiten Leiden.

Inkomen

Van alle huishoudens in Leiden heeft 22% een inkomen tot maximaal 25% boven het sociaal minimum. Deze groep wordt getypeerd als beleidsmatig arm (bron: SEO onderzoek Leiden, 1996).

In onderstaande tabel wordt voor verschillende huishoudtypen het percentage beleidsmatig armen gegeven.

Tabel 2.4 Percentage beleidsmatig armen per verschillende huishoudtypen

samenstelling huishouden	percentage beleidsmatig armen
alleenstaand	32%
eenoudergezin	56%
(echt)paar zonder kinderen	16%
(echt)paar met kinderen	11%

Onder de eenoudergezinnen bevinden zich de meeste beleidsmatig armen, onder tweeoudergezinnen de minste.

In onderstaande tabel wordt voor verschillende leeftijdscategorieën het percentage beleidsmatig armen gegeven. Hierbij is de leeftijd van het *hoofd* van het huishouden aangehouden.

Noot 2 Volgens CBS-gegevens.
Noot 3 Volgens RBA-gegevens.

Tabel 2.5 Percentage beleidsmatig armen per leeftijdscategorie

leeftijd hoofd huishouden	percentage beleidsmatig armen
tot en met 29 jaar	30%
30 tot en met 39 jaar	21%
40 tot en met 49 jaar	17%
50 tot en met 64 jaar	23%
65 jaar en ouder	22%

Onder jongeren bevinden zich de meeste beleidsmatig armen. De overige categorieën scoren hierin ongeveer gelijk.

Het gemiddeld besteedbaar inkomen in Leiden was in 1994 fl. 19.600 per inwoner en 43.650 per huishouden. Het gestandaardiseerde inkomen is 97.0 per inwoner en 98.9 per huishouden. Dit wil zeggen dat het gemiddelde inkomen in Leiden een fractie onder het landelijke gemiddelde ligt. Veertien procent van alle inwoners van 15-65 jaar ontving in 1994 een uitkering.

In 1994 heeft 63% van de bevolking het gehele jaar een inkomen gehad (hierbij zijn uitkeringsgerechtigden en deeltijd-werkers *wel* en studenten met een basisbeurs *niet* meegerekend). Dit zijn in het totaal 72.230 mensen. Het gemiddelde besteedbare inkomen van deze groep bedroeg fl. 29.400. Het percentage werkenden met een laag inkomen (minder dan 23.400 gulden) bedroeg 42%. Dit is een fractie hoger dan het landelijke gemiddelde (40%). Het percentage werkenden met een hoog inkomen (meer dan 41.790 gulden) bedroeg 19%. Dit is een fractie lager dan het landelijk gemiddelde.

Jeugd en onderwijs

Begin jaren negentig nam het aantal studenten snel af. Het aantal eerstejaars studenten bedroeg eind jaren tachtig, begin jaren negentig nog bijna 4000 en is nu teruggelopen tot onder de 3000. De daling van het totaal aantal studenten zal zich, gezien de scherpe terugval in aantallen eerstejaars en voorspellingen van het CPB, nog verder voortzetten. Deze daling wordt niet gecompenseerd met een groei in het HBO. Het aantal HBO-studenten is al jaren vrij stabiel.

Tabel 2.6 Basisscholen en leerlingen en gemiddelde schoolgrootte per 1 oktober

	1992	1993	1994	1995
Scholen				
• Openbaar	16	15	13	13
• Bijzonder	5	24	23	21
Leerlingen				
• Openbaar	3467	3651	3725	3954
• Bijzonder	5249	5207	5140	5181
Gem. schoolgrootte				
• Openbaar	217	243	286	304
• Bijzonder	210	217	223	246

Tabel 2.7 Leerlingen algemeen voortgezet onderwijs naar soort onderwijs, per 1 oktober 1995

AVO (gemeenschappelijk leerjaar)	1485
MAVO	1476
HAVO	1936
VWO	3067
Totaal	7964

Bron: Ministerie van O&W/CF1

Tabel 2.8 Oorzaken relatief schoolverzuim en schoolproblemen in het primair en voortgezet (speciaal) onderwijs

Problematiek	Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs
Persoonsproblemen: persoonlijkheids- of gedragsproblematiek (waaronder moeite met regelgeving, slechte sociale vaardigheden, agressief gedrag), rouwverwerking, angsten, anorexia, hoogbegaafdheid, vluchtelingenproblematiek, suïcidaal gedrag	12	37
Gezinsproblemen: opvoedingsproblematiek, echtscheidingsproblematiek, financiële problematiek, ernstige ziekte, alcohol- en drugsproblematiek, culturele belemmeringen	13	17
Misbruik: seksueel misbruik, incest, lichamelijk en geestelijke mishandeling, verwaarlozing	2	9
Problemen met leren/school: werkhouding, problemen met een bepaald vak, schoolkeuze	2	23
Pesten	1	4
Uithuisplaatsing	1	4
Demotivatie om te leren		31
Criminaliteit (waaronder ook drugsverslaving)		8
Verzuim: verzuim door gebrek aan discipline, vertrek naar het buitenland, problematisch ziekteverzuim, plaatsing in het speciaal onderwijs, vervoersproblemen, detentie, weglopen van huis, verhuizing	32	28
Luxeverzuim: ongeoorloofde verlening van de vakantie, een dagje uit, etc.	80	6
Totaal	143	167

Meer dan 10.000 Leidenaren gaan iedere dag naar school. Hiervan blijkt ruim 3% deze plicht (af ten toe) te verzuimen.

Criminaliteit

In de volgende tabellen wordt het aantal gewelddelicten in 1996 volgens de politiegegevens gegeven.

Tabel 2.9 Geweld algemeen

zonder letsel	392
met letsel	359
dodelijk	0
beroving	97
totaal	848

De afgelopen jaren is het aantal geweldsmisdrijven toegenomen, namelijk van 552 geweldsmisdrijven in 1994 tot 848 geweldsmisdrijven in 1996. Meer dan de helft van het geweld speelt zich af in het stadsdeel Midden. Dit laat zich waarschijnlijk verklaren door de horecafunctie die dit stadsdeel heeft.

Tabel 2.10 Zedenmisdrijven

openbare schennis	80
aanranding	44
verkrachting	14
incest	11
ontucht minderjarigen	29
overige zedendelicten	63
totaal	241

Het aantal zedenmisdrijven is de laatste jaren vrij stabiel.

Tabel 2.11 Vandalisme

vernieling	1.668
graffiti	218
vandalisme	353
totaal	2.239

Het aantal gewelddelicten op het gebied van vandalisme nam het laatste jaar toe. In 1994 en 1995 was het aantal nog respectievelijk 1.989 en 1.935. De toename heeft betrekking op alle deelgebieden, maar met name de hoeveelheid graffiti is het laatste jaar bijna verdubbeld.

Tabel 2.12 Vermogenscriminaliteit[4]

inbraak woning	887
inbraak bedrijf	476
inbraak school	84
diefstal van auto	159
diefstal overige voertuigen	28
diefstal uit auto	1.190
zakkenrollerij	298
totaal	3.122

Het aantal vermogensdelicten is de laatste jaren afgenomen. In 1994 bedroeg het totale aantal vermogensdelicten nog 3.724, in 1995 was dit 3.122. Hiermee is het aantal vermogensdelicten na een piek in 1994 weer op het oude niveau.

Jeugdcriminaliteit
Binnen de criminaliteit vormt jeugdcriminaliteit een belangrijk aandachtspunt. In 1996 is onderzoek verricht om de aard, omvang en spreiding van de jeugdcriminaliteit in kaart te brengen. Hiertoe zijn uit verschillende bronnen gegevens omtrent jongeren van 12 tot 24 jaar verzameld en geanalyseerd. Dit leidde tot de volgende conclusies (bron: B&A groep: jeugdcriminaliteit en -overlast in Hollands Midden, 1997):

- Op een aantal plaatsen in het onderzoek komt naar voren dat *groepsgedrag* van jongeren problemen oplevert.
- De onderzoeksresultaten geven aanleiding tot zorg over het *geweldgebruik door (minderjarige) jongeren*.
- Aan het plegen van *kleine diefstallen* dient aandacht te worden besteed. Eén op de zes jongeren geeft aan het afgelopen jaar een kleine diefstal te hebben gepleegd. Meisjes stelen naar eigen zeggen net zo vaak als jongens.
- Aan *alcohol- en drugsgebruik* door jongeren dient onverminderd aandacht te worden geschonken.

Marokkaanse jongeren verdienen blijvende aandacht. Naar verhouding hebben veel processen-verbaal betrekking op Marokkaanse jongeren.

- Extra aandacht voor *VBO- MBO- en MAVO-scholieren* lijkt op zijn plaats. Ook *spijbelgedrag* verdient extra aandacht.
- De onderzoeksresultaten geven reden de aandacht voor *jeugdige slachtoffers* te intensiveren. Jongeren die zelf aangeven het afgelopen jaar een norm te hebben overtreden, zijn naar eigen zeggen ook vaker slachtoffer.

Problemen zoals gedefinieerd door bewoners

In de Omnibus-enquête 1996 is inwoners van Leiden gevraagd wat de belangrijkste problemen zijn waar inwoners mee te maken hebben. De volgende problemen werden het meest genoemd:
1 parkeerproblemen (37%);
2 onbereikbaar centrum (21%);
3 heffingen/belastingen (17%).

Noot 4 Deze tabel heeft betrekking op 1995 (bron: Leiden in cijfers, 1996).

Ten opzichte van de voorgaande jaren heeft zich een verschuiving voorgedaan: woningnood, criminaliteit en asielzoekers werden in 1996 als minder problematisch ervaren dan in 1994. Verkeersoverlast, parkeerproblemen en heffingen/belastingen worden daarentegen door steeds meer mensen als een probleem ervaren.

Het cultuurbezoek van de Leidenaar is groot. Met name de bibliotheek is in trek. Veertig procent van de Leidenaren komt hier minstens 1 keer per maand. Er is echter ook een grote groep Leidenaren die zelden of nooit culturele instellingen bezoekt (30%). Er is hier duidelijk sprake van een tweedeling.

2.3 Economie en werk

In de onderstaande tabel staat de omvang van de werkgelegenheid over de afgelopen jaren.

Tabel 2.13 Omvang van de werkgelegenheid

	1994	1995	1996
totaal aantal werkzame personen[5]	45.520	45.644	48.181
totaal aantal werkzame personen (12 uur en meer per week)[6]	42.054	41.135	42.913
aantal bedrijfsvestigingen	3.772	3.853	4.045

Het totaal aantal werkzame personen (bruto werkgelegenheid) bedroeg in 1996 in het totaal 48.181 personen, waarvan 24.995 mannen en 23.186 vrouwen. Ten opzichte van het jaar daarvoor betekend dit een toename van 5.5%. Het aantal werkzame personen dat *12* uur of meer per week werkzaam is (netto werkgelegenheid) is toegenomen met 4.3%. Het aantal werkzame vrouwen neemt sneller toe dan het aantal werkzame mannen. Ook het aantal vestigingen van bedrijven groeit gestaag. Een aantal van de vestigingen bevindt zich op bedrijfsterreinen in Leiden. Het betreft de terreinen Leeuwenhoek, Roomburg, Cronestein, De Hallen, De Waard, Lange Gracht, Merenwijk, Stevenshof en Tussen Rijn en Rail. Het aantal bedrijven dat op deze terreinen gevestigd is, bedraagt 451. Zij bieden werk aan in het totaal 7811 werknemers.

In de onderstaande tabel staan de werkloosheidscijfers voor Leiden, uitgesplitst naar duur en jaar.

Tabel 2.14 Werkloosheidscijfers

	1994		1995		1996	
minder dan 1 jaar werkloos	3806	50%	3375	47%	3762	49%
tussen de 1 en 3 jaar werkloos	2515	33%	2094	29%	1945	25%
langer dan 3 jaar werkloos	1304	17%	1793	25%	1990	26%
totaal	7625	100%	7262	100%	7697	100%

Noot 5 Ongeacht het aantal uren per week (bruto werkgelegenheid).
Noot 6 Netto werkgelegenheid.

Ondanks de netto groei van de werkgelegenheid in Leiden met 4,3% is er bij het arbeidsbureau sprake van een stijging van het aantal geregistreerde werklozen. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door de toename van de groep zeer langdurig werklozen.

Extra banen voor langdurig werklozen heeft in de gemeente Leiden een hoge prioriteit. Hiervoor worden een aantal wegen bewandeld. Zo wordt Contract Compliance toegepast, waarbij bij gemeente-investeringen voorwaarden worden gesteld omtrent de inzet van langdurig werkelozen (DZB). In 1995 zijn op deze wijze 17 langdurig werklozen aan het werk gekomen, in het jaar daarop 39. Daarnaast zijn 66 van de 86 toegekende Melkert I banen gerealiseerd. In het totaal heeft het Melkert-instrumentarium in 1996 169 structurele banen opgeleverd. Ook zijn er nog banenpoolers werkzaam. In de periode 1994-1996 zijn in het totaal 1074 langdurig werklozen uitgestroomd. Geconcludeerd kan worden dat niet alleen de werkgelegenheid in Leiden in zijn algemeenheid stijgt, maar ook de uitstroom van langdurig werklozen. Het aantal langdurig werklozen neemt nog toe, maar veel minder dan in het jaar daarvoor (een toename van 11% in 1996 tegen 37.5% in 1995).

In onderstaande tabel staat het aantal uitkeringsgerechtigden per jaar.

2.15 Aantal uitkeringsgerechtigden per jaar

	1994	1995	1996
ABW	1651	1666	1284
RWW	3259	3263	1841
NABW			1417
totaal	4910	4929	4542

Het totaal aantal cliënten van Sociale Zaken is het afgelopen jaar fors (6%) gedaald. De daling van het bestand in 1995 bedroeg 2%.

Het Rijnlandse bedrijfsleven maakt een zeer positieve ontwikkeling door. Uit de jaarlijkse Enquête Regionale Bedrijfsontwikkeling (ERBO) blijkt dat zij het in winst, export, investeringen, en werkgelegenheidsgroei beter deed dan het landelijke gemiddelde. De omzetgroei was in zijn totaliteit gelijk aan het landelijke gemiddelde (1,5%), maar ligt hier op veel onderdelen toch op voor. Ook in vergelijking met het voorgaande jaar zijn de ontwikkelingen positief. De omzet groeit sinds 1995 op vrijwel alle gebieden. Alleen de agrarische bedrijfstak blijft hierbij achter. Haar omzet daalde met factor -2,5.

In de volgende tabel staat een overzicht van de belangrijkste uitkomsten van ERBO per bedrijfstak.

Tabel 2.16 Belangrijkste uitkomsten van ERBO-1996 per bedrijfstak

bedrijfstak	% groei omzetvolume (t.o.v. 1995)	% groei exportvolume (t.o.v. 1995)	% groei investeringen (t.o.v. 1995)	% groei werk-gelegenheid (t.o.v. 1995)	% bedrijven met winst	% bedrijven met voldoende rendement
landbouw en visserij	-2,5	4,0	3,9	-0,4	91	67
voedings- en genot-middelenindustrie	0,5	15,3	-0,5	-3,1	89	53
textiel- en lederwarenindustrie	-0,5	-5,3	45,4	-1,5	74	70
hout- en bouw-materiaalindustrie	1,7	3,0	-12,7	-1,5	90	61
papier- en grafische industrie	7,1	11,8	32,8	4,7	91	71
chemische en kunst-stoffenindustrie	7,3	11,0	10,3	3,6	88	78
metaalindustrie	-0,1	-8,6	21,0	5,4	86	69
overige industrie	5,2	3,0	-7,0	1,7	90	76
bouwnijverheid	0,3	--	3,4	3,6	92	80
groothandel	-0,1	-5,2	9,4	0,9	83	68
detailhandel food	2,1	--	-23,2	-0,5	84	63
detailhandel non-food	1,8	--	-18,0	1,7	89	67
horeca	-1,0	--	-11,3	2,9	94	69
vervoer	3,0	0,5	13,0	2,0	89	70
zakelijke diensten	2,8	13,6	12,1	7,8	90	73
makelaardij	-3,2	--	42,4	4,6	88	77
overige diensten	0,3	--	0,9	1,8	90	67
totaal	1,5	2,1	5,8	2,3	89	70

De detailhandel kon in de meeste takken een groei in de omzet realiseren, zowel in guldens als volume. In de non-food branche boekte 89% van de bedrijven in 1996 winst, in de food-branche 84%. Voor de non-foodbranche betekende dit een verslechtering ten opzichte van 1995. Met name zelfstandig gevestigde winkeliers bleken moeite te hebben met de toenemende concurrentie vanuit het grootwinkel en ketenbedrijf. De verruimde openingstijden en de doorzettende branchevervaging spelen daarin een rol. De slechte bereikbaarheid door parkeerproblemen speelt alle winkeliers parten. Bovendien namen in deze gehele bedrijfstak de investeringen af (in de food met -18% en de non-food met -23%).

De dienstensector boekte op alle terreinen vooruitgang. Diensten zijn nog immer een belangrijke motor voor de regionale economie. Ook hier groeide de omzet, waarbij de Leidse agglomeratie duidelijke als groeipool kan worden aangemerkt. De omzet groeide daar met 2,9%, de export met 10% en de investeringen zelfs met 20%.

Er blijkt een groeiend tekort aan kantoorruimtes. In 1996 was er 2% leegstand. Dit percentage ligt lager dan normalerwijs aan frictie is toe te schrijven. De belangrijkste kantorencentra zijn Leiden-Centraal, Binnenstad, Kanaalpark en Rijnsburgerweg.

Ook toerisme vormt een belangrijke bron van inkomsten. Volgens ramingen[7] wordt de Leidse binnenstad jaarlijks door 300.000 tot 450.000 toeristen bezocht. Dit is in vergelijking met vijf andere oudhollandse steden veel. Van deze toeristen komt ongeveer eenvijfde uit het buitenland en eenderde uit de directe omgeving van Leiden. De bezoekmotieven van Nederlanders lopen uiteen, maar vooral de binnenstad en winkelen scoren hoog. Toch bezoeken velen (ook) het culturele erfgoed. Omdat de meeste toeristen dagjesmensen zijn, leidt dit tot weinig overnachtingen. Wel wordt veel geld uitgegeven aan eten en drinken. Van de mensen die komen om te winkelen geeft tweederde daadwerkelijk iets uit.
Uit het onderzoek bleek tevens dat gemiddeld 10% van de toeristen voor het eerst in Leiden is.

2.4 Jeugd en veiligheid

In de onderstaande tabel staat een overzicht van de leeftijdsgroepen in Leiden op 1 januari 1996.

Tabel 2.17 Overzicht leeftijdsgroepen

leeftijd	mannen	vrouwen	totaal[8]
0 tot en met 3 jaar	2.847	2.638	5.486
4 tot en met 12 jaar	5.370	5.291	10.662
13 tot en met 16 jaar	2.214	2.177	4.391
17 tot en met 25 jaar	8.776	10.753	19.532

Leiden in cijfers 1996

Kinderopvang
In Leiden bestaat een groot aantal voorzieningen op het gebied van kinderopvang. Deze kunnen globaal worden opgesplitst in peuteropvang, kinderdagverblijf en gastoudergezinnen. De groep kinderen die in de peuteropvang en het kinderdagverblijf verblijven is ongeveer even groot, ruim 1000. Voor beide instellingen geldt echter een aanzienlijke wachtlijst. Voor het peuteropvang stonden in 1995 1.439 kinderen op de wachtlijst, voor het kinderdagverblijf 1.159. Ook voor de buitenschoolse opvang geldt een wachtlijst. Van gastoudergezinnen wordt in mindere mate gebruik gemaakt: in 1995 functioneerden 110 gastoudergezinnen.

Onderwijs
Er worden verschillende vormen van speciaal onderwijs onderscheiden, waarvan MLK, ZMLK en LOM de omvangrijkste zijn. Het aantal deelnemers aan MLK, ZMLK en LOM bedroeg in 1995 respectievelijk 493, 134 en 455 leerlingen. De andere vormen van speciaal onderwijs zijn veel geringer in omvang. Het betreft hier bijvoorbeeld scholen voor slechthorenden, lichamelijk gebrekkigen, ziekenhuisscholen, et cetera. In het totaal worden op deze scholen 483 kinderen onderwezen, waarvan 233 slechthorenden. Het aantal verwijzingen naar speciaal onderwijs bleef de laatste jaren stabiel.

Noot 7 Onderzoek het geheim van Holland, deelrapport Leiden, O&S, 1996.
Noot 8 Afwijkingen in de optelsom worden veroorzaakt door jongeren waarvan het geslacht onbekend is.

In het schooljaar 1995/1996 is het aantal meldingen bij leerplichtzaken, zowel uit het primaire als het voortgezet onderwijs toegenomen. In het primaire onderwijs ging het om 143 gevallen, in het voortgezet onderwijs om 167 gevallen. Bij de meeste meldingen is sprake van een gecompliceerde problematiek. Bovendien is er een grote toename in het aantal verwijderingen in het voortgezet onderwijs. In bijna alle gevallen ging het om ernstige gedragsproblemen.
Voor het studiejaar 1995/1996 is ook een effectrapportage van het RMC Zuid-Holland-Noord verschenen. In dit rapport is geanalyseerd om hoeveel voortijdige schoolverlaters het in het voortgezet onderwijs (VSO, AVO, VBO, MBO/BBO) gaat. Aan scholen werd gevraagd naar het aantal schoolverlaters en, voor zover bekend, hun vervolgbestemming. Uit de resultaten kwam naar voren dat het aantal voortijdige schoolverlaters in 1995 195 leerlingen bedroeg (1.7% van de volledige leerlingpopulatie)[9]. Het percentage voortijdige schoolverlaters ligt in Leiden iets hoger dan in de omliggende gemeentes, met uitzondering van Hillegom. Verder bleek dat over het algemeen meer jongens dan meisjes uitvallen, de meeste schoolverlaters 17 of 18 jaar oud zijn, de meeste schoolverlaters autochtoon zijn en de meeste schoolverlaters uit het beroepsonderwijs afkomstig zijn. Van de redenen om de school te verlaten wordt gebrek aan motivatie het meest genoemd. Eentiende van de schoolverlaters is gaan werken.

Werkloosheid
In de volgende tabel staat het aantal werklozen per 1 januari 1996, uitgesplitst naar vooropleiding. Deze gegevens zijn afkomstig uit de rapportage van RBA Rijnstreek (april 1997) en hebben betrekking op het gehele werkgebied van RBA-Leiden, dat wil zeggen inclusief Voorschoten, Zoeterwoude, Alkemade, Leiderdorp en Oegstgeest. De aantallen voor de gemeente Leiden liggen daardoor lager. Het schetst echter wel en beeld over de verdeling van de werklozen over de verschillende opleidingscategorieën.

Tabel 2.18 Verdeling werklozen over opleidingscategorieën

	Aantal werklozen
Basis	1936
LBO/MAVO	2751
MBO/HAVO	2173
HBO	859
VWO	1778
overig	43
totaal	9540

RBA Rijnstreek, april 1997

De werkloosheid onder mensen met alleen middelbare school is beduidend hoger dan onder mensen die een vervolgopleiding hebben gedaan.

In 1996 waren 76 jongeren werkzaam in het kader van de JWG (jeugdwerkgarantie). De doorstroom hierbinnen is groot: in dat jaar zijn 60 nieuwe contracten getekend en 63 contracten beëindigd.
In de JWG is een sluitende aanpak ten aanzien van jongeren voorzien,

Noot 9 Onderzoek voortijdig schoolverlaters AOB Rijnstreek i.o.v. het RMC, februari 1996.

waarbij iedere jongere werk of scholing krijgt aangeboden en geen beroep hoeft te doen op een bijstandsuitkering. Het achterliggende idee is dat er dan ook geen jongeren meer zouden zijn, die in het niemandsland van geen scholing en geen werk zouden verblijven. Dit laatste is echter zeer moeilijk te realiseren. Jongeren kunnen zich onttrekken aan deelname aan de JWG. Zij verspelen daarmee weliswaar ook hun recht op uitkering, maar er zijn zeker jongeren die dit 'offer' voor hun vrijheid willen brengen.

Leiden kent een terughoudend beleid ten aanzien van de instroom in de JWG. Niet omdat er gebrek is aan JWG-banen. Wel omdat stimulering in de intakefase zou kunnen leiden tot het instromen in de JWG, terwijl het de voorkeur verdient, dat men werk aanvaardt of weer een opleiding gaat volgen. De laatste jaren wordt echter een toename geconstateerd van het aantal jongeren dat tijdens de intakefase uitstroomt, zonder dat sprake is van positieve uitstroom in de zin van werkaanvaarding of scholing. In 1995 hield de positieve uitstroom de negatieve uitstroom in evenwicht. In 1996 constateren we een toename van de negatieve uitstroom ten koste van de positieve uitstroom (58% negatief en 48% positief).
Dit is reden om vraagtekens te zetten bij de effecten van het gevoerde beleid. Daarom is besloten onderzoek te laten doen naar die effecten van dat beleid. In 1997 zal dit onderzoek starten. Daarin zullen ook de jongeren worden meegenomen die na deelname aan de JWG uitstromen zonder dat er sprake is van aansluitend werk of een opleiding.

Jeugdcriminaliteit
In 1997 heeft de B&A groep een uitgebreid onderzoek naar jeugd-criminaliteit en -overlast in Hollands Midden verricht. Hierin zijn de districten binnen de regio apart geanalyseerd, waarbij de gemeente Leiden in het district Leiden-Voorschoten viel. Waar in deze paragraaf wordt gerefereerd aan dit onderzoek betreft het dus niet de gemeente Leiden, maar het district Leiden-Voorschoten (tenzij anders vermeld).

In het district Leiden-Voorschoten wonen relatief weinig jongeren in de leeftijd van 0-19 jaar en veel in de leeftijd van 20-24 jaar. De invloed van de aanwezigheid van een universiteit in Leiden laat zich hierin wederom gelden.

In self-reports gaf 13% van de jongeren van 12-24 jaar aan het afgelopen jaar vernielingen te hebben gepleegd. Vooral planten, struiken en bomen moeten het ontgelden. Ongeveer eenderde van de jongeren gaf aan zich het afgelopen jaar schuldig te hebben gemaakt aan baldadigheid (schelden, uitdagen, et cetera). Vernielingen en baldadigheid worden vooral tijdens het rondhangen op straat en in het weekend gepleegd.
Een kwart van de jongeren geeft aan zich schuldig te hebben gemaakt aan gewelddelicten, vooral bedreiging met geweld. De belangrijkste reden om geweld te gebruiken is volgens de jongeren uit verdediging (26%), als ze ruzie hebben (16%), of omdat ze beledigd worden (12%).
Ongeveer één op de vijf/zes jongeren gaf aan het afgelopen jaar een kleine diefstal te hebben gepleegd, vooral winkeldiefstallen onder de fl 10,- en het verwisselen van prijskaartjes. Ongeveer eentiende van de respondenten heeft het afgelopen jaar (ook) iets groots gestolen. Geldgebrek is de belangrijkste motivatie om te stelen, maar veel jongeren (eenvijfde) gaf aan er 'gewoon zin in te hebben'.

In Leiden is in 1996 tegen ongeveer 75 op de 1.000 jongeren van 12-24 jaar proces-verbaal opgemaakt. In de volgende tabel staan de typen delicten die door deze jongeren werden gepleegd.

Tabel 2.19 Type delicten (in procenten)

openlijke geweldpleging	11
vernielingen	5
aantasting persoonlijke integriteit en overvallen	4
discriminatie	0
zedendelicten	0
diefstal uit woning	4
inbraak	6
winkeldiefstal	11
diefstal fiets, bromfiets, overige vervoermiddelen	6
diefstal van/uit/vanaf auto	5
restcategorie diefstal	13
verkeersdelicten	7
overig	11
geen delictcategorie bekend	18
totaal	100

Jongeren maken zich het meest schuldig aan geweld, winkeldiefstal en andere diefstallen.

Jongeren die voor de eerste keer in aanraking komen met de politie , tussen de 12 en de 18 jaar oud zijn en geen zware delicten hebben gepleegd, komen in aanmerking voor een HALT-afdoening. In onderstaande tabel staat het aantal jongeren dat in 1995 betrokken was bij HALT-afdoeningen.

Tabel 2.20 Aantal jongeren met Halt-afdoening 1995, uitgesplitst naar delict[10]

	totaal
baldadigheid	32
vernieling	8
openlijke geweldpleging	5
brandstichting	3
graffiti	-
vermogensdelicten	79
eenvoudige mishandeling	3
vuurwerkdelicten	22
vuurwerkproject 95	29
totaal	181

Vooral vermogensdelicten worden veel gepleegd. Daarnaast kwamen ook baldadigheid en vuurwerkdelicten regelmatig voor.

Noot 10 Jaarverslag 1995, Stichting HALT Zuid-Holland Noord.

Vaak wordt verondersteld dat een grote hoeveelheid van de door de jongeren gepleegde criminaliteit plaats vindt onder invloed van alcohol of drugs.
Dit blijkt vooral het geval bij delicten op het gebied van belediging/ discriminatie (73%)[11]. Jongeren geven zelf aan (self-reports) vooral grote diefstallen en vernielingen onder invloed van alcohol te plegen. Volgens hen worden delicten zelden onder invloed van drugs gepleegd.

Ook is nagegaan in hoeverre delicten in groepsverband worden gepleegd. Dit geldt voor 63% van de door jongeren gepleegde delicten. Delicten die het meest in groepsverband worden gepleegd zijn diefstal van auto's (88%), woninginbraak (77%), inbraak winkel/bedrijf/horeca (74%) en vernieling (74%).

De volgende kenmerken blijken ook samen te gaan met een grotere rapportage van daderschap: gescheiden ouders, werkende moeders, een broer/zus/vriend/vriendin die in aanraking is geweest met de politie, laag opleidingsniveau, spijbelen en slachtofferschap.

Verder blijkt 30% van de geverbaliseerde jongeren van niet-Nederlandse afkomst.

De politie wordt regelmatig gebeld met klachten over overlastgevende jongeren. In het totaal bedraagt het aantal meldingen in 1996 1536. Ten opzichte van het jaar daarvoor is sprake van een stijging met 221 meldingen. In Leiden zijn een aantal probleemlocaties aan te wijzen, waar de overlast groter is dan elders.

2.5 Zorg en opvang

De belangrijkste probleemgroepen zijn:
- mensen met verslavingsproblemen;
- dak- en thuislozen;
- ouderen en gehandicapten;
- vrouwen met (seksueel) geweldervaringen.

Deze worden hieronder per categorie besproken. Voor de eerste categorieën geldt dat zij naast deze problematiek vaak werkeloos zijn en moeilijk bemiddelbaar naar een baan.

Dak- en thuislozen
In Leiden zijn circa 200 dak- en thuislozen te vinden. In deze groep treffen we veel verslaafden en ex-psychiatrische patiënten aan.

Binnen de categorie behoren in ieder geval de volgende personen tot de risico-groepen:
1 (ex)-psychiatrische patiënten;
2 mensen met schuldenproblematiek;
3 mensen met woonproblematiek;
4 mensen met een negatieve hulpverleningscarriere.

In 1995 vroegen 243 Leidenaren bij de Stadsbank Leiden een schuld-sanering aan. Er werden 129 saneringskredieten toegewezen. Het aantal sanering-aanvragen steeg in 1991 sterk, maar bleef daarna vrij stabiel.

Noot 11 HKS-registratie.

Mensen met verslavingsproblemen
In onderstaande tabel staat het aantal geregistreerde verslaafden in 1995 en 1996.

Tabel 2.21 Aantal geregistreerde verslaafden in 1995 en 1996

	1995[12]	1996[13]
alcohol	498	219
opiaten/harddrugs	271	225
opwekkende middelen	63	--
cannabis	37	16[14]
gokken	89	onbekend

De methadonverstrekking kende in 1996 gemiddeld 160 cliënten, waarvan circa tweederde afkomstig is uit Leiden en directe omgeving. Over gokverslaving zijn geen gegevens bekend aangezien deze mensen geen hulp (meer) ontvangen in Leiden.

Uit de gegevens van Centrum Verslavingszorg Zeestraat blijkt dat in het district Leiden-Voorschoten in totaal 24 *jongeren* zijn geregistreerd in verband met alcohol of drugverslaving. In het district zijn zeven *jongeren* geregistreerd met een gokverslaving[15].

Wat betreft drugsgerelateerde criminaliteit heeft de politie Hollands-Midden 20 stelselmatige daders geregistreerd staan, die verantwoordelijk zijn voor zo'n 100 tot 200 incidenten per persoon per jaar. Daarnaast bezorgt een groep van circa 40 drugsverslaafden regelmatig overlast. Jaarlijks worden door de politie circa 250 meldingen van drugsgerelateerde overlast geregistreerd.

Uit de Politie-Monitor blijkt dat inwoners van het district Leiden-Voorschoten opvallend vaak dronken mensen op straat signaleren: 9% geeft aan dat het vaak voorkomt[16].

In het district Leiden-Voorschoten is onderzoek gedaan naar jeugdcriminaliteit en -overlast. In dit onderzoek is ook het gebruik van alcohol en drugs onder jongeren nagegaan[17]. Uit de resultaten blijkt dat van de jongeren van 12-24 jaar zeventien procent regelmatig drugs gebruikt.

Het aantal verslaafden lijkt af te nemen. De methadonverstrekking kende in 1996 gemiddeld 160 cliënten, waarvan circa tweederde afkomstig is uit Leiden en directe omgeving.

Noot 12 Bron: Sociale Kaart / Centrum Zeestraat.
Noot 13 Bron: Leidse bureau voor ambulante zorg aan alcohol- en drugsverslaafden, eind 1996.
Noot 14 Inclusief XTC.
Noot 15 Het Leidse bureau voor ambulante zorg aan alcohol- en drugsverslaafden geeft geen gokregistratie aan, Centrum Zeestraat wel, doch voor 1995.
Noot 16 B&A groep: jeugdcriminaliteit en -overlast in Hollands Midden verricht: district Leiden-Voorschoten, 1997.
Noot 17 B&A groep: jeugdcriminaliteit en -overlast in Hollands Midden verricht: district Leiden-Voorschoten, 1997.

Ouderen en gehandicapten
Van de 116.214 inwoners van Leiden (peildatum 1-1-1996), ziet de leeftijdsopbouw van de 55+ groep er als volgt uit.

Tabel 2.22 Leeftijdsopbouw van de 55+ groep

	totaal aantal	% van de totale bevolking
55 tot en met 64 jaar	8590	7,4%
65 tot en met 74 jaar	7389	6,3%
75 jaar en ouder	6679	5,7%

Uit landelijke gegevens valt af te leiden dat in Leiden 40% van de oudere huishoudens (4250 huishoudens van 65 jaar en ouder) beschikt over een inkomen dat niet hoger is dan AOW + f.100,- per maand en 17% (2500 huishoudens) over een inkomen onder of gelijk aan het sociaal minimum. Volgens de criteria van het SEO onderzoek Leiden (1996) is van alle huishoudens waarvan het hoofd 65 jaar of ouder is beleidsmatig arm, dat wil zeggen dat zij een inkomen tot maximaal 25% boven het sociaal minimum hebben.

Voorts kan op basis van landelijke gegevens geschat worden dat er in Leiden ongeveer 12.500 mensen met een ernstige functiebeperking wonen en 4.500 mensen met een zeer ernstige functiebeperking. Van beide groepen is ongeveer tweederde ouder dan 55 jaar.

Een hoog percentage 65-plussers (20%) woont in stadsdeel Zuid. Vrijwel alle verzorgingstehuizen van Leiden zijn in dit stadsdeel geconcentreerd, met name in het Bos- en gasthuisdistrict.

Vrouwen met (seksueel) geweldervaringen
Er zijn geen betrouwbare gegevens beschikbaar over de aard en omvang van (seksueel) geweld tegen vrouwen in Leiden. Politiegegevens laten slechts het topje van de ijsberg zien, bovendien worden bepaalde vormen van geweld tegen vrouwen (zoals vrouwenmishandeling) niet onder die noemer geregistreerd door de politie.
Uit landelijk onderzoek is wel bekend dat 11% van de volwassen vrouwen tussen de 20 en 60 jaar te maken heeft gehad met herhaald matig tot zeer ernstig geweld van een mannelijke (ex-)partner (Römkens, 1992). Omgerekend naar de Leidse populatie zou het dan gaan om ruim 4.000 vrouwen in de leeftijd van 20 tot 60 jaar.

3 Ambitie en samenhang

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de ambitie van het grote stedenbeleid met name voor de periode 1997-1999. Deze ambitie kan het beste worden aangegeven met de operationele doelstellingen van de verschillende actieplannen. Deze doelstellingen worden in de betreffende actieplannen ingeleid en toegelicht en nader uitgewerkt. In de volgende paragrafen wordt slechts een kort overzicht gegeven om een indruk te geven van het ambitieniveau over het gehele grote stedenbeleid.

3.2 De operationele doelstellingen op een rij

Wat betekenen de operationele doelstellingen voor het grote stedenbeleid?
De hieronder opgestelde doelstellingen zijn beleidsdoelstellingen. Zij vormen een ijkpunt voor het succes en falen van het beleid. De haalbaarheid van deze doelstellingen zijn deels onderhevig aan maatschappelijke ontwikkelingen die niet of nauwelijks beïnvloedbaar zijn. Dat relativeert de beleidsdoelstellingen in enige mate. Wanneer zich maatschappelijke ontwikkelingen voordoen die de beleidsdoelstellingen verder weg brengen, bijvoorbeeld conjuncturele ontwikkelingen met betrekking tot werkloosheidsdoelstellingen, dan is dit in de eerste plaats een signaal om het beleid te intensiveren. Pas in tweede instantie zullen de doelstellingen zelf ter discussie worden gesteld.

Actieplan van wijkbeheer naar wijkontwikkeling

1 De tevredenheid van de bewoners over de kwaliteit van de openbare ruimte en de voorzieningen in de wijk neemt toe. Dit blijkt uit een stijgend waarderingscijfer dat de bewoners in de wijk geven;
2 De zelfredzaamheid van de bewoners in het Kooidistrict en de Slaaghwijk neemt meetbaar toe. Dit blijkt onder andere uit verbeteringen ten aanzien van de volgende indicatoren:
   - Het aantal conflicten dat bewoners in overleg oplossen neemt toe. Dit blijkt uit een afname van het aantal meldingen extreme overlast en burenruzies.
   - Het aantal inwoners dat langdurig werkloos is, neemt af tot 125% van het Leidse gemiddelde.
   - De deelname aan gemeenschappelijke activiteiten in de wijk neemt toe. Dit blijkt uit een toenemend aantal activiteiten op straat- of buurtniveau waartoe de bewoners zelf het initiatief hebben genomen[18].
3 De subjectieve onveiligheid onder de groepen die relatief veel last hebben van onveiligheidsgevoelens (vrouwen en ouderen) neemt af. Dit blijkt uit een significante afname van het aantal bewoners dat aangeeft zich onveilig te voelen of vermijdingsgedrag te vertonen.
4 De objectieve onveiligheid onder de bewoners neemt af. Dit blijkt uit een significante daling van het aantal inbraken, aanrijdingen, vandalisme en geweld.
5 In 1998 ligt er een integrale wijkvisie voor de Noorderkwartier, Groenoord en de Kooi samen waar **alle** betrokken actoren van het actieplan Leefbaarheid voor tekenen.

Noot 18 Dit sluit reacties op gemeentelijke plannen, zogenaamde inspraak, uit.

De visie geeft duidelijke handvatten voor het **gezamenlijke** beleid de betrokken partijen en bevordert daarmee de leefbaarheid in de wijk.
De visie kan logischerwijs worden vertaald in een programma van maatregelen in de wijk.
De methodiek waarlangs de integrale visie tot stand is gekomen is inzichtelijk en maakt navolging in de andere stadsdelen eenvoudig.

Actieplan jeugd en veiligheid

1 Voor eind 1997 is een stedelijke overleg- en regiestructuur opgestart
2 Binnen drie jaar moeten gemeente en instellingen kunnen beschikken over adequaat kwantitatief overzicht van de doelgroep Jeugd en Veiligheid; zoals aantallen, leeftijd, geslacht, etnische afkomst, risicolokaties. Uitgangspunt daarbij is de indeling in risicogroepen die de werkgroep Eenheid in Beleid in 1996 heeft geformuleerd;
3 Een significante afname van het aantal mensen dat zich onveilig voelt (o.a. meetbaar op basis van politiemonitor)
4 substantiële daling van de criminaliteitscijfers op het gebied van beroving/overvallen, inbraken en vandalisme
(o.a. meetbaar op basis van politiemonitor, bevolkingenquêtes, enquêtes naar slachtofferschap)
5 Aantal jongeren dat met de politie in aanraking komt, zal ten gevolge van preventieve en repressieve inspanningen, dalen met 30 procent.
6 het aantal taakstraffen en HALT-afdoeningen zal jaarlijks met 10 procent toenemen[19].
7 Substantiële daling werkloosheid maatschappelijk kwetsbare jongeren.
8 Percentage kwetsbare jongeren, met name van allochtone afkomst, dat school met diploma verlaat is substantieel toegenomen
9 Schooluitval is met een nader te bepalen percentage teruggebracht.

Actieplan economie en werk

1 Het relatieve aandeel van de zeer langdurig werklozen in het werkloosheidsbestand neemt in de komende jaren voortdurend af tot de driekwart van het huidige percentage. In 1999 is de stijging van het aandeel zeer langdurig werklozen tot staan gebracht;
2 Het percentage vluchtelingen dat (zeer) langdurig werkloos is, daalt van 70 tot 80 naar 50 procent. In 1999 is er reeds een significante daling in het percentage langdurig werkloze vluchtelingen bewerkstelligd;
3 Het relatieve aandeel langdurig werkloze hoger opgeleiden[20] in Leiden neemt af tot 70 % van het huidige aandeel;
4 De werkloosheidspercentage in de Slaaghwijk, De Kooi, Haagweg Noord en -Zuid en Noorderkwartier daalt tot maximaal 125 van het gemiddelde in de stad. Dit leidt niet tot nieuwe wijken waar de werkloosheid boven de 150 van het stedelijk gemiddelde komt;
5 De werkgelegenheid in de Leidse samenwerkingsregio groeit boven of overeenkomstig het landelijke gemiddelde;
6 De economische functie van het stadshart wordt versterkt. Dit blijkt uit een groei in de sectoren toerisme en detailhandel.

Noot 19 Doelstellingen 5 en 6 samen behelzen een forse omslag in de wijze waarop handhaving ten aanzien van jongeren plaatsvindt. Een rekenvoorbeeld toont dit aan. Wanneer nu 100 jongeren jaarlijks met de politie in aanraking komen, dan zal dat aan het vervolgens nog maar 70. Wanneer nu 10 jongeren een halt-afdoening krijgen, zal dat vervolgens 11 zijn. Dat betekent dat het percentage jongeren, dat een taakstraf krijgt, stijgt van 10 naar 16.

Noot 20 In een studentenstad als leiden zal er altijd een relatief grote groep tussen studie en een baan op zoek zijn. Hoewel dit voor de oud-studenten vervelend is, is het niet reëel om die (frictie) werkloosheid daadwerkelijk tegen te gaan. Wanneer het zoeken uitloopt op langdurige werkloosheid dient ingegerepen te worden.

Actieplan zorg en opvang

1 Voorkomen dat mensen een beroep moeten doen op (professionele) zorg en hulp door hen te ondersteunen in hun zelfredzaamheid.
2 Zorgdragen voor een goed functionerend en sluitend netwerk van activiteiten en voorzieningen op het gebied van zorg en opvang.

Ad 1)

Zorgen voor optimale zelfredzaamheid (onafhankelijkheid van zorg) houdt in:

- voorkomen dat mensen in de zorg belanden: stimuleren dat mensen zo lang en zo veel mogelijk zelfstandig (blijven) functioneren;
- bevorderen dat zo 'licht' mogelijke vormen van zorg worden geboden c.q. voorkomen dat zware vormen van zorg noodzakelijk worden;
- voorkomen dat mensen onnodig lang in de zorg blijven `hangen': het bevorderen van uitstroom uit de zorg.

IJkpunt: De onderscheiden doelgroepen blijven aantoonbaar korter in de zorgsituatie, instroom in de zorg en opvang neemt af en uitstroom neemt toe[21].

Ad 2)

Een goed functionerend en sluitend netwerk van zorg en opvang veronderstelt:

- Een vraaggerichte werkwijze van zorgaanbieders
  Het zorgaanbod moet niet alleen aansluiten op de behoeften (zorgvraag) van de hulpvrager, maar ook op een positieve (activerende) wijze inspelen op de eigen mogelijkheden die de hulpvrager (nog) heeft. Dit vereist in veel gevallen 'maatwerk': een op de individuele mogelijkheden inspelend zorgaanbod. Het ontwikkelen en toepassen van een vraaggerichte werkwijze is de primaire verantwoordelijkheid van uitvoerende organisaties. De gemeente kan hierin wel een stimulerende rol vervullen.
- Een goed samenspel tussen alle betrokkenen (gemeente, zorgaanbieders en zorgverzekeraars).
  De gemeente heeft daarbinnen vooral de verantwoordelijkheid om zicht te hebben en te houden op (ontwikkelingen in) het totale aanbod vanuit het zorg en opvangveld, in relatie tot (ontwikkelingen in) de vraag.
  Van daaruit kunnen knelpunten en lacunes gesignaleerd worden, die vervolgens opgepakt en uitgewerkt zullen moeten worden door de uitvoerende organisaties. Bij dit laatste speelt de gemeente een stimulerende en ondersteunende rol (aanjagen, samenbrengen van betrokkenen).

IJkpunt: Betrokken organisaties geven aan dat de samenwerking tussen hen is verbeterd. Dit wordt aangetoond aan de hand van minder hulpvragers die `tussen het wal en het schip' belanden.

3.3 Twee principes van het grote stedenbeleid

Wanneer de vier actieplannen - de aanpak, de doelstellingen en de projecten - op een rij worden gezet, dan springen twee elementen in het oog:

- Zelfredzaamheid;
- Maatschappelijke betrokkenheid;

Noot 21 Waar relevant, uitstroom van ouderen is bijvoorbeeld geen doelstelling.

Deze elementen zouden principes van het grote stedenbeleid kunnen worden genoemd. Zij hebben zowel betrekking op de beleidsvorming van de gemeente als op de visie op de maatschappelijke ontwikkelingen. Hieronder worden zij kort uitgewerkt.

Zelfredzaamheid
Wat het grote stedenbeleid op alle terreinen beoogt, is zelfredzaamheid. Dat begint bij burgers die zelf voorzien in een inkomen. Hiervoor is het nodig dat de mensen die hier hulp bij nodig hebben bij zichzelf kwaliteiten en mogelijkheden ontdekken. Dat kan door middel van additionele werkgelegenheid, maar ook door vrijwilligerswerk. In het kader van het thema jeugd en veiligheid wordt niet uitgegaan van een doelgroep die lastig is, maar juist een groep die mogelijkheden heeft. Waar zij die mogelijkheden niet genoeg ontwikkelt, wordt naar bijsturingsmogelijkheden gezocht. Uiteindelijk dienen de jongeren zich een goede uitgangspositie te verwerven voor een maatschappelijk bestaan dat aan hun wensen en kwaliteiten recht doet. Voor de hulpbehoevende groepen die zijn aangewezen in het kader van zorg en opvang is het al niet veel anders. Niet de statisch gedefinieerde hulpvraag is het uitgangspunt, maar de mogelijke ontwikkeling van de betreffende personen naar een zelfstandig bestaan. Waar dat zelfstandige bestaan wordt bemoeilijkt door ouderdom of een handicap wordt er zoveel als mogelijk gewerkt vanuit de mogelijkheden die mensen wel hebben. Ook op het niveau van buurten is dit nadrukkelijk het geval. Niet de huidige problemen als een soort dia van de wijk wordt als uitgangspunt genomen, maar de potenties en ontwikkelingskansen worden uitgediept. De bewoners van de betreffende wijken zijn daarbij niet een passief 'slachtoffer van hun woonsituatie', maar worden uitgedaagd om een visie op de gewenste ontwikkeling van hun wijk te formuleren.
Voor deze benadering wordt ook wel de term 'empowerment' gebruikt. In het kader van de samenhang binnen het grote stedenbeleid als geheel verdient het aanbeveling om te bediscussiëren wat dit begrip in bredere zin voor de grootstedelijke aanpak kan betekenen. Vragen daarbij zijn:

- Hoe kunnen wijken, bewoners, doelgroepen van beleid worden uitgedaagd om hun potenties (meer dan nu) aan te spreken ten einde zelf hun problemen op te lossen?
- Welke mogelijkheden biedt empowerment voor de verschillende thema's?
- Waar zouden projecten kunnen worden verbeterd aan de hand van het uitgangspunt van zelfredzaamheid?

Maatschappelijke betrokkenheid
De eerste lettergreep van zelfredzaamheid stelt het begrip wellicht in een wat egocentrisch licht. Grote stedenbeleid doet echter met name een beroep op de maatschappelijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de verschillende partijen. In het actieplan van wijkbeheer naar wijkontwikkeling wordt in dit kader de term sociale ruimte geïntroduceerd. Deze term kan worden opgevat als het spiegelbeeld van zelfredzaamheid. De omschrijving van dit begrip is als volgt:
'Sociale ruimte wil zeggen de hoeveelheid sociale vaardigheden, processen, voorzieningen en netwerken waar een groep of een individuele bewoner een beroep op kan doen om vorm te geven aan zijn woonomgeving. (...)
Een te kleine sociale ruimte kan worden afgelezen aan bijvoorbeeld de volgende symptomen:

- *Een bewoner is niet in staat om storende factoren in zijn woonomgeving aan de orde te stellen of te veranderen.*
- *Een bewoner kan niet zelfstandig in zijn omgeving functioneren, maar leidt tegelijkertijd aan sociaal isolement. Zijn hulpvraag bereikt de daartoe bestemde instanties niet.*

- *Een groep van bewoners ondervindt moeilijkheden in het samenleven. 'Normale' afstemmingsproblemen ontaarden in conflicten waarbij hulp van buitenaf nodig is.*

Wanneer de hoeveelheid sociale ruimte voldoende groot is, zijn bewoners zelfredzaam. Zij lossen zelf hun problemen op, weten verantwoordelijke instanties aan te spreken en kunnen met (redelijke) hulpvragen bij elkaar terecht.

In het kader van het grote stedenbeleid zullen de mogelijkheden tot het vergroten van de zelfredzaamheid worden gezocht in het vergroten van de sociale ruimte. Dat wil zeggen het versterken van sociale processen en netwerken. Het vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid en het vergroten van de sociale ruimte zijn twee parallelle processen. De ene kan ook niet zonder de andere.
De sociale ruimte van de leefwereld kent zijn spiegelbeeld in de beleidsruimte van de systeemwereld. Beleidsruimte wil zeggen de hoeveelheid vaardigheden, processen en netwerken waar de beleidsmedewerker een beroep op kan doen om zijn/ haar beleidsproblemen op te lossen. Die ruimte kan worden vergroot door eveneens een beroep te doen op de maatschappelijke betrokkenheid van de ambtenaren. Hiermee wordt nadrukkelijk niet gedoeld op de houding van het ambtelijk apparaat ten aanzien van maatschappelijke problemen. Het gaat veeleer om de wijze waarop de betrokkenheid gestalte krijgt. Het grote stedenbeleid vraagt om een ambtelijk apparaat dat *extravert* opereert. Dat betekent nadrukkelijk werken aan het verstevigen van de samenwerkingsprocessen met instellingen en bedrijfsleven. Dat betekent ook bewoners nadrukkelijk benaderen als mogelijke probleemoplossers. Dit zal in de loop van de komende jaren blijken uit een (verdere) vergroting van het (beleids)netwerk van de coördinatoren van het grote stedenbeleid in de gemeente Leiden.

4 Aansturing

4.1 Aansturing van het grote stedenbeleid

In een complexe, hoogwaardige organisatie die sterk in wisselwerking staat met een dynamische omgeving vormt de mogelijkheid tot aansturing een lastige vraag voor bestuur en management. Een steeds verdergaand systeem van controle staat in de weg van de creativiteit die door de organisatie van de medewerkers wordt gevraagd en het maatwerk dat de omgeving van de organisatie verlangt. In Leiden wordt actief gezocht naar integrerende elementen van het grote stedenbeleid. Twee van deze elementen hebben we in het voorgaande hoofdstuk benoemd. Het benoemen van deze elementen heeft plaatsgevonden aan de hand van de manier waarop het grote stedenbeleid is voorbereid en de invulling die aan de actieplannen is gegeven. Het levend houden van deze elementen en het vinden van nieuwe samenbindende factoren blijft een belangrijk onderdeel van de aansturing van het grote stedenbeleid.

Willen deze elementen gaan leven in de organisatie dan dient aansluiting gezocht te worden bij de motieven van de werknemers van de gemeente Leiden: waar putten zij hun werkplezier uit, welke doelen streven zij na en welke waarde ontlenen zij aan hun werk?
De principes en doelstellingen van het grote stedenbeleid naast de waarden die leven in de organisatie geven richting aan het sturingsproces dat gestalte moet krijgen om het grote stedenbeleid tot een succes te maken.
In eerste aanzet zal deze richting nog vaag zijn, maar door terugkerende confrontaties tussen steeds verder uitgewerkte ideeën over het grote stedenbeleid als geheel en de praktijk kan deze richting verder worden geconcretiseerd. Dit is in feite het 'process of purposing', zoals dat zojuist in algemene termen werd beschreven.
Voor dit proces kunnen drie harde voorwaarden worden geformuleerd die nodig zijn om deze - op het oog zachte - aansturing vorm te geven:

1 *Een helder beeld van het werkproces*: Waar besteden ambtenaren en politici hun tijd aan? Wanneer wordt succesvol samengewerkt? Wanneer werkt men langs elkaar heen? Waar wordt adequaat gereageerd op signalen uit de omgeving? Waar blijven reacties uit?
2 *Een goede uitwerking van de waarden die als bepalend voor het succes van het beleid worden bevonden*: Waarden kun je niet afdwingen en ook niet meten. Er zijn wel een aantal manieren waarop die waarden tastbaarder kunnen worden gemaakt:
   - Het aan- of afwezig zijn van een gemeenschappelijk beeld van de omgeving, de stad Leiden in dit geval. Daarvoor is het van belang dat het Leidse perspectief zoals in hoofdstuk 2 geschetst niet alleen cijfers lijken, maar ook als relevante informatie gaat leven in de organisatie;
   - Het versterken, parallel lopen of strijdig zijn van doelstellingen van het grote stedenbeleid, de lijnorganisatie en de individuele medewerkers;
   - Gemeenschappelijke principes van samenwerking tussen ambtenaren onderling, tussen ambtenaren en politiek, tussen gemeente en instellingen en tussen gemeente en bewoners.
3 *Ondersteuning voor zowel doelstelling als werkwijze op het hoogste ambtelijk en bestuurlijk niveau*: Een waardengerichte aansturing is breekbaar omdat het niet uitgaat van hiërarchische verhoudingen. Een paradoxale voorwaarde hiervoor is dat het proces zelf hoog in de prioriteitenlijst van de politiek staat en sterke rugdekking heeft op dienstdirecteuren-niveau. Deze prioriteitsstelling komt niet vanzelf *tot*

stand en blijft niet vanzelf *in* stand. Daarvoor is het nodig dat op bestuurlijk niveau meegedacht wordt over het grote stedenbeleid. Dat meedenken zal georganiseerd moeten worden.

Met deze overwegingen geven we aan dat de aansturing van het grote stedenbeleid doordenking en aandacht behoeft. De abstracte aandachtspunten vragen om een concreet aanwijsbaar proces. Dat proces moet strak worden georganiseerd wil het de slagvaardigheid van het grote stedenbeleid dienen. Voordat we daarop ingaan, dienen we echter stil te staan bij de organisaties, anders dan de gemeente, die onmisbaar zijn voor het grote stedenbeleid.

4.2 Aansturing in netwerken

Bovenstaande overwegingen hebben in eerste instantie betrekking op één organisatie: de gemeente. Daarbinnen dient de aansturing natuurlijk op orde te zijn. Er zijn echter meer organisaties van belang voor het grote stedenbeleid. Te denken valt aan de Leidse Welzijnsorganisatie, de politie, corporaties, raad voor de kinderbescherming, onderwijs, et cetera. Deze organisaties hebben soms een directe verantwoordingsrelatie naar de gemeente toe. Wanneer zij voor subsidie op de gemeente aangewezen zijn. Vaak hebben zij echter een eigen verantwoordingsstructuur. De eerste verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven is een gezonde bedrijfsvoering. De corporaties hebben eigen verantwoordingsvelden en een inspectie die hier op toeziet. Ook hebben zij hun eigen geformaliseerde relaties richting huurders. De gemeente zal met gevoel en respect voor deze verantwoordelijkheden opereren.
Waar de gemeente een directe aansturingsrelatie met de instellingen heeft, zal in het kader van het grote stedenbeleid *output-gericht* worden aangestuurd. Dat wil zeggen dat de organisaties op basis van de concrete resultaten worden aangesproken. De structuur van de projecten leent zich hier bij uitstek voor.
Voor alle organisaties geldt dat de gemeente samen met hen op zoek wil naar een gemeenschappelijke basis voor het grote stedenbeleid. Dat betekent dat niet de gemeente alleen de problemen definieert, de oplossingen formuleert, de plannen en maatregelen inricht en vervolgens de maatregelen voorlegt aan bewoners en organisaties. In plaats daarvan zal de probleemdefiniëring gemeenschappelijk plaatsvinden, de oplossingsrichtingen samen worden gezocht en de rol van de verschillende partijen bij het oplossen van de gemeenschappelijke problemen gezamenlijk worden besproken. Op basis van de afspraken die hieruit voortvloeien zijn de partijen wederzijds aanspreekbaar (zie ook hoofdstuk 3).

4.4 Organisatie van de aansturing

Beschouwingen en voornemens zijn goed voor de zondagmiddag. De vraag die hier concreet aan de orde is, is hoe het realiseren van die voornemens kan worden georganiseerd. Om hier een antwoord op te geven is het verstandig om in kaart te brengen welke organisaties betrokken zijn bij het grote stedenbeleid. In tabel 4.1 wordt hiervan een overzicht gegeven.

Tabel 4.1 Betrokken personen en organisaties bij het grote stedenbeleid

Thema	Coördinatoren	Meest betrokken diensten	Meest betrokken portefeuillehouders	Instellingen
Grote stedenbeleid als integrale aanpak	T. Klever	Alle diensten Coördinerend dienstdirecteur: T. van Miltenburg	P. Langenberg	Alle onderstaande organisaties
Economie en Werk	J. van Doggenaar	Economische en sociale zaken	H. Kruit J.P. Laurier	Arbeidsvoorziening, De Zijlbedrijven, Centrummanagement, Midden en Kleinbedrijf Kamer van Koophandel
Jeugd en veiligheid	L. de Jong	Cultuur en Educatie Milieu en beheer	H. Baaijens P. Langenberg T. van Rij	Politie, openbaar ministerie, Raad voor de Kinderbescherming, Leidse Welzijnsorganisatie, jeugdhulpverlening
Zorg en opvang	M. Passchier	Cultuur en Educatie	H. Baaijens	Maatschappelijk Werk Leiden Leidse Welzijnsorganisatie RIAGG, FIOM, Thuiszorg, Stichting Dienstverlening Leiden
Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling	C. Gerritsma J. van Rijn	Milieu en Beheer Bouwen en Wonen Cultuur en Educatie	J.P. Laurier Tj. van Rij	Corporaties, politie, Leidse Welzijnsorganisatie

Dit overzicht is - hoe uitgebreid het ook moge overkomen - zeker niet uitputtend. Met name het aantal betrokken instellingen is groter. Naast de stedelijke partners zal er nadrukkelijk ook regionaal worden samengewerkt. In het kader van de landelijke pilot 'van wijkbeheer naar wijkontwikkeling' wordt tevens samengewerkt met de ministeries van Binnenlandse Zaken en V.R.O.M.. Ook met de overige grote steden wordt al overleg en samenwerking gezocht. Dat proces van wederzijdse kennisoverdracht en samenwerking op verschillende niveaus zal in de komende jaren alleen maar versterkt worden. Het is voor Leiden een belangrijke meerwaarde van het grote stedenbeleid.
Op basis van de omschreven overwegingen, wordt de volgende structuur voor de binnengemeentelijke samenwerking voorgesteld.

Themagroepen per actieplan
Per thema wordt een themagroep geformeerd bestaande uit de coördinator(en) van het thema en vertegenwoordigers van de meest betrokken instellingen. Deze themagroepen hebben de volgende taken:
- Toezicht op de voortgang van de lopende projecten;

- Signalering van eventuele knelpunten in het beleid ten aanzien van het betreffende thema;
- Bespreking relevante maatschappelijke ontwikkelingen aan de hand van de gestelde operationele doelstellingen;
- Gezamenlijk formuleren van problemen en prioriteiten binnen het actieplan.

De themagroepen hoeven niet altijd speciaal te worden opgericht. Er kunnen ook overleggen zijn waar het betreffende actieplan prima binnen kan worden besproken. Zo is met een kleine uitbreiding van de werkgroep integrale veiligheidsbeleid het thema jeugd & veiligheid prima 'ondergebracht'. Waar dit mogelijk is, verdient zo'n aanpak zelfs de voorkeur in verband met de inbedding van het grote stedenbeleid in de reguliere werkwijze van de instellingen en de gemeente.

Coördinatorenoverleg
De coördinatoren van de vier actieplannen en de coördinator grote stedenbeleid vormen samen het coördinatorenoverleg. Dit overleg heeft de volgende taken:
- Voorbereiding van gemeentelijke besluitvorming van het grote stedenbeleid;
- Bevorderen van samenhang tussen de actieplannen;
- Signalering en bespreking knelpunten in de uitvoering alsmede het formuleren van voorstellen om deze knelpunten op te lossen;
- Informeren van stuurgroep grote stedenbeleid en college over voortgang grote stedenbeleid.

Stuurgroep grote stedenbeleid
Het gemeentelijk managementteam van dienstdirecteuren en gemeentesecretaris vormt tevens de stuurgroep grote stedenbeleid. Er wordt voor gekozen om hiervoor niet een speciale stuurgroep op te richten, omdat besluitvorming over het grote stedenbeleid zoveel als mogelijk dient aan te haken bij de staande gemeentelijke organisatie. De stuurgroep heeft de volgende taken:
- Inbedding van het grote stedenbeleid in de gemeentelijke organisatie;
- Wegnemen van knelpunten in de organisatie bij het uitvoeren van het grootstedelijk beleid;
- Zelfstandige besluitvorming over grote stedenbeleid of - waar nodig - advisering van het college over besluitvorming.

Binnen de stuurgroep is een coördinerend dienstdirecteur aangewezen. Zij draagt zorg voor afstemming met het coördinatorenoverleg en agendeert te bespreken onderwerpen voor het G.M.T.

College van Burgemeester en Wethouders
Te oordelen naar de portefeuilles van de diverse wethouders heeft het gehele college in meer of mindere mate te maken met het grote stedenbeleid. Het college heeft daarom als geheel de verantwoordelijkheid voor de politieke aansturing. Een andere optie ligt formeel bezien ook niet voor de hand vanwege de voorstellen die het college aan commissie en raad dient voor te leggen in het kader van dit beleid. De meest betrokken portefeuillehouders hebben op het niveau van de verschillende thema's de verantwoordelijkheid om richtinggevende uitspraken ten aanzien van de ontwikkeling van het grote stedenbeleid op het niveau van de actieplannen te doen. Hierdoor wordt voorkomen dat eventuele onduidelijkheid op politiek niveau een knelpunt voor het grote stedenbeleid vormt. In het volgende schema wordt de aansturing kort weergegeven.
Binnen het college treedt één coördinerend wethouder op. Hij heeft tevens de contacten met hogere overheden in zijn beheer (met name het ministerie van Binnenlandse Zaken) in het kader van het Grote Steden Beleid.

Schema 4.2 Aansturing van het grote stedenbeleid

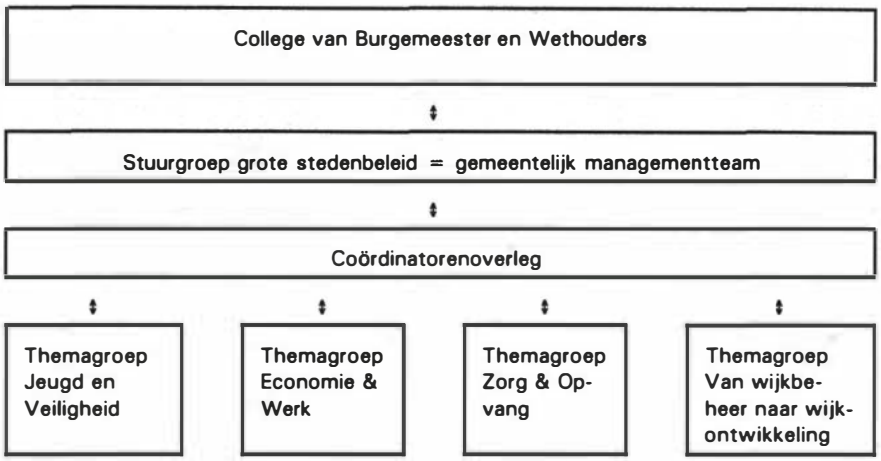

Deel II
Ruimte voor leefbaarheid

Actieplan 'Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling'

1 Inleiding

1.1 Leefbaarheid

De gemeente Leiden behoort tot de zes gemeenten die in 1996 zijn toegevoegd aan de grote steden. Dat betekent dat Leiden zich heeft gecommitteerd aan de lange termijn doelstellingen van het Grote Stedenbeleid. Één van de thema's van het grote stedenbeleid is het verbeteren van de leefbaarheid.
Daarnaast heeft de gemeente Leiden ervoor gekozen om op drie (in plaats van vier) andere thema's het grote stedenbeleid invulling te geven:

- Jeugd en Veiligheid;
- Economie en Werk;
- Zorg en opvang.

Het begrip leefbaarheid wordt vanuit veel verschillende disciplines nader ingevuld. Leefbaarheid leeft, zou gesteld kunnen worden. Tegelijkertijd is het daardoor een vloeibaar begrip waar men maar lastig grip op kan krijgen. Om die reden is het goed om een kader te bieden waarbinnen de activiteiten die plaatsvinden structuur krijgen. Een eerste stap op weg naar zo'n kader is een nadere invulling van het begrip leefbaarheid. Waar gaat het daarbij om? Op deze plaats staan we stil bij vier termen waarop de leefbaarheid nader inhoud kan worden gegeven:

1 Mogelijke definities van het leefklimaat.
2 De gebieden waar men zich in het kader van leefbaarheid op richt.
3 De activiteiten waar de aanpak van de leefbaarheid bij aansluit.
4 De invullingen die de betrokken actoren in Leiden zelf aan het begrip leefbaarheid geven.

Het leefklimaat
Wat aan leefbaarheid moet worden verbeterd, hangt in sterke mate af van de opvatting die men heeft over de buurt. We schetsen kort drie mogelijke benaderingen:

- De buurt is een optelsom van betekenisvolle en waardevolle activiteiten. Het leefklimaat is gebaat bij een goede woningkwaliteit, voorzieningen, bij goed gebruik, onderhoud en beheer. De bewoner wordt gezien als consument.
- De buurt is een gemeenschap van mensen: een leefeenheid met sociale relaties, *gebruik* van voorzieningen en binding. Het leefklimaat is in toenemende mate gebaat bij convergerende opvattingen en 'vanzelfsprekend' woongedrag. De bewoner wordt gezien als een lid van de gemeenschap.
- De buurt is een afspiegeling van en symbool voor de maatschappelijke positie, voorkeuren en levensstijl. Het leefklimaat is gebaat bij fysieke en sociale kenmerken waarmee men geassocieerd wil worden en die vertrouwen wekken voor de toekomst. De bewoner wordt gezien als iemand die zijn maatschappelijke positie uitdrukt in zijn woonsituatie.

Wanneer de leefbaarheid moet worden verbeterd, is het van belang om op deze drie factoren in te grijpen. Dat betekent dat zowel het voorzieningenniveau op peil moet worden gehouden of verbeterd, als de sociale netwerken moeten worden versterkt, als het vertrouwen in de toekomst van de buurt moet worden verbeterd.

De gebieden
Het verbeteren van de leefbaarheid kenmerkt zich door een gebiedsgerichte aanpak. De gebieden die daarbij onder handen worden genomen zijn veelal:
- na-oorlogse woonwijken met een goedkopere en nogal eenzijdige woningvoorraad;
- stadsvernieuwingsgebieden: vaak met een eenzijdige woningsamenstelling met een vergrijzende autochtone bevolking en grotere allochtone gezinnen;
- Doorgangswijken waar nieuwkomers tijdelijk een plaats vinden om daarna vaak door te stromen.

Activiteiten
De activiteiten die men ontplooit, en de plannen die er liggen of gemaakt worden, komen uit ten dele verschillende beleidskokers. Deze kunnen als volgt worden getypeerd:
- wijk- en buurtbeheer; veelal reeds ontstaan onder invloed van ideeën over sociale vernieuwing; belangrijke partners hierbij zijn de gemeentelijke (beheer) diensten en soms ook corporaties (vooruitlopend op het vijfde prestatieveld BBSH);
- veiligheid; waarbij het dan zowel criminaliteit, sociale veiligheid en verkeersveiligheid betreft; belangrijke partij hierbij is politie/justitie;
- revitalisering van wijken; op aanbod sturende veranderingen door te voeren in de woningvoorraad van een wijk (sloop/nieuwbouw, upgrading/her-positionering, differentiatie); hierbij zijn de stedelijke kaders/taakstellingen ten aanzien van de woningvoorraad, scheefheid, en dergelijke, bepalend; belangrijke partij hierbij zijn corporaties en soms ook andere investeerders/beheerders (projectontwikkelaars, vastgoed sector). De investeringen zijn soms niet alleen op de woningvoorraad gericht, maar daarnaast ook op bedrijfsvastgoed (winkels, kantoren, andere bedrijven). Een belangrijke partij wordt natuurlijk ook gevormd door de gemeente (toezichthouder in de volkshuisvesting en belangrijke partij voor de ruimtelijke ordening).

Leefbaarheid in Leiden
In voorbereiding op dit kader voor het actieplan leefbaarheid is gesproken met diverse vertegenwoordigers uit het ambtelijk apparaat en met vertegenwoordiging van instellingen als corporaties, politie en de Leidse Welzijnsorganisaties. Zij gaven de volgende definities van leefbaarheid:
- 'Je thuis voelen in de wijk', 'het moet plezierig zijn wanneer je naar huis gaat'. Deze omschrijvingen duiden met name op de beleving van de bewoners.
- 'goed gebouwde omgeving', 'Aanwezigheid van de nodige buurtvoorzieningen'. Deze omschrijvingen duiden op de voorzieningen in de wijk.
- 'Plezier en gezamenlijkheid', 'Geborgenheid, trots op de buurt'. Deze omschrijvingen leggen de nadruk op de straten, buurten en wijken als gemeenschap.

Opvallend is dat de leden die geacht worden zich te bekommeren om de fysieke aspecten van de leefbaarheid eerder een sociale omschrijving geven en vanuit het welzijn juist ook gewezen wordt op de kwaliteit van de fysieke voorzieningen. Ook dat is een kenmerk van leefbaarheid. Het begrip daagt de mensen kennelijk uit om vanuit hun werk verder te denken dan hun eigen instituten. Leefbaarheid bevindt zich op het grensvlak van individu en gemeenschap, van woning en woonomgeving, van privaat en publiek domein, van eigen- en (semi-) openbare ruimte.

Wanneer is Leiden leefbaar?
Wat leefbaar is en wat niet laat zich niet 'top down' definiëren. Dit is het antwoord van iedere individuele Leidenaar op de vraag in hoeverre hij of zij zich kan vinden in zijn of haar straat, buurt, wijk en stad. Dat betekent dat in de ogen van de Leidenaren het voorzieningenniveau op een acceptabel peil dient te zijn. Dat betekent ook dat men de wijken waarin men woont, werkt en recreëert ervaart als een gemeenschap waar men zich thuis voelt. Dat betekent daarnaast dat de bewoners vertrouwen hebben in de ontwikkeling van hun wijk.

1.2 Doelstelling actieplan

De doelstellingen van dit actieplan vallen in twee te onderscheiden categorieën uiteen. In de eerste plaats stelt het actieplan inhoudelijke doelstellingen die nader worden uitgewerkt onder drie verschillende deelthema's. Deze deelthema's zijn intensiveren beheer, veiligheid en wijkontwikkeling. De inhoudelijke doelstellingen die met het aanpakken van deze thema's dienen te worden verwezenlijkt kunnen in algemene termen als volgt worden verwoord:

- Er dienen wijken gecreëerd te worden waar een grote diversiteit aan bewoners zich thuis voelt; jong en oud en divers met betrekking tot de sociaal-economische en culturele achtergrond;
- Er moeten eigentijdse vormen van sociale cohesie worden gecreëerd.
- De objectieve en subjectieve *on*veiligheid moet worden teruggedrongen.

In de tweede plaats dient in het kader van het actieplan in de loop der jaren ook een werkwijze te worden verwezenlijkt die recht doen aan het integrale karakter van het begrip leefbaarheid. Dat betekent dat het niveau van projecten moet worden overstegen. Deze *procesmatige* doelstelling kan worden verwoord in principes voor gemeente, instellingen en bewoners.

De lokale overheid

1 Leefbaarheid komt niet in sectoren. De benadering van de overheid in het verbeteren van de leefbaarheid zal vooral gebiedsgericht zijn. De schaal kan daarbij variëren van straat tot stad. De samenhang tussen de potenties en problemen in de wijk zal mede tot stand komen door het opzetten van integrale projectteams waarin verschillende diensten en sectoren zitting hebben.
2 Problemen worden *op*gepakt niet *af*gepakt. Wanneer in wijken problemen worden gesignaleerd op het terrein van leefbaarheid, dan is de neiging vaak groot om die problemen uit handen van de bewoners te nemen en er als gemeente mee aan de slag te gaan. Vervolgens wordt geconcludeerd dat de werklast te hoog is en stelt de gemeente prioriteiten. Zo wordt de verantwoordelijkheid niet gedeeld en teleurstellingen in de lokale overheid gegenereerd. Het uitgangspunt van leefbaarheid is dat mensen in staat moeten worden gesteld hun problemen op te lossen en de overheid haar deel doet.
3 Leefbaarheid komt niet in portefeuilles. Wat geldt voor de ambtelijke organisatie geldt ook voor de politiek. De breedte van het begrip leefbaarheid betekent dat uit iedere portefeuille wordt gerold. Dat maakt leefbaarheid een zaak van een collegiaal college.

De instellingen

1 De vraag centraal. 'Een interessant aanbod, maar wat was de vraag ook al weer?'. Zo kan het dilemma van veel instellingen, maar ook de lokale overheid worden geschetst. Niet alleen in Leiden, maar overal waar institutievorming plaatsvindt, loert het gevaar dat het aanbod zich los zingt van de vraag. Daarom wordt over bestaand aanbod voortdurend

gecommuniceerd met de belanghebbenden en wordt aan de hand van hun vragen het aanbod bijgesteld of nieuw aanbod gecreëerd.

2 Leefbaarheid komt niet in instellingen. Bij veiligheid denkt iedereen vrij snel aan de politie, maar zij kunnen onmogelijk verantwoordelijk worden gesteld voor de gevoelens van onveiligheid van bewoners. Daar is een bredere aanpak voor nodig. Ook hier is het niet nodig het wiel opnieuw uit te vinden. Intensivering en uitbreiding bijvoorbeeld van 3D(isciplines), een samenwerking tussen politie, LWO en wijkbeheer, is een meer logische weg.

De bewoners

1 De bewoner maakt de leefbaarheid: in welke mate wijken leefbaar zijn, wordt bepaald door het oordeel van de bewoner over de wijk. Dat oordeel is uitgangspunt voor het verdere actieplan.

2 De bewoner bestaat niet: in het kader van leefbaarheid worden bewoners met name gezien als lid van een gemeenschap. Dat betekent echter niet dat bewoners alleen worden aangesproken op gemeenschappelijke kenmerken. De diversiteit in achtergronden, opvattingen en leefstijlen is uitgangspunt. Ook in de benadering van de bewoners dient dit terug te keren.

3 Bewoners zelfredzaam: de acties in het kader van leefbaarheid zijn gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid van de bewoners. Daarvoor is een goed sociaal netwerk essentieel, maar ook de vaardigheden van bewoners om zelf zaken aan de orde te stellen en de leefbaarheid te verbeteren.

4 Bewoner is consument èn producent: bewoners van Leiden betalen belasting en hebben alleen daarom al recht op uitstekende dienstverlening. Aan de andere kant heeft de gemeente geen dienst straatvervuiling of een intersectorale werkgroep geluidsoverlast. In die (negatieve) zin, maar ook in de mogelijkheden die bewoners hebben om bijvoorbeeld gezelligheid te creëren is de bewoner producent.

5 Bewoners zijn aanspreekbaar op hun opvattingen: In het kader van leefbaarheid staan ook opvattingen van bewoners ter discussie. Daarbij gaat het bijvoorbeeld ook om tolerantie. Iedereen wil kinderen, maar niemand wil jongeren. De ruimte die jongeren hebben in Leiden is fysiek beperkt en wordt verder sociaal beperkt door klachten over overlast. Dit moet niet alleen aanleiding zijn om aparte plaatsen in te richten voor jongeren (JOP's) of in te grijpen bij overlast. Maar ook om bewoners aan te spreken op hun tolerantie.

6 Ook professionals zijn bewoners. Of het nu gaat over hulpverleners, winkeliers of andere bedrijven: de mensen die daarin werkzaam zijn, zijn ook bewoners. Misschien niet in dezelfde wijk, maar zij kunnen zich allicht inleven in hetgeen zij voor de buurt (kunnen) betekenen. Daarom zullen ook deze groepen worden betrokken bij het actieplan.

1.3 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt de leefbaarheid nader besproken. Aan de hand hiervan worden drie aanpakken uiteengezet. Dit zijn:

- Samen beheren (hoofdstuk 3);
- Leiden veilig (hoofdstuk 4);
- Wijken in ontwikkeling (hoofdstuk 5).

Per hoofdstuk worden kort aangegeven wat de aanpak beoogt (operationele doelstellingen). Vervolgens wordt de bestaande aanpak kort geschetst waarna ten slotte de betrokken partners en de samenwerking worden aangegeven. In hoofdstuk 6 worden de concrete projecten in het kader van het actieplan 'van wijkbeheer naar wijkontwikkeling' geschetst.

2 Het Leidse perspectief

2.1 De ruimte

De gemeente Leiden kenmerkt zich vooral door de ruimte waarin zij dient te manoeuvreren. Deze ruimte kan zowel politiek, fysiek als sociaal worden opgevat.

2.2 De politieke ruimte

Welke ruimte biedt de politiek aan het volbrengen van de opdracht die het actieplan leefbaarheid behelst? Om die vraag te beantwoorden, is het goed om stil te staan bij de ruimte die de politiek voor zichzelf heeft gedefinieerd. De politieke voornemens van het college van Burgemeester en Wethouders staan vervat in het collegeprogram over de jaren 1994 tot 1998: 'Met het oog op de toekomst'. De belangrijkste vijf kernpunten hiervan zijn:

1 Versterken van economische functie en werkgelegenheid.
2 Verhoging van de participatie, integratie en emancipatie.
3 Kwaliteitsverbetering van de stedelijke kern en bepaalde stadsdelen.
4 Duurzame stedelijke leefomgeving.
5 Vernieuwen van de bestuursstijl.

Wanneer als eerste naar het laatste wordt gekeken, dan valt op dat voor de gemeentelijke interne organisatie het volgende gesteld wordt: *'De gemeente moet een moderne en flexibele arbeidsorganisatie worden op basis van de principes van integraal management en resultaat en verantwoording'*. De vraag naar flexibiliteit en integraliteit sluit bijzonder goed aan op de processen waar het actieplan leefbaarheid voor wil gaan zorgen. Met andere woorden: wanneer gekeken wordt naar de rol die in hoofdstuk 1 is toebedeeld aan de lokale overheid moet worden geconstateerd dat hier geen streep licht tussen zit.
Ook de rol van de bewoners sluit goed aan bij hetgeen het college met de inwoners van leiden voor heeft: *'Meer dan vroeger wordt een eigen bijdrage van wijkbewoners aan de publieke leefomgeving gevraagd. Hun medewerking zal de gemeente willen verkrijgen door hen zelf meer zeggenschap te geven. Na een prioriteitsstelling zal de veiligheid van wijken en buurten integraal (ook met medewerking van bewoners, gemeentelijke diensten en politie) en planmatig worden opgepakt'*.
Wanneer gesteld wordt dat de lokale overheid problemen moet oppakken, maar niet afpakken in het kader van het actieplan leefbaarheid en de bewoners zelfredzaam moeten worden gemaakt, dan had daarvoor in de plaats wellicht ook bovenstaand citaat uit het collegeprogram opgenomen kunnen worden.
Het college beschouwt het wijkgerichte werken als één van de belangrijkste verworvenheden van de sociale vernieuwing. In het kader van het actieplan leefbaarheid zal deze verworvenheid worden uitgewerkt en versterkt. Het betekent dat de grenzen waar het wijk*beheer* op dit moment tegen aanloopt geslecht zullen moeten worden, zodat het wijkgerichte werken de stap van integratie in de uitvoering naar integratie in beleid- en planvorming gaat zetten.
Milieu en leefbaarheid staan dicht bij elkaar. Met name in het onderdeel de wijk in ontwikkeling zal nadrukkelijk aandacht worden besteed aan de natuurlijke ruimtelijke structuur van de stad, waarbij ecologische (beheer)processen een belangrijk uitgangspunt vormen. Ook hierbij wordt aansluiting tussen het actieplan leefbaarheid en het collegeprogram gevonden.

Gesteld mag worden dat de politieke ruimte die het collegeprogram biedt naadloos aansluit bij de ruimte die het actieplan leefbaarheid zoekt. Het gaat daarbij zowel om de inhoudelijke doelstellingen die in zowel program als actieplan worden geformuleerd, als de procesmatige doelstellingen die terugkeren onder de vlaggen van sociale en bestuurlijke vernieuwing.

2.3 De fysieke ruimte

De cijfers - opgenomen in de integrale notitie - geven een indicatie van de beperkte ruimte die binnen de gemeentelijke grenzen van Leiden beschikbaar is. De stad is feitelijk vol. dat stelt nadrukkelijk grenzen aan de mogelijkheid om eventueel verder in te breiden. Ook het herstructureren van wijken door het toevoegen van een andere type woningbestand lijkt nauwelijks nog mogelijk. Het differentiëren in functies - toevoegen van werk en recreatiebestemming - stuit op dezelfde type belemmeringen.
Inbreiding, herstructurering of differentiatie binnen de huidige beschikbare ruimte betekent onherroepelijk dat op andere locaties vervanging voor de oorspronkelijke functie moet worden gekozen. Als voorbeeld hiervoor geldt het plaatsen van duurdere woningen in een wijk. Dit zal gevolgen hebben voor de ruimte voor de sociale woningvoorraad, voor bedrijven of voor groen.
Binnen de gemeente Leiden is de ruimte om hierin te schuiven feitelijk zo beperkt dat beleidsruimte op regionaal niveau moet worden gevonden. In dat kader zal het regionaal overleg tussen woningcorporaties een rol moeten spelen, alsmede het samenwerkingsverband tussen gemeenten.

Bijzondere aandacht in de uitvoering van het actieplan leefbaarheid zal gegeven moeten worden aan de fysieke ruimte voor de jeugd. Hun plaats is dermate beperkt door andere bestemmingen dat normaal jeugdig gedrag leidt tot overlast. In het kader van 'wijken in ontwikkeling' en het intensiveren van beheer zal hier nadrukkelijk aandacht aan besteed worden.

2.4 De sociale ruimte

Sociale ruimte wil zeggen de hoeveelheid sociale vaardigheden, processen, voorzieningen en netwerken waar een groep of een individuele bewoner een beroep op kan doen om vorm te geven aan zijn woonomgeving. De sociale ruimte is, anders dan de fysieke ruimte, in theorie niet beperkt.
Een te kleine sociale ruimte kan worden afgelezen aan bijvoorbeeld de volgende symptomen:

- Een bewoner is niet in staat om storende factoren in zijn woonomgeving aan de orde te stellen of te veranderen.
- Een bewoner kan niet zelfstandig in zijn omgeving functioneren, maar leidt tegelijkertijd aan sociaal isolement. Zijn hulpvraag bereikt de daartoe bestemde instanties niet.
- Een groep van bewoners ondervindt moeilijkheden in het samenleven. 'Normale' afstemmingsproblemen ontaarden in conflicten waarbij hulp van buitenaf nodig is.

Wanneer de hoeveelheid sociale ruimte voldoende groot is, zijn bewoners zelfredzaam. Zij lossen zelf hun problemen op, weten verantwoordelijke instanties aan te spreken en kunnen met (redelijke) hulpvragen bij elkaar terecht. Het vergroten van deze zelfredzaamheid is een belangrijke doelstelling in het kader van het actieplan leefbaarheid. Immers, hoe groter de sociale ruimte, hoe beter de fysieke ruimte wordt gebruikt.

3 Samen beheren

3.1 Operationele doelstellingen

Voor een leefbaar Leiden is wijken beheren het voortdurend investeren in het publieke domein. De term beheer slaat daarbij nadrukkelijk niet alleen op het groen en grijs, maar ook op sociaal beheer. Dat wil zeggen op de manier waarop in het publieke domein mensen met elkaar omgaan. In dat kader spelen sociale netwerken en processen een belangrijke rol. Het fysieke en sociale beheer zouden elkaar moeten versterken. De openbare ruimte zo beheren en inrichten dat er daadwerkelijk in geleefd wordt, is een belangrijk fysiek aspect. Het uitbreiden van de bruikbaarheid van het groen voor sport, recreatie en ontspanning is in dat kader van belang. De zorg van de bewoners voor het beheer moet beloond worden met een adequate reactie door instellingen en gemeente.
Sociaal beheer wordt nu nog te vaak gezien in termen van problemen in wijken. Waar zitten de problemen en waar moet dus geïnvesteerd worden? Leefbaar Leiden gaat daarentegen uit van potenties. Dat voorkomt stigmatisering en een onnodig 'sombere' benadering. In dat kader wordt ook wel gesproken van wijkanimatieplannen[1]. Dat betekent dat met name wordt bekeken hoe het leuker kan worden gemaakt voor de bewoners om elkaar te leren kennen. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van buurtfeesten of multi-culturele straatdiners.

De operationele doelstelling van het intensiveren van beheer valt in twee delen uiteen:

1 *De tevredenheid van de bewoners over de kwaliteit van de openbare ruimte en de voorzieningen in de wijk neemt toe. Dit blijkt uit een stijgend waarderingscijfer dat de bewoners in de wijk geven. Deze waarderingscijfers kunnen door middel van een nulmeting met een leefbaarheidsmonitor en een regelmatige herhaling hiervan trendmatig in beeld worden gebracht;*
2 *De zelfredzaamheid van de bewoners in het noordelijk gebied (tussen Merenwijk en stadsdeel Midden) neemt aantoonbaar toe. Dit blijkt onder andere uit verbeteringen ten aanzien van de volgende indicatoren:*
   - *Het aantal conflicten dat bewoners in overleg oplossen neemt toe. Dit blijkt uit een afname van het aantal meldingen extreme overlast en burenruzies.*
   - *Het aantal inwoners dat langdurig werkloos is, neemt af tot het Leidse gemiddelde.*
   - *De deelname aan gemeenschappelijke activiteiten in de wijk neemt toe. Dit blijkt uit een toenemend aantal activiteiten op straat- of buurtniveau waartoe de bewoners zelf het initiatief hebben genomen[2].*

3.2 Aansluiting bij bestaande aanpak

Het intensiveren van het beheer sluit aan op het wijkgerichte werken, zoals dit in Leiden in de afgelopen jaren vorm heeft gekregen. De succesvolle elementen van het wijkbeheer dienen daarbij vastgehouden te worden. Dat wil zeggen dat de bewoners een duidelijk aanspreekbaar gezicht in de wijk moeten houden. Dit is voor Leiden het wijkconcept; hetgeen betekent een-

Noot 1 Een term die geleend is van de Deventer wijkaanpak.
Noot 2 Dit sluit reacties op gemeentelijke plannen, zogenaamde inspraak, uit.

hoofdige coördinatie, herkenbare wijkteams en een interactieve aanpak door middel van permanente discussie tussen belanghebbenden bij de openbare ruimte. De jaarlijkse cyclus waarbij per wijk een wijkbeheerplan wordt opgesteld dient in het kader van het intensiveren van het beheer nader te worden uitgewerkt. Per stadsdeel zal op wijk- en districtsniveau meer aandacht moeten worden geschonken aan de vraagzijde vanuit de wijk. Dat betekent dat naast het overzicht van het aanbod aan activiteiten van politie, LWO[3] en sector wijkbeheer ingegaan moet worden op problemen die in de wijk spelen, behoeften van bewoners aan bepaalde voorzieningen en terugkerende klachten die op buurt- en wijkniveau spelen. Het in kaart brengen van deze vraagzijde gebeurt in overleg met bewoners en aan de hand van beschikbare gegevens van betrokken partners.
In het kader van het wijkbeheer heeft zich reeds een overleg gevormd tussen drie belangrijke uitvoerende partners: de Leidse Welzijnsorganisatie, de politie en de sector wijkbeheer. Deze samenwerking (onder de noemer 3D) wordt positief beoordeeld door de betrokken partners. In het kader van het intensiveren van het beheer dient met deze aanpak verder gegaan te worden en moet zelfs uitbreiding worden gezocht met een vierde beheerder: de corporaties. Dit leidt tot een 4D-overleg.
Met het vertalen van de signalen van bewoners en beherende partners naar acties *en* beleid komen de grenzen van het wijk*beheer*plan in zicht. Een volgende stap wordt dan noodzakelijk. Voor Leiden zijn dit de wijkontwikkelingsplannen. Dit proces wordt nader benoemd in hoofdstuk 5 van dit actieplan.

3.3 Betrokken partners en samenwerking

De belangrijkste partij in het kader van het intensiveren van het beheer is de bewoner zelf. Zij hebben nadrukkelijk een rol in het organiseren van de vraag aan de instellingen en de gemeente. Bovendien dient in het kader van het sociaal beheer hun zelfredzaamheid te worden vergroot. Ook in het signaleren van problemen, het handhaven van een woonwijze waar de diverse bewonerstypen zich in kunnen vinden, hebben de bewoners een voortrekkersrol.
De tweede partij wordt gevormd door de wijkwerkers. Of zij nu afkomstig zijn van de Dienst Milieu en Beheer, de Leidse Welzijnsorganisatie, de politie of de corporaties doet er niet toe. Het is aan hen om snel en adequaat signalen van bewoners op te vangen en daarmee aan de slag te gaan. In het kader van het beheer van de wijk is het daarbij verstandig om (vanuit de projecten of los daarvan) te komen tot realisatie-afspraken. Op het niveau van beheer moet helder worden omschreven welke partij waarvoor verantwoordelijk is.
De derde partij wordt gevormd door de achterbannen van de wijkwerkers. Dit zijn gemeentelijke diensten als Bouwen en Wonen, corporaties en politie. Zij zijn verantwoordelijk voor een adequate reactie op de signalen die zij van de wijkwerkers en de bewoners krijgen. Ook dienen zij hun activiteiten te voeden vanuit de wijken. Dat betekent dat het ontwikkelen van aanbod door welke partij dan ook moet voldoen aan de 'vraagtoets'. Dat wil zeggen: Kan aangetoond worden dat het aanbod aansluit op de vraag van hetzij bewoners, hetzij de politiek (bij wijkoverstijgende kwesties)
De laatste partij wordt gevormd door de gebruikers van de wijk. Zij nemen een middenpositie in tussen de bewoners en de andere partners. Het gaat daarbij met name om scholen en ondernemers. Hun mogelijke betekenis voor de wijk dient onderdeel uit te maken van het intensiveren van het beheer.

Noot 3 Daarbij is het aanbod van politie en LWO eigenlijk wat beperkt omschreven.

4 Leiden veilig

4.1 Operationele doelstelling

Het begrip veiligheid staat wellicht in de reuk van orde, netheid en burgerlijkheid. Dat geldt niet voor dit actieplan. Veiligheid is in zekere zin een voorwaarde voor levendigheid. Als mensen 's avonds binnen blijven vanwege gevoelens van onveiligheid, dan staat dat de leefbaarheid in de weg. Daarom is een woonomgeving die als veilig wordt ervaren van belang voor de leefbaarheid van Leiden.
De veiligheid als thema in het kader van leefbaarheid sluit nauw aan op het thema 'Jeugd & Veiligheid'. Waar mogelijk zal daarom worden bezien waar in de aanpak kan worden aangesloten bij dit thema.
De operationele doelstelling van het thema Leiden Veilig is tweeledig en luidt als volgt:

1 *De subjectieve onveiligheid onder de groepen die relatief veel last hebben van onveiligheidsgevoelens (vrouwen en ouderen) neemt af. Dit blijkt uit een significante afname van het aantal bewoners dat aangeeft zich onveilig te voelen of vermijdingsgedrag te vertonen.*
2 *De objectieve onveiligheid onder de bewoners neemt af. Dit blijkt uit een significante daling van het aantal inbraken, aanrijdingen, vandalisme en geweld.*

4.2 Aansluiting bij bestaande aanpak

Bij nieuwe bebouwing is in Leiden ervaring opgedaan met het keurmerk Veilig Wonen. Dit keurmerk is toegekend aan een kleine buurt binnen de Stevenshof. Mede naar aanleiding van deze ervaringen is een Keurmerk voor de bestaande bouw ontwikkeld. Met dit keurmerk kan de kans op inbraak worden gereduceerd van 7 naar 1,3%. Het keurmerk speelt echter niet alleen in op inbraak. Veilig wonen heeft ook betrekking op de kans op vandalisme, buurtoverlast, inbraak auto en onveiligheidsbeleving. Bij deze aanpak kan daarom goed worden aangesloten wanneer de wijken consequent en systematisch veiliger moeten worden gemaakt.
Een tweede bestaande aanpak waar bij aangesloten dient te worden is 'veilig in de Wijk'. Hierbij is voor één wijk (de noordelijke binnenstad van Leiden) de (on)veiligheid aan de hand van beschikbare gegevens en enquêtes in beeld gebracht. Daarnaast zijn aan de hand van discussie-vonden de bewoners nadrukkelijk betrokken bij de vraag wat er aan maatregelen gewenst is. Deze aanpak verdient zeker navolging. Een nadere aansluiting van deze aanpak in het kader van uitgebreidere wijkbeheer-plannen zou de integraliteit van deze aanpak ten goede komen.
Een derde bestaande aanpak waarbij aangesloten dient te worden is het integrale veiligheidsbeleid dat mede door de dienst Stadstoezicht wordt nagestreefd. Het kader wijkveiligheid dat daarin is opgenomen sluit bij uitstek aan op het actieplan leefbaarheid. De thema's die benoemd worden (pakketten van maatregelen) tonen de nauwe aansluiting met dit actieplan aan:

a) Verbetering van de sociale samenhang.
b) Organisatie van voorzieningen en dienstverlening.
c) Het verminderen van onveiligheidsgevoelens door beheermaatregelen.
d) De bestrijding van overlast.
e) Beperking daadwerkelijke criminaliteit.

Ten slotte is er in stadsdeel West ervaring opgedaan met een werkwijze die de welluidende titel 'Kijk op de Wijk' heeft gekregen. Dit betekent kort en

goed, meer praten met de verschillende partners, ogen en oren open voor een problemen en sneller en intensiever optreden. Het doel is een schone en veilige wijk waar het plezierig wonen en werken is. Die aanpak zal natuurlijk een intensief vervolg krijgen.

4.3 Betrokken partners en samenwerking

De belangrijkste betrokken partners zijn vanuit de gemeente Stadstoezicht en wijkbeheer. Daarbuiten zijn de politie, de Leidse Welzijnsorganisatie, de corporaties en de bewoners sleutelactoren. Wanneer één van deze partners doelstelling of aanpak niet onderschrijft, zal dit thema mislukken. In dat kader dient op bestuurlijk niveau afspraken te worden gemaakt over doelstelling, samenwerking en inzet van personeel. Deze afspraken hoeven overigens niet voorafgaand aan de start van de projecten te worden vastgesteld. Dat zou de voortvarendheid onnodig belemmeren. Wanneer deze afspraken evenwel niet worden gemaakt, dan zal bij strubbelingen op projectniveau het beleid stagneren. Om die reden zullen op bestuurlijk niveau afspraken worden gemaakt over doelstelling van samenwerking en inzet van personeel.

5 De wijken in ontwikkeling

5.1 Kader wijkontwikkeling en doelstelling

Als wijkbeheer investeren in de wijken van vandaag behelst, dan is wijkontwikkeling het investeren in de wijken van morgen. Het verschil tussen beiden kan worden aangeduid met onderstaand schema.

Omschrijving	Beheerplannen	Ontwikkelingsplannen
Tijdsperspectief	Korte termijn (0-3)	Lange termijn (10-25)
Investeringen	Heel veel zeer kleine investeringen in geld maar ook tijd (bijvoorbeeld van bewoners)	Zeer grote investeringen door beperkt aantal partners
Gebied/schaal	Buurt/wijk	Wijk in relatie tot stad/regio
Belangrijkste actor	Dienstverleners, bewoners, bestuur, corporatie	Corporatie, private investeerder, bewoners, bestuur
Uiteindelijke doelgroep	Huidige bewoners	Toekomstige bewoners
Doel	Schoon, heel, veilig houden Integratie/participatie individuele bewoners of bewonersgroepen	Wervend woonmilieu ook na 2000 Voorkomen ruimtelijke segregatie (arm/rijk, zwart/wit)

De huidige bewoners en de toekomstige bewoners hebben natuurlijk alles met elkaar te maken. Uitgangspunt is dat de wijk de ontwikkeling van de bewoner kan 'bijbenen'. Er moet dan ook voorkomen worden dat er doorgangswijken ontstaan of voortbestaan. Dat heeft namelijk tot gevolg dat bewoners ophouden te investeren in hun omgeving. Onder het motto 'Ik ben hier zo toch weer weg', laat men dan verloedering voortschrijden.
Om doorgangswijken te voorkomen is differentiatie binnen iedere wijk uitgangspunt. Met andere woorden in iedere wijk moeten verschillende functies, verschillende groepen en verschillende leefsituaties samengaan. Dat betekent bijvoorbeeld dat wanneer de dinkies (double income no kids) ouders worden er mogelijkheden in dezelfde wijk moeten zijn om ruimer te gaan wonen.
Dit vergt inspanning van de gemeente maar ook van corporaties.

Het bewerkstelligen van leefbaarheid op de langere termijn vergt een integrale visie op wijken voor de komende jaren. De ontwikkelingen in de stad gelden daarbij als kader, maar ook de regionale ontwikkeling is van groot belang. Differentiëren van het woningaanbod kan bijvoorbeeld alleen in samenspraak met de omliggende gemeenten. In zo'n visie moeten de huidige bewoners zich kunnen herkennen. Het is van belang om hiermee eerst ervaring op te doen in die wijken waar doorgangswijken zouden kunnen ontstaan. Een voor de hand liggend gebied om te starten is daarbij het stadsdeel Noord.

De operationele doelstelling voor de wijken in ontwikkeling luidt:

*In 1998 ligt er een integrale wijkvisie voor het Noordelijke gebied exclusief Merenwijk waar **alle** betrokken actoren van het actieplan Leefbaarheid voor tekenen.*
*De visie geeft duidelijke handvatten voor het **gezamenlijke** beleid de betrokken partners en bevordert daarmee de leefbaarheid in de wijk.*
De visie kan logischerwijs worden vertaald in een programma van maatregelen in de wijk.
De methodiek waarlangs de integrale visie stadsdeel Noord tot stand is gekomen is inzichtelijk en maakt navolging in de andere stadsdelen eenvoudig.

5.2 Aansluiting bij bestaande aanpak

De integrale visie dient aan te sluiten op een aantal aanzetten tot visie-ontwikkeling die in de gemeente Leiden al zijn ondernomen. In de eerste plaats dient de visie aan te sluiten op het structuurplan 'Boomgaard van Kennis'. Hierin worden keuzes ruimtelijke keuzes van de gemeente Leiden gemaakt. Tevens dienen op dit gebied de bestaande bestemmingsplannen in de wijkvisie te worden betrokken.
Uiteraard vormt ook het (toekomstig) college-programma een belangrijke bron waarbij aangesloten dient te worden.
Het aansluiten bij deze bestaande documenten betekent overigens niet dat een integrale wijkvisie louter volgend is op de bestaande formuleringen van beleid en visies op (stedelijke en ruimtelijke) ontwikkelingen. Nadrukkelijk zal de integrale wijkvisie een aanleiding zijn om bestaande zienswijzen (wellicht verkokerd tot stand gekomen) ter discussie te stellen.

5.3 Betrokken actoren en samenwerking

Visie-ontwikkeling voor de gehele stad, allereerst tot uiting komend in een wijkontwikkelingsplan voor het benoemde noordelijk gebied, is een verantwoordelijkheid die de volle breedte van de gemeentelijke diensten omvat. Alle diensten zullen dan ook betrokken worden. Het is een verantwoordelijkheid waar ook vele maatschappelijke partners een rol in vervullen.
De 'trekkers van het project zijn evenwel:

1 De Dienst Milieu en Beheer van de gemeente Leiden.
2 De Dienst Bouwen en Wonen van de gemeente Leiden.
3 Een vertegenwoordiging van het regionale directeurenoverleg van woningcorporaties.

6 Projectomschrijvingen

Projectnummer Naam project	1 Intensiveren integraal beheer
Onderdeel van het actieplan?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Economie en werk
Beoogde resultaten (concreet)	• Verhoging/verbetering van de leefbaarheid in de gemeente Leiden door zorg te dragen voor een schone en veilige stad. Dit wordt vormgegeven in een drietal soortgelijke projecten in drie stadsdelen: A Stadsdeel West: • Intensivering beheer tot uiting komend in: 1 meer toezichthouders daadwerkelijk aanwezig op straat (hiermee creëren van extra werkgelegenheid) 2 intensievere aanpak van graffiti 3 houden van gezamenlijke schoonmaakacties met buurt-bewoners (project is als pilot gestart in stadsdeel West in april '97 onder de naam 'Kijk op de wijk'); • Convenant met alle betrokken partijen, waarin afspraken en verantwoordelijkheden zijn neergelegd t.a.v. het onderhoud en beheer van de fysieke openbare ruimte B Stadsdeel Zuid: • Realisatie 'Kijk op de wijk' project naar het voorbeeld uit stadsdeel West; • Convenant met alle betrokken partijen, waarin afspraken en verantwoordelijkheden zijn neergelegd ten aanzien van het onderhoud en beheer van de fysieke openbare ruimte C Stadsdeel Noord: • Realisatie 'Kijk op de wijk' project naar het voorbeeld uit stadsdeel West; • Convenant met alle betrokken partijen, waarin afspraken en verantwoordelijkheden zijn neergelegd ten aanzien van het onderhoud en beheer van de fysieke openbare ruimte D Stadsdeel Midden: • Realisatie 'Kijk op de wijk' project naar het voorbeeld uit stadsdeel West en tevens in combinatie met het al in stadsdeel Midden lopende project Binnenste Beter • Convenant met alle betrokken partijen, waarin afspraken en verantwoordelijkheden zijn neergelegd ten aanzien van het onderhoud en beheer van de fysieke openbare ruimte; in stadsdeel Midden zal daarbij specifiek aandacht worden besteed aan de toeristische route, het kernwinkelgebied en de horeca-gelegenheden. In het algemeen zullen de verschillende initiatieven in de stadsdelen moeten resulteren in een positieve waardering van de Leidse burgers in eerste instantie voor hun directe woon- en/of werkomgeving maar tevens voor de stad als geheel. Tevens kan de specifieke aandacht voor de toeristische aantrekkelijkheid van de binnenstad leiden tot een verhoogd aantal toeristen die de stad willen bezoeken.

Projectnummer Naam project	1 Intensiveren integraal beheer
Partners met wie u samenwerkt	De hierbij genoemde partners gelden voor de projecten voor de samenwerking in alle drie de stadsdelen. *Intern:* • Dienst Milieu en Beheer, sector Wijkbeheer • Dienst Milieu en Beheer, sector Stadstoezicht • Dienst Milieu en Beheer, sector Stedelijk Beheer • Dienst Bouwen en Wonen (werkgroep kwaliteit openbare ruimte) *Extern:* • Woningbouwverenigingen • Politie • Leidse Welzijnsorganisatie • Winkeliersverenigingen en bedrijven • De Zijlbedrijven • Horeca • Buurtontwikkelingsmaatschappij • Toeristische sector • Bewoners(organisaties)
Aanvangsdatum project	Project A (stadsdeel West): • September/oktober '97 start overleg betrokkenen om te komen tot convenant Project B (stadsdeel Zuid): • November/december '97 start intensiveren integraal beheer 'Kijk op de wijk' • November/december '97 start overleg betrokkenen om te komen tot convenant Project C (stadsdeel Noord): • November/december '97 start intensiveren integraal beheer 'Kijk op de wijk' • November/december '97 start overleg betrokkenen om te komen tot convenant Project D (stadsdeel Midden): • November/ december '97 integratie aanvullende maatregelen project 'Kijk op de wijk' in project Binnenste Beter • November/ december '97 start overleg betrokkenen om te komen tot convenant
Einddatum project	Project A (stadsdeel West): • Voorjaar '98 convenant met betrokken partijen • April '98 evaluatie concrete initiatieven die genomen zijn in het kader van de pilot 'Kijk op de wijk' (1 jaar na start) Project B (stadsdeel Zuid): • Zomer '98 convenant met betrokken partijen • November/ december '98 evaluatie concrete initiatieven die genomen zijn in het kader van de pilot 'Kijk op de wijk' (1 jaar na start) Project C (stadsdeel Noord): • Zomer '98 convenant met betrokken partijen • November/ december '98 evaluatie concrete initiatieven die genomen zijn in het kader van de pilot 'Kijk op de wijk' (1 jaar na start) Project D (stadsdeel Midden): • Najaar '98 convenant met betrokken partijen • November/ december '98 evaluatie concrete initiatieven die genomen zijn in het kader van de pilot 'Kijk op de wijk' (1 jaar na start)

Projectnummer Naam project	1 Intensiveren integraal beheer
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Bewoners(organisaties) worden direct bij de uitvoer van alle initiatieven op het gebied van het intensiveren van integraal beheer betrokken; zowel bij de gesprekken om te komen tot het convenant als bij de daadwerkelijke aanpak van de fysieke woonomgeving.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 4.000.000,-/ 2 jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Ontevredenheid bij bewoners van Leiden over hun directe woonomgeving uit zich vooral in klachten op het gebied van schoon en veilig; onder andere zwerfvuil, hondenpoep, graffiti en vandalisme. Er is ook een directe relatie tussen beide, immers een omgeving die er niet schoon/ verwaarloosd uit ziet wordt ook als onveilig ervaren. Centraal in het pilot-project 'Kijk op de wijk,' zoals april '97 gestart is in stadsdeel West, staat het creëren van een schone en een veilige wijk waar het goed wonen en werken is. Dit project zal uitgebreid worden naar de stadsdelen Zuid en Midden. Daarnaast zal in de stadsdelen West, Zuid en Midden overleg gestart worden met alle betrokkenen, leidend tot een convenant met alle betrokkenen. Voor het opstellen van de convenanten in de stadsdelen wordt in principe een half jaar uitgetrokken. Gezien de aanwezigheid van meerdere, voornamelijk externe, partners (onder andere horeca/toeristische sector) wordt voor de realisatie van het convenant in stadsdeel Midden meer tijd ingeraamd, te weten 9 maanden. Voor de realisatie van de integraal opgestelde convenanten zal naar nieuwe methodes van overleg gezocht moeten worden; hierbij zal een verbeterde onderlinge communicatie tussen de verantwoordelijke partners en met de bewoners in het bijzonder centraal staan. Dit betekent o.a. adequater reageren op signalen en zichtbaar aanwezig zijn in de buurt. Hiermee kan wederzijds vertrouwen worden opgebouwd en leidt het tevens tot een beter inzicht en begrip in elkaars werkgebied en verantwoordelijkheden. Met betrekking tot het bewerkstelligen van meer werkgelegenheid (link actieplan Economie en Werk) staat het creëren van werkgelegenheid in de eigen wijk, voor met name langdurig werklozen, centraal. In de vorm van o.a. toezichthoudende functies/ buurtconciërges. In stadsdeel West en Midden worden 2 plaatsen gecreëerd; in stadsdeel Midden 4 extra plaatsen. Tevens mogelijkheid inzet taakgestraften. Ten aanzien van de verbetering van de veiligheid in de woonomgeving zullen tot slot de eisen zoals neergelegd in het Keurmerk Veilig Wonen Bestaande Bouw/Nieuwbouw zo veel mogelijk geïntegreerd worden.

Projectnummer Naam project	2 Project veilige en meer avontuurlijke speelplekken/ a. project jeugdvoorzieningen stadsdeel west
Onderdeel van het actieplan?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Jeugd en veiligheid
Beoogde resultaten (concreet)	• Vergroting aanbod voorzieningen (met name op het gebied van ontmoeting en ontspanning) voor tieners en jongeren in stadsdeel West; Stevenshof en de Mors. Dit uit zich in: *Sportmogelijkheden in de wijk:* • zomer '97 open sporttoernooi in de Stevenshof; • vanaf najaar '97 sportactiviteiten op doordeweekse avonden in Stevenshof en Mors *Ontmoetings-/sportplekken in de wijk:* • zomer '98 ravotplek Stevenshof • zomer '99 ravotplek Mors *Radioprogramma voor de jeugd:* • najaar '98 programma voor en door jongeren uit Stevenshof/Mors op lokale radio • Aanwezigheid centrale monitoring in stadsdeel West; info. vanuit wijkbeheer, lwo en politie • Verlaging van aantal klachten met 10% m.b.t. overlast veroorzaakt door tieners/jongeren in stadsdeel West (a.h.v. meldingen in (jeugd)politiemonitor)
Partners met wie u samenwerkt	Het is een initiatief van het samenwerkingsverband van verschillende buurtnetwerken, waarin participeren: • Maatschappelijk Werk Leiden • Peuterspeelzalen/kinderdagverblijven • Basisscholen • Schoolbegeleidingsdienst • Schoolarts • Consultatiebureau • Leidse Welzijnsorganisatie • Politie Vanuit het samenwerkingsverband is overleg geweest met de dienst Milieu en Beheer, sector Wijkbeheer stadsdeel West; Bij de uitvoering van het sporttoernooi/-activiteiten wordt medewerking gevraagd van vakkrachten en stagiaires van sportopleidingen; Bij de uitvoer/realisatie van een radioprogramma voor en door de jeugd wordt medewerking gevraagd van de lokale omroep Coördinatie/organisatie van de op uitvoering gerichte initiatieven ligt bij de LWO. Coördinatie/organisatie en uitvoering van de monitoring berust bij de politie.

Projectnummer Naam project	2 Project veilige en meer avontuurlijke speelplekken/ a. project jeugdvoorzieningen stadsdeel west
Aanvangsdatum project	• Zomer '97: start sporttoernooi • Najaar '97: start sportmogelijkheden op verschillende plekken in Stevenshof en Mors • Najaar '97: start uitwerken plan van aanpak realisatie ravotplek Stevenshof met alle betrokkenen • Najaar '97: start uitwerken plan van aanpak realisatie ravotplek Mors met alle betrokkenen • Najaar '97: start overleg met lokale omroep om te komen tot radioprogramma voor en door jongeren uit stadsdeel West • Najaar '97: start opzet monitoring-systeem • Najaar '98: start radioprogramma voor en door jongeren uit stadsdeel West op lokale radio
Einddatum project	• Najaar '97: evaluatie open sporttoernooi Stevenshof • Zomer '98: evaluatie doordeweekse sportmogelijkheden in Stevenshof en Mors • Zomer '98: 1-meting klachten overlast jongeren • December '98: evaluatie ervaringen ravotplek Stevenshof • Zomer '99: evaluatie radioprogramma voor en door jongeren uit stadsdeel West op lokale radio • December '99: evaluatie ervaringen ravotplek Mors Het project ter verbetering van de jeugdvoorzieningen voor tieners/jongeren in stadsdeel West wordt gestart als pilot. Mocht door de verschillende evaluatie-momenten duidelijk worden dat de initiatieven positief worden bevonden dan bestaat het voornemen om (delen van) de uitvoering uit te breiden naar de overige drie stadsdelen.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Aanleg van meer of betere voorzieningen voor de jeugd in willekeurig welke wijk leidt vaak tot weerstand bij volwassenen; (NIMBY). Zowel volwassen bewoners als de jeugd zelf zullen bij de realisatie en uitvoering van het project betrokken worden. Wederzijds begrip en tolerantie staan hierbij centraal.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 142.345,- Voor de concrete uitvoer van de verschillende initiatieven totaal: *f* 69.000,- (*f* 3000,- sport in de wijk; *f* 6000,- radiozender; *f* 30.000,- ravotplek stevenshof; *f* 30.000,- ravotplek mors)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	2 Project veilige en meer avontuurlijke speelplekken/ a. project jeugdvoorzieningen stadsdeel west
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Ten behoeve van het verbeteren van voorzieningen ten aanzien van ontmoeting en ontspanning van de tieners en jongeren in stadsdeel West worden een viertal projecten aangedragen: 1 Sport in de wijk; organiseren open sporttoernooi in de Stevenshof. Enerzijds om de jeugd met verschillende sporten kennis te laten maken en anderzijds als opmaat voor een serie sportactiviteiten op doordeweekse avonden. 2 Radioprogramma; tieners en jongeren de gelegenheid geven hun eigen radioprogramma te maken en uit te zenden met medewerking van de lokale omroep. 3 Ravotplekken in de Stevenshof en de Mors; een avontuurlijke speelplek voor het plezier van tieners en jongeren waar volwassenen zo min mogelijk eisen aan stellen en waar de overlast naar de directe omgeving zo min mogelijk is.

Projectnummer Naam project	3 Project veilige en meer avontuurlijke speelplekken/ b. Sleuteldropproject
Onderdeel van het actieplan?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Economie en werk Jeugd en veiligheid Zorg en opvang
Beoogde resultaten (concreet)	• Voorjaar '98 Aanwezigheid van een actief bewonerskader, dat zich betrokken voelt bij het onderwerp 'speelmogelijkheid voor kinderen in de eigen woonomgeving', zich uitend in een sterk vrijwilligerskader om een Sleuteldropproject te realiseren en uit te voeren; • Voorjaar '98 Uitbreiding van het Sleuteldropproject met 2 extra containers; • Middels de realisatie van de extra Sleuteldropprojecten zullen naar verwachting 300 kinderen (150 per nieuw project) uit de directe omgeving van het Sleuteldropproject na 1 jaar lid zijn en zo in staat worden gesteld op een veilige manier te spelen met leeftijdgenootjes van verschillende culturele achtergrond.
Partners met wie u samenwerkt	*Intern:* • Dienst Milieu en Beheer, sector Wijkbeheer • Dienst Bouwen en Wonen *Extern:* • Leidse Welzijnsorganisatie • Bewoners(organisaties) Coördinatie/organisatie van het project berust bij de Leidse Welzijnsorganisatie.
Aanvangsdatum project	• Najaar '97 start motivatie volwassenen; leidend tot een sterk vrijwilligerskader (in Slaaghwijk en De Kooi) • Voorjaar '98 start begeleiding vrijwilligerskader • Voorjaar '98 plaatsing 2 nieuwe Sleuteldrop-containers • Voorjaar '98 start publiciteit en hiermee samenhangend werving leden Sleuteldropproject
Einddatum project	• Voorjaar '99 evaluatie nieuw gestarte Sleuteldropprojecten (1 jaar na plaatsing container(s))
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Randvoorwaarde voor het welslagen van een Sleuteldrop-project is een enthousiast, gemotiveerd en betrouwbaar vrij-willigerskader, zijnde bewoners uit de directe omgeving van de locatie van de 'Sleuteldropcontainer'. Specifieke aandacht zal worden gericht op het werven van allochtone vrijwilligers.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 134.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	3 Project veilige en meer avontuurlijke speelplekken/ b. Sleuteldropproject
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Het Sleuteldropproject is een speel- en opvoedingsproject voor kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 14 jaar. De jeugd kan bij de Sleuteldropcontainer speelgoed, tegen betaling van Sleuteldropgeld, lenen. Dat geld moeten ze door positief gedrag of bepaalde activiteiten zelf verdienen. Het Sleuteldropproject is juli '96 gestart in stadsdeel Noord. Deze ervaring heeft geleerd dat het Sleuteldropproject een opstap kan zijn tot het creëren van draagvlak onder de bewoners voor verschillende initiatieven in de wijk, leidend tot verhoging van de zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid van mensen en het project levert een bijdrage aan maatschappelijke integratie van allochtone en autochtone kinderen en hun ouders in een 'veelkleurige' wijk. De positieve ervaringen met het eerste Sleuteldropproject hebben geleid tot de behoefte tot uitbreiding met in ieder geval twee nieuwe Sleuteldropprojecten. De coördinatie van het opzetten van nieuwe Sleuteldropprojecten is in handen van de Leidse Welzijnsorganisatie (werving en begeleiding vrijwilligers). Bij de uitvoer van het Sleuteldropproject kan mogelijk ook gebruik gemaakt worden van jongeren die deelnemen aan het zakgeldproject.

Projectnummer Naam project	4 Hoogbouw Willem de Zwijgerlaan a. Hovenproject
Onderdeel van het actieplan?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Economie en werk Zorg en opvang
Beoogde resultaten (concreet)	• Voorjaar '98 algemene opstelling wijkontwikkelingsplan. Noord, waar de Hoven deel van uitmaken. • Eind '98/begin '99 afsprakenkader tussen bewoners, woningbouwverenigingen, LWO, politie en gemeente voor de Hoven. • Eind '98/ begin '99 ligt er, voortgekomen uit het afsprakenkader, tevens een stedenbouwkundig plan, met daarin beschreven concrete maatregelen voor de uitvoering. • '99-2001 uitvoering stedenbouwkundig plan. • Vanaf '99 dient het percentage verhuisbewegingen in de Hoven te lopen en in 2001 terug te zijn gebracht op het stedelijk gemiddelde.
Partners met wie u samenwerkt	*Intern:* • Dienst Milieu en Beheer, sector Wijkbeheer • Dienst Bouwen en Wonen *Extern:* • Politie • Leidse Welzijnsorganisatie (het is ontstaan als landelijk initiatief van de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie; koppeling welzijnswerk en politie) • Woningbouwvereniging Zijl en Vliet • Woningbouwvereniging De Sleutels • Bewoners(organisaties) Het Hovenproject vormt samen met het project Suriname-/Antillenstraat het Hoogbouwproject Willem de Zwijgerlaan. Daarnaast valt het Hovenproject binnen het wijkontwikkelingsplan Noord dat centraal staat in de visie-ontwikkeling t.b.v. het landelijke pilotproject wijkontwikkeling.
Aanvangsdatum project	• Voorjaar '98 start opstellen afsprakenkader Hoven • '99 start uitvoering stedenbouwkundig plan (sinds '95 gestart met eerste initiatieven vanuit lwo, politie en wijkbeheer ter verbetering van sociale en fysieke structuur in de Hoven)
Einddatum project	• dec. '98/jan. '99 voltooiing afsprakenkader Hoven • 2001 voltooiing uitvoering stedenbouwkundig plan
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Vanaf de start in '95 pogen lwo, politie en wijkbeheer bewoners uit de Hoven direct bij de ontwikkelingen te betrekken. De Hoven kennen echter nog geen bewoners-commissies.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 2.000.000,- (planvorming + uitvoering)/ 3 jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	4 Hoogbouw Willem de Zwijgerlaan a. Hovenproject
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Van juni '97 t/m voorjaar '98 wordt er een wijkontwikkelingsplan Noord opgesteld, waar de Hoven deel van uit maakt. Voorjaar '98 - najaar'98: ontwikkeling afsprakenkader en stedenbouwkundig plan met alle betrokkenen; gebruik makend van de samenwerkingsmethodieken zoals ontwikkeld in de opstelling van het wijkontwikkelingsplan Noord. In '99 zal gestart worden met de uitvoer van het stedenbouwkundig plan. Verwacht wordt dat de werkzaamheden in 2001 worden voltooid. Uiteindelijk wordt gestreefd naar een zelfredzame en zelfwerkzame groep bewoners die in staat is klachten en problemen niet enkel te constateren maar ook de weg weten te vinden naar de verantwoordelijke instanties en denken en werken zelf mee in het vinden van oplossingen voor geconstateerde problemen. De bewoners hebben weer vertrouwen in eigen kunnen, in elkaar en in instanties als gemeente, politie en welzijnswerk.

Projectnummer Naam project	5 Hoogbouw Willem de Zwijgerlaan b. project Suriname-/Antillenstraat
Onderdeel van het actieplan?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Economie en werk
Beoogde resultaten (concreet)	• Duidelijk verbeterd aanbod (voorzieningen in de) woningen, waarbij duurzaam bouwen aspecten (energie + water) zoveel mogelijk geïntegreerd zijn. • Duidelijk verbeterde fysieke woonomgeving, waarbij duurzaam beheer van de openbare ruimte en de gezamenlijke voorzieningen de basis vormt. • Vanuit aanpak fysieke woonomgeving een verbetering van de sociale omgeving. • Werkgelegenheid voor met name langdurig werklozen in de buurt, door integratie van kleinschalige bedrijvigheid. • Gemengd aanbod aan huur- en koopwoningen (in relatie tot ontwikkeling nieuwbouw nabijgelegen winkelcentrum).
Partners met wie u samenwerkt	*Intern:* • dienst Bouwen en Wonen • dienst Milieu en Beheer, sector Wijkbeheer • dienst Milieu en Beheer, sector Milieu *Extern:* • Woningbouwvereniging Ons Doel • Leidse Welzijnsorganisatie • Politie • Buurtontwikkelingsmaatschappij Het project Suriname-/Antillenstraat vormt samen met het Hovenproject het Hoogbouw-project Willem de Zwijgerlaan. Daarnaast valt het project Suriname-/Antillenstraat binnen het gebied dat centraal staat in het wijkontwikkelingsplan Noord dat t.b.v. van het landelijke pilotproject wijkontwikkeling wordt opgesteld.
Aanvangsdatum project	• Najaar '97; start fysieke maatregelen woning + woonomgeving; • Najaar '97 start andere manier van werken t.b.v. verbetering sociale omgeving
Einddatum project	Looptijd fysieke maatregelen: 1 jaar Looptijd sociale maatregelen: continue, evaluatie 1 jaar na start
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Suriname-/Antillenstraat kent een actieve bewonersorganisatie, die zeer nadrukkelijk bij het traject ter verbetering van de fysieke omgeving van woning en woonomgeving en het integreren van kleinschalige bedrijvigheid betrokken zullen worden. Stichting Weerwerk bemiddelt al 2 jaar in het creëren van werkgelegenheid voor langdurig werklozen uit de buurt (o.a. huismeester en omgevingsvakploeg).
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	

Projectnummer Naam project	5 Hoogbouw Willem de Zwijgerlaan b. project Suriname-/Antillenstraat
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Het project Suriname-/Antillenstraat betreft hoogbouw. De woningbouwvereniging wil i.s.m. de gemeente en Iwo allereerst de fysieke omgeving aanpakken; zowel de woningen zelf als de buitenruimte. Om de leefbaarheid van het gehele gebied te verbeteren zou dit in relatie moeten gebeuren met de renovatie en nieuwbouw die plaatsvindt bij het nabijgelegen winkelcentrum. Bij het winkelcentrum vindt nieuwbouw van koopwoningen plaats (dus voor een andere doelgroep dan de bewoners van Suriname-/Antillenstraat). Er gaan ook gedachten uit om een Sleuteldrop-project in dit gebied te starten en mogelijk een jongerentoezichthoudersproject (zie Actieplan Jeugd en Veiligheid). Het project Suriname-/Antillenstraat is tevens aandachtsgebied voor het project Intensiveren beheer. Tevens kunnen de eisen ten aanzien van een veilige woonomgeving zoals beschreven in het Keurmerk Veilig Wonen/Bestaande Bouw opgenomen worden in de uitvoering. Tot slot kunnen ervaringen die op de korte termijn opgedaan worden met het project als leereffect gezien worden voor de opstelling van het wijkontwikkelingsplan Noord; dat uitgevoerd wordt in het kader van het landelijk pilotproject wijkontwikkeling.

Projectnummer Naam project	6 EWR/Slachthuisterrein
Onderdeel van het actieplan?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Economie en Werk
Beoogde resultaten (concreet)	• Juni '97 start opstelling wijkontwikkelingsplan Noord waar het EWR/Slachthuisterrein deel van uitmaakt. • Voorjaar '98: a.h.v. kader/randvoorwaarden zoals neergelegd in het wijkontwikkelingsplan Noord start uitwerking stedelijk inrichtingsplan EWR/Slachthuisterrein. • Voorjaar 2000: start bestemmingsplanprocedure en bouwrijp maken van de grond. • Najaar 2000: start uitvoering/ bouwwerkzaamheden en vervolgens woonrijp maken van het gebied. Het verloop van de bestemmingsplanprocedure leidend tot de uitvoering van het stedenbouwkundig plan is mede afhankelijk van de ontwikkelingen die plaats dienen te vinden voor het saneren van de bodem.
Partners met wie u samenwerkt	*Intern:* • Dienst Bouwen en Wonen • Dienst Milieu en Beheer, sector Wijkbeheer *Extern:* • Investeerders/woningbouwverenigingen • Bewoners(organisaties) • Midden- en Kleinbedrijf/ Kamer van Koophandel (betreffende mogelijkheden integratie kleinschalige bedrijvigheid)
Aanvangsdatum project	• Voorjaar '98: start ontwikkeling stedenbouwkundig plan EWR/Slachthuisterrein • Voorjaar 2000: start bestemmingsplanprocedure
Einddatum project	• Voorjaar 2000: voltooiing stedenbouwkundig plan • Najaar 2000: voltooiing bestemmingsplan-procedure
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Bewoners uit de directe omgeving van het in te richten EWR-Slachthuisterrein zullen zoveel mogelijk bij de ontwikkeling van het gebied betrokken worden. Indien mogelijk zullen ook toekomstige bewoners bij het gebied betrokken worden (zodra daar duidelijkheid over bestaat).
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Geschatte kosten *f* 1.000.000,-/ voor de organisatie en uitwerking van het stedelijk inrichtingsplan en daaropvolgende bestemmingsplanprocedure ('98-2000) (met andere woorden exclusief uitvoeringskosten)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	6 EWR/Slachthuisterrein
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Investeerders en bewoners betrekken bij de ontwikkeling/inrichting van het EWR/Slachthuisterrein dat volgens het concept structuurplan Groenoord vrij zal komen voor bebouwing. Het EWR/Slachthuisterrein maakt onderdeel uit van het Noordelijk Ontwikkelingsplan. Het betreft het inrichten van bestaand open-terrein; verdichtingsproject. Afhankelijk van de randvoorwaarden zoals die neergelegd worden in het allereerst wijkontwikkelingsplan Noord, zal vanaf voorjaar '98 gewerkt gaan worden aan het stedelijk inrichtingsplan voor het EWR/Slachthuis-terrein. Bij de opstelling zullen alle partners en indien mogelijk ook bewoners uit de directe omgeving en/of toekomstige bewoners betrokken worden. Tevens zullen eisen die in het kader van het Keurmerk Veilig Wonen/ Nieuwbouw opgesteld zijn geïntegreerd worden.

Projectnummer Naam project	7 Wijkontwikkelingsplan Noord
Onderdeel van het actieplan?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Economie en werk Jeugd en veiligheid Zorg en opvang
Beoogde resultaten (concreet)	• Voorjaar '98 wijkontwikkelingsplan Noord gevormd waarin alle betrokken partijen zich kunnen vinden en onderschrijven en van waaruit concrete maatregelen voor de verschillende wijken verder kunnen worden uitgewerkt en vormgegeven. Dit wijkontwikkelingsplan wordt uitgevoerd in het kader van het landelijk pilotproject 'Investeren in de wijk van vandaag en de wijk van morgen'. Dit traject wordt gevolgd door het onderzoeks- en adviesbureau Van Dijk Van Soomeren en Partners; naast de gemeente Leiden nemen de gemeenten Deventer, Groningen en Tilburg deel aan dit landelijk pilotproject.
Partners met wie u samenwerkt	*Intern:* • Dienst Bouwen en Wonen • Dienst Milieu en Beheer • Dienst Economische en Sociale Zaken • Dienst Cultuur en Educatie *Extern:* • Woningbouwverenigingen • Particuliere investeerders/ projectontwikkelaars • Leidse Welzijnsorganisatie • Politie • EWR • Bedrijfsleven/Kamer van Koophandel • Bewoners(organisaties)
Aanvangsdatum project	Juni '97
Einddatum project	Mei '98 (voltooiing Wijkontwikkelingsplan)
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	In het wijkontwikkelingsplan Noord staat de langere in plaats van de korte termijn centraal. Bewoners(organisaties) zullen zoveel mogelijk ook betrokken worden bij de opstelling van het wijkontwikkelingsplan Noord voor de langere termijn betreffende hun directe woonomgeving.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 500.000,- voor de opstelling van het wijkontwikkelingsplan (Juni '97-mei '98)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	7 Wijkontwikkelingsplan Noord
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Voor de realisatie van het wijkontwikkelingsplan Noord wordt voorgesteld een projectgroep op te richten waarin vertegenwoordigers vanuit de verschillende betrokken partijen participeren en voor de algehele coördinatie en organisatie een full-time-projectleider aan te stellen. Planfases opstelling wijkontwikkelingsplan Noord: 1 Inventarisatie betreffende gebied. Hierin komen de volgende onderdelen aan de orde: • Differentiatie van het woningbouwprogramma (bestaande bouw en nieuwbouw); • Woningkwaliteit; • Woonomgevingkwaliteit; bestrating, groenstructuur, ruimte voor spelen; • Civieltechnische situatie (riolering + waterstructuur); • Verkeersstructuur/verkeersveiligheid (voetgangers, fietsers, auto's, openbaar vervoer etc.); • Sociaal/culturele aspecten (voorzieningen voor ouderen, jongeren, sportvoorzieningen, buurtvoorzieningen etc.); • Economisch draagvlak (bedrijvigheid, horeca, winkels etc.); • Relatie Noordelijk Ontwikkelingsplan met ontwikkelingen in directe omgeving, lokaal/regionaal. 2 Definitie doelen(stellingen) en hiermee samenhangend uitwerking verschillende scenario's voor betreffende gebied; naar aanleiding van uit de inventarisatie voortgekomen informatie betreffende sterke/zwakke punten en kansen/bedreigingen van het gebied. 3 Uitwerking meest gewenste scenario in concrete projecten. 4 Definitieve besluitvorming Noordelijk Ontwikkelingsplan. Het wijkontwikkelingsplan Noord en daaruit voortkomend het meest gewenste scenario vormt het kader/ geeft de randvoorwaarden aan voor ontwikkelingen binnen de diverse wijken/buurten, die deel uitmaken van het Noordelijk Ontwikkelingsplan.

Projectnummer Naam project	8 Cursus 'Zelf toepassen Keurmerk Veilig Wonen'
Onderdeel van het actieplan?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Jeugd en Veiligheid (in het kader van het integraal veiligheids-beleid)
Beoogde resultaten (concreet)	• De deelnemers kunnen na het volgen van de cursus zelf de toetsings- en adviseringsmethodiek zoals beschreven in het Handboek bij het Politiekeurmerk Veilig Wonen toepassen.
Partners met wie u samenwerkt	*Intern:* • Dienst Milieu en Beheer • Dienst Bouwen en Wonen *Extern:* • Woningbouwcorporaties • Politie
Aanvangsdatum project	Najaar '97 (minimale voorbereidingstermijn is 4 weken)
Einddatum project	Najaar '97 (cursus duurt 1 dag)
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Aan de hand van de eisen zoals neergelegd in het Keurmerk Veilig Wonen dient de woonomgeving geïnventariseerd te worden; hierbij zullen bewoners(organisaties) betrokken worden in het aangeven van de door hen ervaren knelpunten. Ook bij de verdere uitwerking van de te nemen maatregelen zullen bewoners gevraagd worden medewerking te verlenen.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 9.800,- exclusief BTW; zijnde kosten voor voorbereiding en begeleiding cursus door onderzoeks- en adviesbureau Van Dijk Van Soomeren en Partners. *f* 1.500,- ; geschatte kosten zaalhuur, catering en materiaal op cursusdag (mede afhankelijk van aantal deelnemers)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	De cursus 'Zelf toepassen keurmerk Veilig Wonen' duurt 1 gehele dag en heeft een sterk praktijkgericht, interactief karakter. Aan de cursus kunnen maximaal 15-20 mensen deelnemen. Doel is dat de deelnemers de toetsings- en adviseringsmethodiek, zoals beschreven in het Handboek bij het Keurmerk Veilig Wonen, kunnen toepassen. Het Keurmerk richt zich op drie niveaus: de individuele woning, het bouwblok en de woonomgeving. Specifieke aandacht gaat uit naar de situatie op het grensvlak tussen openbare ruimte en gebouw, omdat de daar gestelde eisen de meeste problemen opleveren in interpretatie. Tijdens de cursus wordt in kleine groepjes gewerkt a.h.v. een concrete casus, waarvan de leermomenten aan het eind van de dag plenair worden teruggekoppeld en beschreven in een rapport.

Deel III
Zorg voor Leiden
Actieplan Zorg en Opvang

1 Inleiding

Zorg en opvang is één van de vier thema's waaraan de gemeente Leiden in het kader van het Grote Stedenbeleid uitwerking heeft gegeven.
Ten behoeve van de ontwikkeling van het actieplan is door de gemeente overleg gevoerd met de belangrijkste gemeentelijke partners op het gebied van zorg en opvang. De projectvoorstellen in het actieplan zijn dan ook in samenspraak met de betrokken uitvoerende instellingen tot stand gekomen. Hieronder wordt kort stilgestaan bij het bestaande Leidse zorgbeleid (paragraaf 1.1) en bij de meerwaarde van het Grote Steden Beleid voor dit zorgbeleid (paragraaf 1.2). Vervolgens wordt stilgestaan bij de afstemming met andere partners en andere (regionale) beleidsontwikkelingen en bij de aansturing en financiering van de voorgestelde projecten (paragraaf 1.3). Het hoofdstuk eindigt met een leeswijzer.

1.1 Het Leidse beleid op het gebied van zorg en opvang

In november 1994 heeft de gemeente Leiden de nota Zorgbeleid uitgebracht. In deze nota is aangegeven wat de doelstellingen zijn van het gemeentelijk zorgbeleid, binnen welke kaders het gemeentelijk zorgbeleid tot stand komt en wat de positie is van de gemeente ten opzichte van zorgaanbieders en financiers.

Doelstelling
In de Leidse zorgnota wordt als hoofddoelstelling van het gemeentelijk zorgbeleid aangewezen: het ondersteunen en verder bevorderen van de zelfredzaamheid van de bevolking. De gemeente wil voorwaarden scheppen om de zorgzelfstandigheid en onafhankelijkheid van zorg- en hulpverlening te vergroten.

Taken van de gemeente
In het streven naar zelfredzaamheid onderscheidt Leiden drie onderling samenhangende gemeentelijke taken (functies):
- Preventie: voorkomen dat mensen een beroep moeten doen op zorg, voorkomen dat mensen in zwaardere vormen van zorg terechtkomen en bevordering van reïntegratie en uitstroom.
- Signalering: verbetering van beleidsinformatie op basis waarvan gefundeerde keuzes gemaakt kunnen worden met betrekking tot de verstrekking van zorg.
- Vangnet: bevorderen dat een sluitend netwerk van zorg ontstaat, onder andere door het samenbrengen van partijen die hierin een rol vervullen. Alleen in uiterste noodzaak zorgt de gemeente zelf voor een vangnet, in de zin van het bieden van opvang voor mensen voor wie zorg ontbreekt of niet (meer) voldoet.

Binnen dit geheel van onderling samenhangende functies legt Leiden nadrukkelijk prioriteit bij de functie *preventie*.

Werkwijze
Als werkwijze is door de gemeente gekozen voor:
- Een probleemgerichte benadering, wat inhoudt dat gestreefd wordt naar een betere aansluiting van het aanbod op de vraag. Dit betekent dat het doelgroepenbeleid geen eerste invalshoek meer is en dat beleid en uitvoering gericht zijn op vergroting van de zelfredzaamheid.
- Invoering van een systematiek van budgetfinanciering voor de door de gemeente gefinancierde instellingen.

- Samenwerking met met zorgaanbieders en financiers als een methode om een sluitend netwerk van functies en voorzieningen te creëren.

Voortgang van het zorgbeleid
Sinds eind 1994 is in Leiden gewerkt aan de verdere uitwerking van het bovenbeschreven beleidskader. Uit een tussentijdse evaluatie (juni 1996) blijkt dat de zorgnota een realistisch en in de praktijk goed werkbaar beleidskader biedt. Dit betekent zeker niet dat daarmee alle problemen zijn opgelost. Zo blijkt het soms lastig om de prioriteit die aan preventie is gegeven in de praktijk hoog te houden. Meer aandacht voor preventie kan ten koste gaan van de kwantiteit en kwaliteit van de zorg- en hulpverlening. Dit geldt met name daar waar hulp en preventie uit één budget betaald dienen te worden - zoals bijvoorbeeld bij de verslavingszorg het geval is.
Het vergroten van de samenhang in de zorg betekent in de praktijk dat intensief samengewerkt moet worden met tal van andere betrokkenen (zorgaanbieders, zorgverzekeraars). Directe sturing door de gemeente is alleen mogelijk daar waar de gemeente de rol van opdrachtgever heeft ten opzichte van andere betrokkenen.
In veel gevallen heeft de gemeente een andere rol: die van aanjager, regisseur, onderhandelaar of bemiddelaar tussen partijen. Dit vereist een investering in langdurige processen van netwerken bouwen, onderhandelen, toewerken naar gezamelijke doelformuleringen etc. De uitkomst van dit soort processen is meestal niet van tevoren vast te stellen.

1.2 De betekenis van het Grote Steden Beleid voor het zorgbeleid

Het Grote Steden Beleid biedt de gemeente op verschillende gebieden extra mogelijkheden om het ingezette zorgbeleid verder uit te werken en te versterken:
- het Grote Steden Beleid biedt een inhoudelijke meerwaarde;
- het Grote Steden Beleid biedt mogelijkheden om bestaande knelpunten in de uitvoering op te lossen en witte plekken in te vullen.

Inhoudelijke meerwaarde
In het convenant Grote Steden Beleid van het kabinet met de G-6 is vastgelegd dat de gezamenlijke inspanningen op het gebied van zorg en opvang op de volgende doelen gericht moeten zijn:
- voorkomen dat mensen in het vangnet van zorg en opvang terecht komen;
- zorgen dat het vangnet goed functioneert;
- bewerkstelligen dat deze mensen ook weer uit het vangnet wegkomen.

De inspanningen zouden vooral gericht moeten zijn op de meest kwetsbare groepen in de stedelijke samenleving.
Daarmee sluit het door de rijksoverheid geschetste beleidskader inhoudelijk gezien goed aan bij de doelstelling en taken die zijn neergelegd in de Leidse Nota Zorgbeleid. Dit geldt met name voor de taken op het gebied van preventie en de vangnetfunctie.
Relatief nieuw voor de gemeente Leiden is de nadruk op *uitstroombevordering*: ervoor zorgen dat mensen die in het vangnet zijn beland daar ook zo goed en zo snel mogelijk weer uit geraken.
Uitstroombevordering is een welkome en logische aanvulling op het in gang gezette gemeentelijke zorgbeleid. Door toevoeging van de taak 'uitstroombevordering' ontstaat een sluitende ketenaanpak voor het terrein van zorg en opvang (zie verder hoofdstuk 2).
Een aanzienlijk deel van de voorgestelde projecten in dit actieplan zorg en opvang heeft dan ook betrekking op deze uitstroombevordering.

Mogelijkheden om knelpunten op te lossen en witte plekken in te vullen
Gebrek aan middelen leidt ertoe dat de gestelde prioriteiten soms niet goed uit de verf kunnen komen.
Hetzelfde geldt voor uitstroombevorderende maatregelen: met name daar waar het gaat om het maatschappelijk herstel van groepen die daartoe een intensief individueel begeleidingstraject behoeven, ontbreken vaak de middelen om dergelijke trajecten mogelijk te maken.
Het Grote Steden Beleid biedt de gemeente Leiden de kans om gesignaleerde knelpunten en witte plekken in het bestaande zorgaanbod aan te pakken.

1.3 Afstemming, schaalniveau, aansturing en financiering

Afstemming
Het terrein van zorg en opvang kent een rijke verscheidenheid aan regelgeving, financieringsbronnen en uitvoerende instellingen. De gemeente neemt daarbij steeds verschillende posities in.
Bij het sluitend maken van ketens voor verschillende problematieken heeft de gemeente te maken met het feit dat zij de daartoe benodigde stappen lang niet altijd zelf kan ondernemen of (bijvoorbeeld middels subsidies) direct kan aansturen. Samenwerking met andere partners - gezamenlijke visie-ontwikkeling en afstemming van taken en verantwoordelijkheden - is daarbij geboden.
Bij de ontwikkeling van het actieplan zorg en opvang is dan ook gezorgd voor afstemming met het bredere zorgbeleid van de gemeente, met de regiovisie Zuid-Holland Noord en met de prioriteiten die de gemeente Leiden en zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid onlangs in een convenant hebben vastgelegd.

Het schaalniveau van de projecten: stedelijk of in de wijken?
Het Grote Steden Beleid benadrukt het belang van een wijkgerichte aanpak. De projecten die de gemeente in het actieplan Zorg en Opvang wil realiseren hebben - een enkele uitzondering daargelaten - een stedelijke of zelfs regionale functie. Daarvoor is gekozen gezien de aard en omvang van de betreffende problematiek en het organisatieniveau van betrokken uitvoerende organisaties. In bepaalde gevallen zal de uitvoering, waar dat gewenst en mogelijk is, op wijkniveau plaatsvinden.

Aansturing
Over de wijze waarop de projecten in het actieplan Zorg en Opvang tijdens de uitvoeringsfase aangestuurd zullen worden zijn nog geen definitieve beslissingen gevallen. De uitvoering van de projecten zal zoveel mogelijk 'in de lijn' (binnen de reguliere kaders) plaatsvinden: dat biedt de beste mogelijkheden voor een goede inbedding in het reguliere werk.

Financiering
Bij elk project is gekeken naar de mogelijkheden om het betreffende project uit andere bronnen mee te financieren. In de projectvoorstellen in de bijlage staan per project de mogelijke mede-financiers vermeld.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de hoofdlijnen van het actieplan Zorg en opvang geschetst: de doelen, doelgroepen en aanpak.
In de daaropvolgende hoofdstukken worden de vijf aandachtsvelden verder uitgediept:
- mensen met verslavingsproblemen (hoofdstuk 3)
- dak- en thuislozen (hoofdstuk 4)
- ouderen en gehandicapten (hoofdstuk 5)

- vrouwen met (seksueel) geweldervaringen (hoofdstuk 6)
- overige kwetsbare groepen (hoofdstuk 7).

In het achtste en laatste hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de voorgestelde projecten Zorg en Opvang.

2 Actieplan Zorg en Opvang: de hoofdlijnen

2.1 Doelstellingen

De hoofddoelstellingen van het Leidse Actieplan Zorg en opvang zijn:

1 *Voorkomen dat mensen een beroep moeten doen op (professionele) zorg en hulp door hen te ondersteunen in hun zelfredzaamheid.*
2 *Zorgdragen voor een goed functionerend en sluitend netwerk van activiteiten en voorzieningen op het gebied van zorg en opvang.*

Ad 1)
Zorgen voor optimale zelfredzaamheid (onafhankelijkheid van zorg) houdt in:
- voorkomen dat mensen in de zorg belanden: stimuleren dat mensen zo lang en zo veel mogelijk zelfstandig (blijven) functioneren;
- bevorderen dat zo 'licht' mogelijke vormen van zorg worden geboden c.q. voorkomen dat zware vormen van zorg noodzakelijk worden;
- voorkomen dat mensen onnodig lang in de zorg blijven 'hangen': het bevorderen van uitstroom uit de zorg.

Ad 2)
Een goed functionerend en sluitend netwerk van zorg en opvang veronderstelt:
- Een vraaggerichte werkwijze van zorgaanbieders
  Het zorgaanbod moet niet alleen aansluiten op de behoeften (zorgvraag) van de hulpvrager, maar ook op een positieve (activerende) wijze inspelen op de eigen mogelijkheden die de hulpvrager (nog) heeft. Dit vereist in veel gevallen 'maatwerk': een op de individuele mogelijkheden inspelend zorgaanbod. Het ontwikkelen en toepassen van een vraaggerichte werkwijze is de primaire verantwoordelijkheid van uitvoerende organisaties. De gemeente kan hierin wel een stimulerende rol vervullen.
- Een goed samenspel tussen alle betrokkenen (gemeente, zorgaanbieders en zorgverzekeraars).
  De gemeente heeft daarbinnen vooral de verantwoordelijkheid om zicht te hebben en te houden op (ontwikkelingen in) het totale aanbod vanuit het zorg en opvangveld, in relatie tot (ontwikkelingen in) de vraag.
  Van daaruit kunnen knelpunten en lacunes gesignaleerd worden, die vervolgens opgepakt en uitgewerkt zullen moeten worden door de uitvoerende organisaties. Bij dit laatste speelt de gemeente een stimulerende en ondersteunende rol (aanjagen, samenbrengen van betrokkenen).

2.2 De aanpak: een ketenbenadering

Een sluitend beleid rond opvang en zorg betekent dat op drie fronten tegelijk actie moet worden ondernomen:
1 Preventie: voorkomen dat mensen in de zorg terecht komen, dan wel streven naar een zo licht mogelijke vorm van zorg. Dit laatste veronderstelt een goede (tijdige) signalering van problemen en effectieve (vroeg-)interventie bij eventuele problemen.
2 Adequate zorg en opvang: er moet een sluitend netwerk zijn van activiteiten en voorzieningen op het gebied van zorg en opvang, met een vraaggericht (maatwerk en activerend) aanbod.

3 Uitstroom: bevorderen dat gebruikers van zorg en opvang zo snel en zo goed mogelijk weer onafhankelijk worden van de zorg.
Voor bepaalde groepen hulpvragers betekent uitstroombevordering dat programma's voor maatschappelijke herintegratie (herstel) van de betrokkenen moeten worden opgezet.

In een adequaat zorg en opvang beleid moeten deze drie aspecten steeds in hun onderlinge samenhang bekeken worden.
Deze onderlinge samenhang kan zichtbaar gemaakt worden door de drie aspecten op te vatten als *schakels in een keten:*

preventie -> zorg en opvang -> uitstroom/maatschappelijk herstel

Er is pas sprake van een sluitende aanpak als alle schakels in de keten goed ontwikkeld zijn en *als de schakels onderling goed op elkaar aansluiten*.
Dit laatste vereist dat er door de verschillende betrokkenen goed wordt samengewerkt en afgestemd: bij de verschillende schakels zijn (meestal) verschillende uitvoerende organisaties en instanties betrokken.

2.3 Doelgroepen

De bovengeschetste geschakelde werkwijze is met name van belang voor die mensen die extra belemmeringen ondervinden op het gebied van hun maatschappelijke en persoonlijke zelfredzaamheid. Daaraan kunnen individuele problematiek, maar ook maatschappelijke factoren ten grondslag liggen.
De gemeente Leiden kiest daarbij voor de volgende kwetsbare groepen:
1 mensen met verslavingsproblemen;
2 dak- en thuislozen;
3 ouderen en gehandicapten met problemen in de sfeer van sociaal isolement en bedreiging van de zelfredzaamheid;
4 vrouwen met (seksueel) geweld ervaringen;
5 overigen: specifieke kwetsbare groepen.
Deze doelgroepkeuze vloeit ten dele voort uit de bestaande prioriteiten in het gemeentelijk zorgbeleid (punten 1 t/m 4), en ten dele uit signalen vanuit de lokale samenleving omtrent de bedreigde zelfredzaamheid van bepaalde specifieke groepen (punt 5).

2.4 Invulling van het actieplan: de zorg en opvang matrix

Als we de schakels in de keten haaks zetten op de onderscheiden kwetsbare groepen dan ontstaat ontstaat voor Leiden een matrix met 15 cellen (zie volgende bladzijde).
Voor elke cel van de matrix is door de betrokken beleidsambtenaren nagegaan: wat de bestaande situatie is, welke knelpunten er zijn en welke acties mogelijk zijn om deze knelpunten op te lossen.
De resulterende projectvoorstellen zijn tot stand gekomen in samenspraak met de betrokken uitvoerende organisaties en instellingen. Gezien de beperkte voorbereidingstijd is afgezien van consultatie van direct betrokken bewoners (zorgvragers). Na goedkeuring van de plannen door BiZa zal wel overleg plaatsvinden met de betrokken (organisaties van) zorgvragers.

In de matrix staat in steekwoorden aangegeven welke projecten behoren bij welke thema's. In de matrix zijn de betreffende projecten aangegeven met een nummer tussen haakjes. Een uitgebreide beschrijving per project(nummer) is te vinden in hoofdstuk 8.
In de hoofdstukken 3 tot en met 7 is de onderbouwing te vinden voor de voorgestelde projecten.

Matrix **Zorg en opvang**

	preventie	zorg en opvang	uitstroom en maatschappelijk herstel
(ex)verslaafden	zie de actieplannen Jeugd & veiligheid en Leefbaarheid	• dagopvang (1) • bed of bajes (2)	• zie (1) en (2)
dak- en thuislozen	• probleemhuurders (3)	• casemanagement (4) • dagbesteding (5)	• zie (4) en (5)
ouderen en gehandicapten	• gebruik sociale voorzieningen (6)	• dagopvang gehandicapten (7) • klussen/boodschappen (8)	
vrouwen met (seksueel) geweld ervaringen	• politieproject (9)	• zie (9)	• intensieve nazorg (10)
overige kwetsbare groepen		• tienermoeders (11) • allochtone jongeren (12) • buurtmaatschappelijk werk (13)	

3 Mensen met verslavingsproblemen

Op dit moment ligt in Leiden de prioriteit bij de verbetering van de zorg en opvang keten voor *drugs*verslaafden. Daarnaast zal op de wat langere termijn de preventie van en zorg voor andere vormen van verslaving (met name alcoholverslaving, maar ook gokverslaving en verslaving aan nieuwe middelen) verder uitgebouwd moeten worden. Door gebrek aan middelen is dit deel van de verslavingszorg in Leiden in de verdrukking geraakt.

3.1 Gegevens

Hulpverlening
Eind 1996 stonden bij het Leidse bureau voor ambulante zorg aan alcohol- en drugsverslaafden de volgende aantallen cliënten ingeschreven:
- wegens problematisch alcoholgebruik: 219 personen;
- wegens heroïnegebruik: 225 personen.

De methadonverstrekking kende in 1996 gemiddeld 160 cliënten, waarvan circa tweederde afkomstig is uit Leiden en directe omgeving.
Voorts is een gering aantal personen geregistreerd wegens problematisch gebruik van cannabis en/of XTC (16 personen in 1996).
Over gokverslaving zijn geen gegevens bekend aangezien deze mensen geen hulp (meer) ontvangen in Leiden.

De handel in softdrugs
De handel in softdrugs is gereglementeerd via 15 koffieshops in de stad. De signalen over verplaatsing van de handel naar scholen en uitgaansgelegenheden voor jongeren nemen de laatste tijd toe.

Drugsgerelateerde criminaliteit en overlast
Wat betreft drugsgerelateerde criminaliteit heeft de politie Midden-Holland 20 stelselmatige daders geregistreerd staan, die volgens de politie verantwoordelijk zijn voor zo'n 100 tot 200 incidenten per persoon per jaar. Daarnaast is er een groep van circa 40 drugsverslaafden die regelmatig overlast bezorgen. Jaarlijks worden door de politie circa 250 meldingen van drugsgerelateerde overlast geregistreerd.

3.2 Knelpunten in de keten

De voorzieningen
De voorzieningen voor mensen met verslavingsproblemen zijn in Leiden uitermate beperkt. Dit is terug te voeren op het feit dat Leiden een laag startbudget (1,4 miljoen) heeft ontvangen van het rijk, toen de ambulante verslavingszorg werd gedecentraliseerd naar de gemeenten. In 1995 en 1996 is nog verder bezuinigd op dit budget, waardoor het beschikbare budget voor Leiden is gereduceerd tot nog geen miljoen gulden. Pogingen om via andere wegen aanvullende middelen te verkrijgen - via de AWBZ en via de Interdepartementale Stuurgroep Vermindering Overlast - zijn mislukt. Gevolg is dat Leiden geen eigen infrastructuur heeft ten behoeve van de zorg voor (ex-)verslaafden. De zorgvoorzieningen zijn gevestigd in Den Haag en hebben een Haagse oriëntatie. Wel heeft het Haagse Centrum Verslavingszorg Zeestraat een vestiging voor ambulante zorg aan alcohol- en drugsverslaafden in Leiden.
Alle andere vormen van zorg voor (ex-)verslaafden, zoals laagdrempelige (dag-)opvang, dagbehandeling, (poli-)klinische behandeling, detoxificatie,

begeleiding en maatschappelijk herstel ontbreken in Leiden.
Gezien de omvang van de groep (drugs-)verslaafden die in Leiden woonachtig is en gezien de daarmee gepaard gaande overlastproblematiek is het dringend nodig dat ook binnen Leiden zelf mogelijkheden komen om deze groep een aanbod te doen, gericht op het toeleiden naar behandeling en op maatschappelijk herstel.

Preventie
De preventie van verslavingsproblemen dient zich te richten op beginnende (experimenterende) gebruikers: de jeugd. Hier ligt ook duidelijk een verband met het thema jeugd en veiligheid.
De programmatische preventie gericht op jongeren is in Leiden goed georganiseerd: alle scholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs participeren in het meerjarig preventieprogramma "Gezonde School en Genotmiddelen" dat onder verantwoordelijkheid van de GGD wordt uitgevoerd.
Gezien de signalen over de toename van de handel in softdrugs buiten het koffieshop circuit en signalen over de toename van het gebruik door jeugdigen en de afname van de leeftijd waarop het gebruik aanvangt, is een extra preventieve inspanning nodig. Gedacht wordt aan het aanstellen van een outreachend preventief werker die jeugdigen opzoekt in koffieshops, jongerencentra en dergelijke.

Opvang en zorg
Dat mensen met verslavingsproblemen voor klinische behandeling (detox, behandeling in verslavingskliniek) zijn aangewezen op voorzieningen buiten de stad Leiden is (vooralsnog) geen probleem. Ambulante behandeling kan wel binnen de gemeente geboden worden. Een knelpunt op het gebied van de behandeling is echter wel dat verslaafden die voor behandeling in aanmerking komen, daartoe niet altijd gemotiveerd zijn.
Daarnaast is er een groep verslaafden aan wie binnen de eigen woongemeente laagdrempelige zorg en opvang geboden zou moeten worden. Op dit gebied spelen meerdere knelpunten:
- een vorm van dagopvang voor verslaafden, die tevens als vindplaats kan fungeren voor verdere hulp en begeleiding, dagstructurering en trajecten voor maatschappelijk herstel, ontbreekt;
- de mogelijkheden voor dakloze verslaafden om gebruik te maken van de laagdrempelige opvang voor dak- en thuislozen zijn beperkt: gezien de zwaarte van de problematiek kan maar een beperkt aantal mensen uit deze groep opgenomen worden in de dak- en thuislozenopvang.

Uitstroom en maatschappelijk herstel
Maatschappelijke integratie van (ex-)verslaafden behoort tot de kerntaken van het gemeentelijk verslavingsbeleid. Door gebrek aan middelen is het niet gelukt om deze taak vorm te geven. Ook het ontbreken van een vindplaats voor (ex-)verslaafden die niet in behandeling zijn in de zorg, staat voor deze groep het effectueren van een aanbod van dagstructurering en trajecten voor maatschappelijk herstel in de weg.

3.3 Acties

Preventie
- Een voorstel voor het aanstellen van een outreachend preventief werker is opgenomen in het actieplan Jeugd en Veiligheid.

Opvang en zorg
- Er dient een laagdrempelige voorziening voor *dagopvang en reïntegratie voor (ex-)verslaafden* gerealiseerd te worden. Dit gekoppeld aan een aanbod van (individuele) trajectbegeleiding naar een gestructureerde

dagbesteding (project 1).

- Middels het *'Bed of bajes project'* wordt ernaar gestreefd om verslaafden die nu nog onvoldoende gemotiveerd zijn voor behandeling te stimuleren toch voor behandeling te kiezen. Dit door een 'justitiële stok achter de deur' te realiseren (project 2).

Uitstroom en maatschappelijk herstel

- In de dagopvang voor verslaafden wordt een traject voor maatschappelijk herstel aangeboden (zie hierboven, project 1).
- Ook het 'Bed of bajes project' (project 2) heeft nadrukkelijk tot doel om verslaafden via behandeling op weg te helpen naar maatschappelijke herintegratie.

4 Dak- en thuislozen

4.1 Gegevens

In Leiden zijn circa 200 dak- en thuislozen te vinden. In deze groep dak- en thuislozen treffen we veel verslaafden en (ex-)psychiatrische patiënten aan.

4.2 Knelpunten in de keten

De voorzieningen
De maatschappelijke opvang in Leiden biedt onderdak aan dak- en thuislozen in een sociaal pension (30 bedden). Per jaar kunnen naar schatting 60 mensen opgenomen worden (er is een wachtlijst). Deze opvangvoorziening biedt onderdak (bad, brood en bed: BBB), maar verder weinig of niets op het gebied van dienst- of hulpverlening, sociale activering en maatschappelijk herstel van dak- en thuislozen.
Daarnaast is er een voorziening voor dagopvang, die dagelijks door circa 100 dak- en thuislozen bezocht wordt.

Preventie
Preventie op dit gebied dient erop gericht te zijn te voorkomen dat mensen hun huisvesting verliezen en een beroep moeten doen op de opvang voor dak- en thuislozen. Op dit gebied is in Leiden nog weinig gerealiseerd.

Zorg en opvang
In de functie 'onderdak' voor dak- en thuislozen is in Leiden in redelijke mate voorzien, hoewel er sprake is van een wachtlijst.
Knelpunten in Leiden liggen vooral in het ontbreken van:
- adequate (goed gecoördineerde) hulp- en dienstverlening aan daklozen;
- een aanbod van gestructureerde dagbesteding voor dak- en thuislozen.

Uitstroom en maatschappelijk herstel
Programma's voor gecoördineerde hulp- en dienstverlening en gestructureerde dagbesteding voor dak- en thuislozen dragen bij aan een versnelde uitstroom van dak- en thuislozen naar een (meer) zelfstandige vorm van wonen en herstel van de maatschappelijke integratie van deze groep.

4.3 Acties

Preventie

- Een project *'Zorgcoördinatie en woonbegeleiding voor probleemhuurders'* (project 3) is erop gericht om verlies van huisvesting door huisuitzetting te voorkomen. Het meldpunt ernstige overlast, dat in 1997 van start is gegaan, vormt daarbij een belangrijke schakel (zie voor een beschrijving van dit meldpunt het actieplan Leefbaarheid).

Zorg en opvang

- Het project *'Case-management en hulpverlening ten behoeve van dak- en thuislozen'* (project 4) heeft ten doel om via de methodiek van het casemanagement de hulp- en dienstverlening aan dak- en thuislozen te verbeteren. Doelen zijn tevens sociale activering en bevorderen van de uitstroom van de doelgroep uit de opvangvoorzieningen.
- Het aanbieden van dagopvang gekoppeld aan een gestructureerd dagbestedingsprogramma voor dak- en thuislozen draagt bij aan de zelfredzaamheid en maatschappelijke herintegratie van dak- en thuislozen (project 5: *'Dagbesteding dak- en thuislozen'*).

Ook voor (ex-)verslaafden wordt een vorm van dagopvang en gestructureerde dagbesteding voorgesteld (zie project 1 hierboven). Het aanbod aan beide groepen zou vanuit één voorziening geboden kunnen worden. Wel zullen aparte methodieken en werkwijzen voor de twee groepen nodig zijn.

Uitstroom en maatschappelijk herstel

De twee projecten die hierboven genoemd zijn onder 'zorg en opvang' hebben nadrukkelijk ten doel de zelfredzaamheid en maatschappelijke herintegratie - en daarmee de uitstroom van cliënten uit het opvangcircuit - te bevorderen.

5 Ouderen en gehandicapten

Onder 'ouderen' wordt verstaan: mensen van 55 jaar en ouder.
Ten aanzien van de tweede groep (gehandicapten) spreekt men in Leiden van 'mensen met een (ernstige) functiebeperking'.
Er is een aanzienlijke overlap tussen beide groepen: volgens landelijk onderzoek bestaat circa tweederde van de groep mensen met een ernstige tot zeer ernstige functiebeperking uit mensen van 55 jaar en ouder.

Het Leidse zorg en opvangbeleid ten aanzien van deze doelgroepen richt zich op:
- het bevorderen en ondersteunen van de zelfredzaamheid
- (en daarmee) het tegengaan van sociaal isolement.

5.1 Gegevens

Van de 116.214 inwoners van Leiden (peildatum 1-1-1996), ziet de leeftijdsopbouw van de 55+ groep er als volgt uit:

55 - 64 jaar	8590	(7,4% van de totale bevolking)
65 - 74 jaar	7389	(6,3%)
75 jaar en ouder	6679	(5,7%)

Uit landelijke gegevens valt af te leiden dat in Leiden 40% van de oudere huishoudens (4250 huishoudens van 65 jaar en ouder) beschikt over een inkomen dat niet hoger is dan AOW + f.100,- per maand en 17% (2500 huishoudens) over een inkomen onder of gelijk aan het sociaal minimum.

Voorts kan op basis van landelijke gegevens geschat worden dat er in Leiden ongeveer 12.500 mensen met een ernstige functiebeperking wonen en 4.500 mensen met een zeer ernstige functiebeperking. Van beide groepen is ongeveer tweederde ouder dan 55 jaar.

5.2 Knelpunten in de keten

De voorzieningen
Voor ouderen en mensen met een functiebeperking zijn tal van algemene (financiële) voorzieningen beschikbaar die hen kunnen ondersteunen in hun zelfstandig functioneren en die de kwaliteit van hun bestaan kunnen verbeteren, zoals: huursubsidie, bijzondere bijstand, kwijtschelding OZB, WVG-vervoersbijdrage.
Specifieke, flankerende voorzieningen voor ouderen zijn onder andere: maaltijdvoorziening, eettafels, alarmering, dagopvang, visitekringen, sterbus, meer bewegen voor ouderen, telefooncirkel en mantelzorg.
In het kader van de ombuiging van doelgroepgericht naar probleemgericht werken is het Leidse zorgbeleid erop gericht deze flankerende voorzieningen voor ouderen ook toegankelijk te maken voor andere daarvoor in aanmerking komende groepen (met name mensen met een functiebeperking).

Preventie
Preventie op dit gebied wordt opgevat als het streven om ouderen en mensen met een functiebeperking zolang en zoveel mogelijk zelfstandig te laten functioneren: optimale onafhankelijkheid van zorg. Kerntaak van de gemeente hierbij is om het gebruik en de toegankelijkheid te bevorderen van de voorzieningen die een zelfstandig bestaan mogelijk maken.
Uit diverse onderzoeken blijkt echter dat veel ouderen geen of onvoldoende

gebruik maken van de beschikbare voorzieningen[1]. Een ander knelpunt is dat het gebruik maken van verschillende voorzieningen tegelijk kan leiden tot een onacceptabele cumulatie van eigen bijdragen, waardoor de zorg voor de cliënt onbetaalbaar wordt.
Een derde punt is dat de gemeente bestaande flankerende voorzieningen voor ouderen ook toegankelijk wil maken voor jongere mensen met een functiebeperking. Deze groep wordt nu niet of slechts beperkt bereikt.

Zorg en opvang
In Leiden ontbreekt op dit moment een vorm van dagopvang voor mensen met een (ernstige) functiebeperking, waarin ook aan wat jongere cliënten een passend aanbod wordt gedaan.
Tevens ontbreekt een vorm van praktische ondersteuning aan zelfstandig wonende ouderen en mensen met een functiebeperking, in de sfeer van kleine klussen, boodschappen doen en dergelijke.

Uitstroom en maatschappelijk herstel
Gezien de aard van de doelgroep heeft uitstroom uit de zorg niet de eerste prioriteit. Het zwaartepunt in het beleid ligt duidelijk bij preventie: het zorgdragen voor een optimale onafhankelijkheid van (zware vormen van) de zorg.

5.3 Acties

Preventie
- Door uitbreiding van wijkwelzijnsbezoeken aan ouderen en mensen met een functiebeperking wordt eraan gewerkt om meer mensen uit de doelgroep gebruik te laten maken van de voor hen beschikbare financiële voorzieningen (project 6: *'Stimulering gebruik sociale voorzieningen'*). Effectief gebruik van deze voorzieningen vergroot de financiële armslag en dus de mogelijkheden om gebruik te maken van flankerende voorzieningen, waaraan vaak een eigen bijdrage verbonden is.

Zorg en opvang
- Het project *'Dagopvang voor mensen met een functiebeperking'* (project 7) moet ondersteuning gaan bieden aan zelfstandig wonende mensen met een functiebeperking, door hen gedurende een of meer dagen per week activiteiten aan te bieden. Doelen zijn: de mantelzorg ontlasten, bevorderen/ondersteunen van de zelfstandigheid en voorkomen van sociaal isolement. Het gaat daarbij om mensen vanaf de leeftijd van circa 45 jaar.
- Middels een *klussen- en boodschappendienst* (project 8) voor ouderen en mensen met een functiebeperking kan de zelfredzaamheid van de doelgroep bevorderd worden. Mogelijk kan deze dienst opgezet worden als een werkgelegenheids- of vrijwilligersproject dat tevens past in het actieplan Werk en Economie.

Noot 1 Uit onderzoek in een tweetal grote steden blijkt dat het ondergebruik van beschikbare financiële voorzieningen (huursubsidie, bijzondere bijstand, kwijtschelding OZB etc.) door ouderen voor hen leidt tot een koopkrachtverlies van 7 tot 10%.

6 Vrouwen met (seksueel) geweldervaringen

De gemeente Leiden voert al langere tijd een actief beleid gericht op de preventie en bestrijding van geweld tegen vrouwen. In veel gevallen gaat het om (seksueel) geweld tegen vrouwen dat zich binnenshuis afspeelt. Deze problematiek wordt binnen het Grote Steden Beleid niet expliciet benoemd als aspect van de veiligheid en leefbaarheid van de stad. In de visie van de gemeente Leiden strekt zorg voor veiligheid en leefbaarheid van de stad zich soms wel degelijk uit tot datgene wat zich achter de voordeur afspeelt.

6.1 Gegevens

Er zijn geen betrouwbare gegevens beschikbaar over de aard en omvang van (seksueel) geweld tegen vrouwen in Leiden. Politiegegevens laten slechts het topje van de ijsberg zien, bovendien worden bepaalde vormen van geweld tegen vrouwen (zoals vrouwenmishandeling) niet onder die noemer geregistreerd door de politie.
Uit landelijk onderzoek is wel bekend dat 11% van de volwassen vrouwen tussen de 20 en 60 jaar te maken heeft gehad met herhaald matig tot zeer ernstig geweld van een mannelijke (ex-)partner (Römkens, 1992). Omgerekend naar de Leidse populatie zou het dan gaan om ruim 4.000 vrouwen in de leeftijd van 20 tot 60 jaar.

6.2 Knelpunten in de keten

De voorzieningen
Leiden kent een aantal voorzieningen die zich geheel of gedeeltelijk richten op vrouwen met (seksueel) geweld ervaringen: Rosa Manus (vrouwenopvang), HARA (vrouwengezondheidscentrum), de Vrouwentelefoon en het Coördinatiepunt tegen seksueel geweld.
Deze organisaties spelen, samen met ondermeer het Psychiatrische Ziekenhuis Endegeest en de RIAGG, een belangrijke rol in het tot stand brengen van een sluitende ketenaanpak voor deze problematiek in de regio.

Preventie
De preventie van (seksueel) geweld tegen vrouwen staat nog in de kinderschoenen. Primaire preventie op dit gebied is ook lastig handen en voeten te geven. Aan secundaire en tertiaire preventie (voorkomen herhaling respectievelijk verminderen van de gevolgen) is in de afgelopen jaren in Leiden wel aandacht besteed[2]. Uit de opgedane ervaringen blijkt dat een systematischer aanpak van deze problematiek door de politie geboden is.

Zorg en opvang
Zoals gezegd wordt in Leiden actief gewerkt aan de opbouw van een goed functionerend netwerk van zorg en opvangvoorzieningen voor vrouwen met (seksueel) geweld ervaringen. De verbetering van het politie-optreden richting daders en de opvang van slachtoffers verdient aandacht.

Noot 2 Het betreft het project "Preventie en bestrijding van geweld tegen vrouwen in relaties".

Uitstroom en maatschappelijk herstel
Cliënten uit de vrouwenopvang blijken vaak moeite te hebben met het opnieuw zelfstandig gaan wonen. Daardoor blijven zij soms onnodig lang 'hangen' in de vrouwenopvang. Een aanbod van extra steun en begeleiding (intensieve nazorg) bij het betrekken van zelfstandige huisvesting kan ertoe bijdragen dat deze vrouwen eerder de vrouwenopvang verlaten. Tevens neemt het risico af dat zij na enige tijd opnieuw een beroep doen op de vrouwenopvang omdat zij het niet redden in hun nieuwe woning/woonomgeving. Ook de begeleiding van eventuele kinderen kan zo beter afgebouwd worden en zonodig overgedragen worden aan andere instellingen.

6.3 Acties

Preventie
- In een project *'Politie en bestrijding van geweld in relaties'* (project 9) zal worden gewerkt aan verbetering van de politiële aanpak van gevallen van vrouwenmishandeling. In het project wordt onder andere aandacht besteed aan de tijdige onderkenning van de problematiek, adequate registratie, adequaat ingrijpen in mishandelingssituaties, de zorg voor het slachtoffer en een doelmatiger strafrechtelijke aanpak van daders.

Zorg en opvang
- In het bovengenoemde project wordt aandacht besteed aan de verbetering van de eerste opvang van en zorg voor slachtoffers van vrouwenmishandeling door de politie.

Uitstroom en maatschappelijk herstel
- Een project *'Intensieve nazorg uitstroom vrouwenopvang'* (project 10) dient de uitstroom uit de vrouwenopvang te bevorderen. Tevens wordt heropname in de vrouwenopvang voorkomen.

7 Overige kwetsbare groepen

Naast de vier aandachtsgebieden die hierboven behandeld zijn, is er in Leiden sprake van enkele specifieke kwetsbare groepen met een specifieke problematiek. Aan deze kwetsbare groepen moet een passend aanbod worden gedaan, gericht op het vergroten van hun zelfredzaamheid en het voorkomen dat (later) zwaardere vormen van zorg noodzakelijk worden.
Het betreft achtereenvolgens:
- jongeren met problemen rond zelfredzaamheid;
- kwetsbare bewoners in de wijk.

7.1 Jongeren met problemen rond zelfredzaamheid

In onze samenleving worden jongeren geacht om op een gegeven moment het ouderlijk nest te verlaten en een zelfstandig bestaan op te bouwen. Niet alle jongeren slagen er even gemakkelijk in om deze stap adequaat te maken. Wij vragen met name aandacht voor twee groepen jongeren voor wie de zelfstandigwording extra complicaties en obstakels met zich meebrengt:
- jonge alleenstaande (aanstaande) moeders;
- allochtone jongeren.

Alleenstaande jonge moeders
Alleenstaande (aanstaande) tienermoeders zijn meestal slecht voorbereid op en toegerust voor een zelfstandig bestaan als alleenstaande ouder. Zij staan voor de dubbele taak om zelfstandig te leren wonen en daarnaast (alleen) een kind op te voeden. Door het jonge moederschap wordt hun eigen toekomstperspectief (scholing, werk) bedreigd. Lang niet altijd is er een sociaal netwerk aanwezig waarop deze meisjes terug kunnen vallen.
Als deze meisjes niet adequaat opgevangen worden en begeleid worden bij het opbouwen van een zelfstandig bestaan, is de kans groot dat zij (en hun kind/kinderen) in een latere fase een beroep zullen doen op zware vormen van zorg en hulpverlening.
Het project *'Begeleid wonen voor jonge alleenstaande aanstaande moeders'* (project 11) moet hier uitkomst bieden. In dit project worden meisjes uit de doelgroep in een kleine groep gehuisvest. De begeleiding is gericht op het verwerven van praktische en sociale vaardigheden, ondersteuning bij opvoedingsvragen en het werken aan een concreet toekomstperspectief.

Allochtone jongeren
In een aantal allochtone groepen (Turken, Marokkanen) is het nog steeds gewoonte dat jongeren pas het huis uit gaan als zij trouwen en een eigen gezin stichten. Een aantal jongeren uit deze groepen verlaat echter het huis al eerder. In een aantal gevallen spelen conflicten met de ouders (de vader) een rol. Soms moeten zij ook plotseling zelfstandig worden omdat de ouders remigreren terwijl zijzelf in Nederland wensen te blijven.
Deze jongeren zijn vaak niet goed voorbereid op een zelfstandig bestaan buiten het gezinsverband. Het risico bestaat dat deze jongeren, als zij aan hun lot worden overgelaten, (verder) marginaliseren.
Het project *'Begeleid wonen voor allochtone jongeren'* (project 12) is erop gericht om deze jongeren via praktische woonbegeleiding te ondersteunen bij het zelfstandig functioneren en het vinden van een plaats in de samenleving.

7.2 Kwetsbare groepen in de wijk

In het opvang en zorgbeleid worden mensen probleemgericht benaderd: niet het behoren tot een bepaalde bevolkingscategorie maar het hebben van een bepaalde problematiek staat daarbij voorop.
De geboden opvang en zorg haakt in op die specifieke problematiek - wat uiteraard niet betekent dat er geen aandacht is voor andere problemen van de betreffende cliënt.
Naast deze 'probleemgebonden' kwetsbare groepen is er echter ook een groep mensen die maatschappelijk kwetsbaar zijn omdat zij worstelen met min of meer ernstige problemen op verschillende terreinen. Het gaat daarbij met name om (combinaties van): geweld in het gezin, vervuiling, verslavingsproblemen (alcohol), psychiatrische problemen, schuldenproblematiek en eenzaamheid.
Vaak gaat het om mensen die langs de rand van de samenleving staan, die de weg naar reguliere hulp niet kunnen vinden en/of het vertrouwen daarin verloren hebben. In Leiden is een concentratie van dergelijke mensen te vinden in de Oostelijke Binnenstad. Naar schatting gaat het om ongeveer een kwart van de totale buurtpopulatie van circa 4.000 inwoners.
Het project *'Buurtmaatschappelijk werk Oostelijke Binnenstad'* (project 13) beoogt om middels een outreachende werkwijze deze kwetsbare groep te bereiken en hen te schakelen naar de reguliere voorzieningen.

8 Overzicht van projecten

In onderstaand schema wordt een overzicht gegeven van de voorgestelde projecten op het gebied van zorg en opvang, alsmede de daarmee gemoeide bedragen. Daar achter is een korte beschrijving per project opgenomen.

Project nummer	Projectomschrijving	Benodigd budget
	Verslaafden	
1	Dagopvang en reïntegratie (ex-) verslaafden	250.000,- per jaar
2	Bed of bajes project voor verslaafden	125.000,- per jaar
	Dak- en thuislozen	
3	Zorgcoördinatie en woonbegeleiding voor probleemhuurders	100.000,- per jaar
4	Dagbesteding dak- en thuislozen	150.000,- per jaar
5	Casemanagement en hulpverlening dak- en thuislozen	73.000,- per jaar
	Ouderen en gehandicapten	
6	Stimulering gebruik sociale voorzieningen	225.000,- voor 2 jaar
7	Dagopvang voor mensen met een functiebeperking	276.000,- voor 3 jaar
8	Klussen- en boodschappendienst	210.000,- voor 3 jaar
	Vrouwen met (seksueel) geweld ervaringen	
9	Politie en bestrijding geweld in relaties	270.000,- voor 3 jaar
10	Intensieve nazorg uitstroom vrouwenopvang	150.000,- per jaar
	Overige kwetsbare groepen	
11	Begeleid wonen voor jonge alleenstaande a.s. moeders	eerste jaar: 100.000,- 30.000,- voor elk volgend jaar
12	Begeleid wonen voor allochtone jongeren	65.000,- per jaar
13	Buurtmaatschappelijk werk Oostelijke Binnenstad	drie jaar: 82.900,- per jaar

Projectnummer Naam project	1 Van dagopvang tot reïntegratie voor (ex-)verslaafden
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid Jeugd en veiligheid
Beoogde resultaten (concreet)	• Minder overlast van verslaafden op straat • Maatschappelijk herstel door (individuele) traject-begeleiding naar een gestructureerde dagbesteding Aantal cliënten per jaar: dagopvang: 40, intensieve trajectbegeleiding: 10.
Partners met wie u samenwerkt	1 AZR (centrum Zeestraat - verslavingszorg) 2 GGD 3 De Binnenvest (woningcorporatie) 4 Diverse organisaties zoals Sociale zaken, DZB, LWO etc.
Aanvangsdatum project	Ontwikkeling project vanaf voorjaar 97; start uitvoering bij voldoende middelen 98
Einddatum project	Evaluatie na 2 jaar. Indien succesvol: deels structurele voorziening, deels ingebed in regulier werk.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Instellingen, zie boven
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Jaarlijks *f* 250.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	Mogelijk: 1 Zorgvernieuwingsfonds 2 Gemeentelijk veiligheidsbudget
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Dit nieuw te ontwikkelen project biedt een noodzakelijke aan-vulling op de zorg die in Leiden aan verslaafden wordt gege-ven. Een intensieve begeleiding en training zal noodzakelijk zijn om deze doelgroep adequaat te bereiken. Schuldsanering, wonen c.q. woonbegeleiding, motivatie-programma's, sociale vaardigheden/ arbeidstraining etc. zullen deel uitmaken van de aanpak.

Projectnummer Naam project	2 Bed of bajes project voor verslaafden
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid Jeugd en veiligheid
Beoogde resultaten (concreet)	Afname van criminele activiteiten van verslaafden door opleggen van de keuze tussen behandeling (bed) of detentie (bajes).
Partners met wie u samenwerkt	Centrum Zeestraat Politie Openbaar Ministerie
Aanvangsdatum project	1998 indien middelen beschikbaar zijn
Einddatum project	1999: evaluatie; bij succes continuering
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Ambtelijke werkgroep integraal veiligheidsbeleid
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 125.000,- per jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	Mogelijke financieringsbronnen: 1 Integraal veiligheidsbudget Leiden
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Vroeginterventieprogramma om verslaafden die veelvuldig met justitie in aanraking komen vanwege criminele activiteiten te laten kiezen uit 'zitten' of laten behandelen. Daartoe wordt zowel een bed in de verslavingszorg als een cel gereserveerd. Het maatschappelijk werk is nodig t.b.v. plaatsing en begeleiding van verslaafden.

Projectnummer Naam project	3 Zorgcoördinatie en woonbegeleiding voor probleemhuurders
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en Opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid
Beoogde resultaten (concreet)	1 Cliënten wonen zonder overlast te veroorzaken 2 Schuldenproblematiek saneren 3 Goed inkomensbeheer door cliënten
Partners met wie u samenwerkt	Woningbouwverenigingen, afdeling Woonruimteverdeling van de gemeente Leiden, Algemeen Maatschappelijk Werk, Centrum Zeestraat (verslavingszorg), RIAGG, GGD, Project Bruggen Slaan, Meldpunt Overlast, Thuiszorg, Stadsbank (o.a. Budgetwinkel).
Aanvangsdatum project	Eind 1997
Einddatum project	Evaluatie na 2 jaar. Daarna eventueel structureel.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie samenwerkingspartners
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 100.000,-- per jaar (10 plaatsen)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	1 Woningbouwverenigingen
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Het project biedt probleemhuurders nog voor huisuitzetting of bij herhuisvesting na een huisuitzetting een laatste kans. Deze voorwaardelijke hulpverlening bestaat naast woonbegeleiding uit een pakket van ambulante hulpverlening, uitgevoerd vanuit het bestaande hulpaanbod. Het project neemt de zorg-coördinatie voor haar rekening. Indien van toepassing huurt Stichting de Binnenvest een adequate woning voor de betrokken kandidaat bij één van de woningbouwverenigingen en verhuurt de woning onder de gestelde voorwaarden voor een voorlopige termijn van minimaal 6 maanden tot maximaal een jaar. Als de kandidaat nog huurder is van een eigen woning, geldt het begeleidings-contract als voorwaarde om in de eigen woning te blijven wonen.

Projectnummer Naam project	4 Dagbesteding dak- en thuislozen
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid
Beoogde resultaten (concreet)	1 Participatiebevordering 2 Verwerven reguliere baan 3 Instroom in reguliere aanbod dagbesteding
Partners met wie u samenwerkt	1 DZB 2 DAC 3 LWO-MWL-Wijkbeheer
Aanvangsdatum project	eind 1997
Einddatum project	Evaluatie na 2 jaar. Daarna eventueel structureel.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie samenwerkingspartners.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 150.000,-- per jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Het bieden van een zinvolle dagbesteding in de vorm van een dagactiviteitencentrum waar men werkervaring en dag/werk-ritme kan opdoen, zodat men niet snel weer door verveling terugvalt in oude "routines". Een nevendoelstelling van het project is het inventariseren en op elkaar afstemmen van het totale aanbod op het gebied van dagbesteding in Leiden.

Projectnummer Naam project	5 Casemanagement en hulpverlening ten behoeve van dak- en thuislozen
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid
Beoogde resultaten (concreet)	Sluitend circuit van dienst- en hulpverlening, gericht op onder-steuning, sociale activering en uitstroom uit de doelgroep. Caseload: 40 cliëntsystemen
Partners met wie u samenwerkt	1 Binnenvest 2 RIAGG 3 CVZ Zeestraat-GGD-MWL
Aanvangsdatum project	Zo spoedig mogelijk
Einddatum project	Minimaal 3 jaar
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Alleen de bovengenoemde instellingen.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 73.000,-- (28 uur MW) per jaar.
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Een specifiek toegeruste maatschappelijk werker wordt ingezet als vertrouwenspersoon en aanspreekpunt voor dak- en thuislozen. De werkwijze is outreachend. De maatschap-pelijk werker verleent zelf hulp, zorgt waar nodig voor een gezamenlijke aanpak (Binnenvest, RIAGG, verslavingszorg, AMW, GGD), of toeleiding naar andere voorzieningen. De maatschappelijk werker zal op de twee locaties (dag-opvang en sociaal pension) frequent aanwezig zijn. Tevens zal het uitbouwen en onderhouden van de vereiste netwerken een taak zijn. De basis hiertoe is aanwezig gezien de structurele samenwerking tussen bovengenoemde instellingen.

Projectnummer Naam project	6 Stimulering gebruik sociale voorzieningen
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid
Beoogde resultaten (concreet)	1 Het beter gebruik maken van bestaande sociale voorzieningen door ouderen en jongere mensen met een functiebeperking 2 Voor circa 500 à 1000 mensen per jaar kunnen een of meer sociale voorzieningen worden geregeld.
Partners met wie u samenwerkt	1 Stichting Dienstverlening Leiden 2 Sociale Zaken 3 Organisaties van mensen met een functiebeperking 4 Vrijwilligers
Aanvangsdatum project	1-1-1998 (bij voorkeur)
Einddatum project	1-1-2001
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	SDL voert het project uit, in samenwerking met de andere partners.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	225.000,- (voor twee jaar)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Het doel ouderen en mensen met een functiebeperking meer gebruik te laten maken van bestaande sociale voorzieningen kan bereikt worden door versnelde uitvoering van welzijns-bezoeken (een project bezoekwerk voor mensen van 75 jaar en ouder) en uitbreiding van de doelgroep naar de leeftijds-categorie 65-74 jaar en naar jongere mensen met een functie-gebrek. Met Sociale Zaken worden afspraken gemaakt m.b.t. mandatering van bepaalde bevoegdheden.

Projectnummer Naam project	7 Dagopvang voor mensen met een functiebeperking
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Beoogde resultaten (concreet)	1 Langer zelfstandig kunnen wonen van mensen (45-70 jr.) met een functiebeperking en het voorkomen van isolement 2 Ontlasting van de mantelzorg 3 Circa 15 mensen 2 dagen in de week dagopvang bieden.
Partners met wie u samenwerkt	1 Stichting Dienstverlening Leiden 2 Thuiszorg 3 Zijloever 4 een verpleeghuis
Aanvangsdatum project	1-1-1998 (bij voorkeur)
Einddatum project	1-1-2001 (en zoveel langer als gewenst/mogelijk)
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	SDL zet het project op, in samenwerking met de andere drie bovengenoemde en in overleg met de gemeente.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	f.276.000,- voor drie jaar (exclusief eventuele bijdrage Thuis-zorg)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Ondersteuning wordt verleend aan zelfstandig wonende mensen met een functiebeperking door hen een of meer dagen per week in groepsverband een op het individu afgestemd pakket van activiteiten aan te bieden. Hierdoor kunnen zij langer zelfstandig blijven wonen. Bovendien wordt sociaal isolement tegengegaan en de druk op de mantelzorg verlicht.

Projectnummer Naam project	8 Klussen- en boodschappendienst
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid en economie en werk
Beoogde resultaten (concreet)	1 Een zo groot mogelijke zelfredzaamheid creëren ten behoeve van ouderen en jongere mensen met een functie-beperking die zelfstandig wonen. 2 Ontlasting van de mantelzorg. 3 3000 a 3500 deelnemers op jaarbasis
Partners met wie u samenwerkt	1 Stichting Dienstverlening Leiden 2 Sociale Zaken 3 WVG 4 mogelijk woningbouwcorporaties en Thuiszorg
Aanvangsdatum project	1-1-1998 (bij voorkeur)
Einddatum project	1-1-2001, of zoveel langer als mogelijk/wenselijk
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	zie: partners
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	eerste jaar: 130.000 2e en 3e jaar: 40.000,- per jaar (vervolgens kostendekkend)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Met de klussen- en boodschappendienst wordt de zelf-redzaamheid van de doelgroep ondersteund. Het draagt ertoe bij dat het een beroep op professionele ambulante of intra-murale hulp uitgesteld kan worden. De medewerkers (Melkert-banen) kunnen tevens assisteren bij andere werkzaamheden van de Stichting Dienstverlening Leiden.

Projectnummer Naam project	9 Politie en bestrijding geweld in relaties
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Jeugd en veiligheid Leefbaarheid
Beoogde resultaten (concreet)	1 Verbetering van de registratie, afhandeling en zorg voor slachtoffers door het politieapparaat 2 Verbetering politie-optreden (normstellend) en een doel-matiger strafrechtelijke aanpak van daders no 3 Kwaliteitsverbetering en mentaliteitsverandering in het opsporings- en vervolgingsbeleid
Partners met wie u samenwerkt	1 Gemeente 2 Openbaar ministerie 3 Vrouwengezondheidscentrum, vrouwenopvang
Aanvangsdatum project	1998
Einddatum project	2000
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Met instellingen zie boven
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	3 maal *f* 90.000 = *f* 270.000 t.b.v. 1 projectmedewerkster bureau en voorlichtingskosten
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Dit project binnen het politiedistrict Leiden/ Voorschoten is een vervolg op het project "preventie en bestrijding van geweld tegen vrouwen in relaties". De ontwikkelde methodiek binnen de politie organisatie regio Utrecht dient als uitgangs-punt. Het ministerie van Justitie is met name geïnteresseerd in de overdraagbaarheid van dit model. Bij voldoende financiering zal binnen de politie-organisatie een projectmedewerkster aangesteld worden die het project verder zal opzetten, uitvoeren en zorg zal dragen voor implementatie ervan in de politie organisatie.

Projectnummer Naam project	10 Intensieve nazorg uitstroom vrouwenopvang
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Jeugd en veiligheid; leefbaarheid
Beoogde resultaten (concreet)	1 Meer doorstroom in residentiële opvang 2 Intensieve hulp in eigen omgeving 3 Gelijkmatiger afbouw van begeleiding van kinderen Caseload: 15 vrouwen (met evt. kinderen) per jaar
Partners met wie u samenwerkt	1 FIOM 2 MWL
Aanvangsdatum project	eind 1997
Einddatum project	Evaluatie na 2 jaar. Daarna eventueel structureel.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie samenwerkingspartners.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 150.000,-- per jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Steeds meer is gebleken, dat de overgang van residentiële begeleiding naar zelfstandig wonen voor de cliënten met ernstige meervoudige problematiek te groot is, waardoor terugval regelmatig voorkomt. Door de intensieve begeleiding vanuit de instelling voort te zetten in een nieuwe, zelfstandige situatie met een afbouw van de begeleiding en eventuele overdracht naar ambulante hulp, kan terugval voorkomen worden. De begeleiding zal dan ook door de begeleidster of maatschappelijk werkster plaatsvinden. Deze begeleidster of maatschappelijk werkster zal op eigen initiatief meerdere malen per week contact houden met het gezin. De intensiteit van dit contact wordt afgebouwd. Indien nodig zal het jeugdwerk begeleiding geven aan de kinderen en deze begeleiding in de thuissituatie afbouwen.

Projectnummer Naam project	11 Begeleid Wonen Project voor jonge alleenstaande a.s. moeders
Onderdeel van het actieplan?	
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Jeugd en veiligheid
Beoogde resultaten (concreet)	1 Bieden huisvesting 2 Vergroten zelfstandigheid door praktische hulpverlening Aantal cliënten: 10-15 per jaar.
Partners met wie u samenwerkt	1 FIOM 2 Binnenvest
Aanvangsdatum project	1997
Einddatum project	Structureel
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie samenwerkingspartners
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	1e jaar *f* 100.000,- (inclusief inrichten woning) 2e en volgende jaren *f* 30.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	*Begeleiding van de FIOM* De FIOM zal een alleenstaande, jonge moedergroep starten. Hierin kunnen vrouwen: • ervaringen uitwisselen; • ondersteuning krijgen bij opvoedingsvragen; • sociale vaardigheden ontwikkelen; • werken aan een concreet toekomstperspectief. Ook is individuele hulpverlening mogelijk. Aan de FIOM hulp-verlening zijn geen kosten verbonden. Daarnaast wordt één-maal in de twee weken een groepsgesprek georganiseerd bij de vrouwen in de flat. *Woonbegeleiding door Stichting de Binnenvest* De begeleiding bestaat uit hulp bij praktische zaken rondom het zelfstandig wonen met kind(eren), zoals met geld omgaan, koken en het huishouden doen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan (het vinden van) een dagbesteding, omgaan met familie en vrienden, vrijetijdsbesteding en aan het doorpraten van de problemen van alle dag. Voorwaarde voor Begeleid Wonen bij de Binnenvest is dat de bewoner begeleiding accepteert.

Projectnummer Naam project	12 Begeleid wonen voor allochtone jongeren (8 plaatsen)
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	1 Voorkoming marginalisering 2 Positie verwerven in de Nederlandse samenleving 3 Zelfstandig functioneren
Partners met wie u samenwerkt	1 AGADIR-TRAJEKT 2 Arbeidsbureau 3 RIAGG-St. Jeugdzorg
Aanvangsdatum project	Zo spoedig mogelijk (financiering van de provincie Zuid-Holland is geëindigd per 1-1-1997)
Einddatum project	Structureel
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Diverse instellingen die met jongeren te maken hebben. Door middel van overleg.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 65.000,- (woonbegeleider) per jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	• Praktische woonbegeleiding. De begeleiding vindt plaats bij de cliënt thuis. Hierbij wordt aandacht geschonken aan het wonen en alles wat daarmee samenhangt. Daarnaast wordt aandacht besteed aan (het vinden van) dag-besteding, omgaan met familie en vrienden, vrijetijds-besteding en het bespreken van alledaagse problemen. • Inkomensondersteuning in de vorm van budgettering, schuldsanering en inkomensbeheer, voor zover noodzakelijk. • Signalering en doorverwijzing bij problemen die boven-genoemd hulpaanbod te boven gaan.

Projectnummer Naam project	13 Buurtmaatschappelijk werk ten behoeve van de Oostelijke Binnenstad
Onderdeel van het actieplan?	Zorg en opvang
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid, jeugd en veiligheid
Beoogde resultaten (concreet)	1 Doorbreken eenzaamheid 2 Betrekken bewoners bij beheer woon-, leefomgeving en zorg voor de kinderen 3 Onderhouden/uitbouwen sociale (hulp-)netwerken
Partners met wie u samenwerkt	1 Raad- en Daad Winkel 2 Pastoraal Buurtenwerk 3 MWL, LWO
Aanvangsdatum project	1 juni 1996
Einddatum project	Bij aflopende financiering 1 juni 1997. Gewenste verlenging 3 jaar.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Via de Wijkgroep Sociale Vernieuwing. Deze stelde uit haar budget éénmalig *f* 40.000,-- ter beschikking.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 82.900,-- (32 uur Maatschappelijk Werk) per jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	• Het doorbreken van eenzaamheids- en/of afhankelijkheids-positie door middel van informatie, begeleiding, verwijzing, activering, sociaal culturele activiteiten; • het betrekken van meer bewoners (ook migranten) bij het beheer van de woon- en leefomgeving, en het tegengaan van discriminatie; • individuele hulpverlening/vertrouwensfunctie/schakel-functie; • het verder uitbouwen en onderhouden van de vereiste netwerken; het bevorderen van contacten tussen bewoners onderling.

Deel IV
Werken aan werk
Actieplan Economie en Werk

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en totstandkoming van dit actieplan

De gemeente Leiden is toegetreden tot de gemeenten die deelnemen aan het grote stedenbeleid. Daarmee tekent de gemeente Leiden voor de doelstellingen zoals deze zijn opgenomen in het convenant 'Steden staan voor Stedelijkheid' dat eerder werd afgesloten met de G-15. Op vier fronten zet Leiden in om deze doelstellingen te verwezenlijken:

- Van Wijkbeheer naar wijkontwikkeling;
- Zorg & Opvang;
- Jeugd & Veiligheid;
- Economie & Werk.

Dit actieplan gaat in op het onderdeel economie en werk. Dit onderdeel is in grote lijnen als volgt tot stand gekomen. De huidige problematiek op het terrein van economie & werk is in kaart gebracht. Dit is gebeurd aan de hand van gegevens van Kamer van Koophandel, bestaande nota's van de gemeente, Centraal Bureau voor de Statistiek en het Regionaal Bureau voor de Arbeidsvoorziening. De volgende stap is een korte analyse van het huidige beleid van de gemeente (samen met instellingen en bedrijfsleven). Afgezet tegen de huidige problematiek kan hieruit worden geconcludeerd wat de inzet in het kader van het grote stedenbeleid zou moeten behelzen. Aan de hand van deze twee thema's zijn concrete projecten geformuleerd.

1.2 Leeswijzer

De opbouw van het voorliggende actieplan is als volgt: In hoofdstuk 2 wordt een analyse van de problematiek verwoord. De kwantitatieve gegevens - waar deze analyse (mede) op berust - zijn opgenomen in de integrale notitie. In deze notitie is de Leidse situatie in brede zin beschreven. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het bestaande beleid ten aanzien van economie & werk. Ingegaan wordt op zowel het huidige economische beleid als de veranderende werkwijze bij sociale zaken. In hoofdstuk 4 ten slotte worden de uitgangspunten van het grote stedenbeleid ten aanzien van economie & werk verwoord. De ingediende projecten volgen hierop.

2 Analyse van de bestaande problematiek

2.1 Economische structuur

In het kader van het grote stedenbeleid dienen de potenties van de gemeente Leiden zoveel mogelijk te worden aangeboord om de problemen op te lossen. De analyse van de huidige problematiek, zeker wanneer het om de economische positie gaat, is er dan ook op gericht om te bezien waar die potenties van Leiden beter zouden kunnen worden aangeboord. Daarvoor kunnen drie thema's worden benoemd:

- Leiden stad van kennis;
- Leiden centrale stad;
- Leiden ontspannen stad.

Deze drie thema's worden hieronder nader uitgewerkt.

Stad van kennis
Een belangrijk deel van de werkzame beroepsbevolking in Leiden werkt bij overheid en onderwijs. Met name het onderwijs heeft in de universiteitsstad een zeer belangrijke functie. Kennisintensieve - vaak kleinschalige - bedrijvigheid sluit hier bij aan. De gemeente Leiden heeft hier in de voorwaardenscheppende sfeer vorm aangegeven door het Mediapark.
Andere voorbeelden van kennis-intensieve bedrijvigheid zijn het Academisch Ziekenhuis van Leiden en het bio-sciencepark. Kennis is een belangrijke poot onder de economie van Leiden. De mogelijkheden die deze poot biedt zijn nog niet uitgeput. Leiden kennis-stad zal verder moeten worden uitgebouwd. Daar geeft ook de werkloosheid onder hoger opgeleiden aanleiding toe. Zo'n kwart van de Leidse werklozen is hoger opgeleid. Het gaat hierbij zeker niet alleen om een korte periode van werkloosheid tussen studie en een baan in. Deze groep zou meer voor de leidse economie moeten gaan betekenen. Daarbij zou bij hun specifieke mogelijkheden moeten worden aangesloten.

Leiden centrale stad
De gemeente Leiden heeft, bezien op randstedelijk niveau, een zeer gunstige ligging tussen Den Haag en Schiphol en wat verder tussen Amsterdam en Rotterdam. De nabij gelegen voorziening van de luchthaven, de goede spoorverbindingen en de snelwegen A4 en A44 dragen zorg voor een goede bereikbaarheid van de Leidse regio. Wanneer spoor en snelweg worden verlaten, wordt het beeld minder gunstig. Die gebrekkige bereikbaarheid wordt ook door Leidse inwoners als een belangrijk probleem ervaren. Het huidige wegennet is niet ingesteld op de bestaande verkeersstromen. Diverse wegen zijn vanuit verschillende oogpunten - doorstroom, verkeersveiligheid en leefbaarheid - overbelast. Op regionaal niveau laten de verbindingen van west naar oost en vice versa te wensen over. Terwijl de economische structuur Oost-West (van Alphen naar Katwijk) is georiënteerd, zijn de verbindingen in deze richting niet voldoende. Er moet voor gewaakt worden om uit deze infrastructurele problemen het meest eenvoudige antwoord, meer asfalt, te distilleren. Dat zou bijvoorbeeld ten koste kunnen gaan van de volgende sterke kant van Leiden, de historische stad. Betere parkeervoorzieningen op plekken aansluitend op de economische activiteiten en van wegen is een andere optie. Ook een sterke investering in een serieus alternatief voor de auto op de oost-west lijn (een sneltram) zal nader onderzocht moeten worden.
De centrale ligging van Leiden heeft als belangrijke handicap dat al sinds lange tijd vele voorzieningen zich hebben geconcentreerd in dit gebied. Dat betekent dat op dit moment de uitbreidingsmogelijkheden van economische

voorzieningen niet eenvoudig te realiseren zijn. Het snel toevoegen van bedrijfsterreinen behoort bijvoorbeeld niet tot de reële mogelijkheden om meer werkgelegenheid te creëren. Tegelijkertijd is zelfs de kantorenmarkt in Leiden krap. Dat vraagt om meer creatieve oplossingen en een visie en aanpak op regionaal niveau.

Leiden ontspannen stad
De omvang van het historische stadshart van Leiden kent geen vergelijk met andere middelgrote steden. Hiermee heeft de stad een goede mogelijkheid om een uitgebreid gebied te behouden en te versterken waar mensen graag willen verblijven. Deze aantrekkelijkheid biedt met name mogelijkheden voor toerisme en detailhandel. Deze mogelijkheden staan in schril contrast met de feitelijke ontwikkelingen ten aanzien van de werkgelegenheid. Deze loopt in de Leidse binnenstad hard terug. Er zijn 1.500 banen verdwenen. De omzet in de detailhandel loopt al vier jaar achtereen terug. Dit kan niet worden geweten aan een algehele teruggang in afnemende besteding in deze branche. Leiden doet het - voor wat betreft de omzet - al jaren slechter dan de omgeving (van Rijn- tot Nederland). Voor een deel is deze teruggang niet ernstig. Het gaat daarbij om de perifere detailhandel die lastig inpasbaar is in de oude historische structuur van de binnenstad. Het probleem schuilt hem in het ontbreken van vervanging van de oude functies waardoor de levendigheid van de binnenstad verschraalt. Bovendien blijft een belangrijke mogelijkheid om werkgelegenheid in de stad te creëren onvoldoende benut als niet getracht wordt nieuwe aantrekkelijke economische functies in de binnenstad te brengen. Leiden, historische stad zal daarom worden aangegrepen om de economie èn de werkgelegenheid samen te versterken.

2.2 Analyse van de werkloosheid

De banenmachine is in Leiden de afgelopen tien jaar stevig op drift geraakt. Met een groei van zo'n 10.000 banen in 10 jaar tijd (op een totaal van nu bijna 50.000 banen) lijkt de economie in Leiden gezond. Tegelijkertijd plaatst een hardnekkige werkloosheid onder Leidse burgers deze gunstige werkgelegenheidsontwikkeling in een perspectief dat voor tevredenheid weinig ruimte laat.
In de eerste plaats neemt het aandeel langdurig werklozen (langer dan een jaar) en zeer langdurig werklozen (langer dan drie jaar) toe. Het werklozenbestand lijkt daarmee hardnekkiger te worden. Een langzaam groeiende groep komt op steeds grotere afstand van de arbeidsmarkt te staan.
In de tweede plaats concentreert de werkloosheid zich in bepaalde wijken. In diezelfde wijken nemen (niet verbazingwekkend) ook de leefbaarheidsproblemen toe. Het gaat hier met name om de Slaaghwijk, de Kooi, het Noorderkwartier en Haagweg-Noord en -Zuid. Een dergelijke concentratie van werkloosheid versterkt de hardnekkigheid van het probleem en brengt oplossingen verder uit zicht.
Ten slotte blijkt dat 70 tot 80 procent van de vluchtelingen langer dan drie jaar werkloos is. Het is overbodig om te beschrijven hoe deze werkloosheid het integratieproces bemoeilijkt.

2.3 Conclusie

De Leidse economie lijkt gezond. Mogelijkheden van de gemeente Leiden om de economische structuur te versterken liggen vooral in het beter aanboren van de huidige potenties. Daarbij lijkt de ligging van Leiden, de historische binnenstad en haar functie als kenniscentrum het meest voor de hand te liggen.
De stevige groei van het aantal banen laat onverlet dat de werkloosheidsproblematiek hardnekkiger dreigt te worden. De groei van het percentage zeer langdurig werklozen is hiervoor een teken aan de wand. Een algemeen beleid - alleen gericht op het versterken van de economie en het creëren van nog meer banen - is niet voldoende. Wanneer gekeken wordt naar enerzijds de economische kracht van leiden en anderzijds de ontwikkeling van de werkloosheid, dan komen de volgende doelgroepen voor het beleid op het terrein van economie & werk naar voren:

- (zeer) langdurig werklozen;
- (langdurig) hoger opgeleide werklozen;
- vluchtelingen.

Naast deze doelgroepen komen ook *aandachtsgebieden* in beeld waar de werkloosheid meer dan 150% van het stedelijk gemiddelde bedraagt. Dit zijn:

- Slaaghwijk;
- De Kooi;
- Noorderkwartier;
- Omgeving Haagweg.

3 Analyse van het huidige beleid

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het bestaande beleid ten aanzien van economie en werk in de gemeente Leiden geschetst. Actuele ontwikkelingen in aanpak en bij betrokken organisaties worden kort weergegeven. De reden hiervoor is dat het beleidsterrein sterk in ontwikkeling is en waar mogelijk bij deze ontwikkelingen dient te worden aangesloten. In onderstaande paragrafen wordt kort ingegaan op volgende aspecten:

- De omvorming van de sector sociale zaken tot een uitstroomorganisatie;
- De inspanningen van gemeente en bedrijfsleven in de binnenstad van Leiden;
- Huidige aanpak van de werkloosheidsproblematiek in Leiden.

3.2 De sector sociale zaken in ontwikkeling

In 1995 is de sector sociale zaken grondig doorgelicht op haar functioneren. Naast een analyse van haar problemen - die in dit kader geen nadere uitwerking behoeven - wordt ingegaan op de veranderende positie van de sector ten aanzien van haar cliënten. Aan de hand van een fasering van cliëntenbestand in termen van afstand tot de (reguliere) arbeidsmarkt wordt de rol van de sector nader gedefinieerd. De vernieuwde positie van sociale zaken ten aanzien van haar cliënten geeft aan dat het gaat om een omvorming tot een uitstroomorganisatie. De onderstaande tabel geeft aan wat de term uitstroomorganisatie behelst[1].

Tabel 3.1 Aanbod sector Sociale Zaken in arbeidsmarkttoeleidingstaak

	Omschrijving doelgroep	Aanbod
I	Cliënten (grotendeels) op 'eigen' kracht inzetbaar via de reguliere arbeidsmarkt	Verstrekken passende uitkering op basis van vigerende sociale wet en regelgeving
II	Cliënten met een (op termijn) overbrugbare afstand tot de reguliere arbeidsmarkt	Verstrekken uitkering (zie boven) Bemiddelen naar begeleiding opleiding, indien nodig tegemoetkoming in de kosten Bemiddelen naar (betaalde) werkervaringsplaats in het kader van JWG of andere regeling
III	Cliënten (op dit moment) niet inzetbaar via de reguliere arbeidsmarkt, maar wel middels gesubsidieerde en/of additionele arbeid in staat een bijdrage op eigen niveau te leveren aan functioneren van de maatschappij.	Verstrekken uitkering Keuzebepaling in overleg met cliënt, bemiddeling of doorverwijzing naar organisatie of instantie Bemiddelen naar (betaalde) arbeidsplaats in het kader van de banenpool, Melkert-regelingen, WSW, vrijwilligerswerk of anderszins
IV	Cliënten met een (op dit moment) 'onoverbrugbare' afstand tot de reguliere, gesubsidieerde en/of additionele arbeidsmarkt.	Verstrekken uitkering Aanbieden doorverwijzing of bemiddeling met behoud van uitkering

De omslag (in het kader van de nieuwe algemene bijstandswet) schuilt hem in de actievere positie van de uitkeringsverlenende instantie richting uitstroom. In dat kader is in de afgelopen anderhalve jaar gewerkt aan de samenwerking met instellingen voor additionele werkgelegenheid (met name de Zijlbedrijven) en opleidingscentra (zoals het ROC). Dit vergemakkelijkt de

Noot 1 Bron: Koster T. P. van der Linde: *De sector Sociale Zaken op weg naar de 21e eeuw, Analyse van het huidige functioneren en visie op het toekomstig functioneren*, Utrecht 1995

opgave waarvoor het grote stedenbeleid zich gesteld ziet in die zin dat aan een aantal noodzakelijke voorwaarden voor een goede aanpak van de werkloosheid al gewerkt is. Bovendien biedt de fasering van het cliëntenbestand de mogelijkheid om op een gestroomlijnde wijze maatwerk te leveren aan de cliënten.

3.3 Inspanningen van bedrijfsleven en overheid in de binnenstad

In de afgelopen periode is het een en ander gebeurd om de binnenstad van Leiden te verbeteren. Dit dient met name in het kader van de aanpak Binnenste Beter als een structurele kwaliteitsimpuls voor Leiden te worden gezien. In de eerste plaats heeft de directe stationsomgeving (overigens geen onderdeel van de historische binnenstad) een flinke impuls ondergaan. Nog steeds wordt er hard gewerkt aan het verder vormgeven van dit gebied dat, mede door de vormgeving van het station zelf, aan kracht en uitstraling heeft gewonnen. Ook in de binnenstad zelf wordt geïnvesteerd. Een voorbeeld hiervan is de huidige werkzaamheden in de Haarlemmerstraat. Deze ingrepen laten onverlet dat de detailhandel in de binnenstad aan kracht inboet. In dat kader is in maart van dit jaar de Detailhandelsnota Leidse Binnenstad verschenen. In deze nota worden ideeën verwoord om de functie van de binnenstad als winkelhart te versterken. Daarbij wordt ingezet op twee pijlers:

- Circulatie: een gesloten winkelfront waarlangs de passantenstroom een rondgang kan maken;
- Concentratie: publiekstrekkende winkels dichtbij elkaar.

In een samenwerkingsverband met ondernemers (het zogenaamde centrummanagement) wordt gewerkt aan het realiseren van deze doelstellingen. De bestaande verbanden hebben al tot verschillende ideeën over het versterken van de economische functie van de binnenstad geleid. Voorbeelden hiervan zijn een zaterdagse markt (ook opgevoerd als project) en het verbeteren van de doorvaarbaarheid van de wateren rond de binnenstad om meer toerisme aan te trekken. Het water van Leiden zal meer gebruikt worden als toeristisch attractief aspect van de gemeente. Hiertoe zal ook aansluiting worden gevonden bij De Kaag, De Zijlpoort, etc. Wanneer het historische stadshart van Leiden verder wordt aangegrepen om werkgelegenheid te creëren, dan dient bij deze initiatieven te worden aangesloten. Waar de huidige samenwerking nog onvoldoende in slaagt - het daadwerkelijk betrekken van de marktpartijen bij het *gezamenlijk* verbeteren van de economische vitaliteit van de binnenstad - moet vanuit het grote stedenbeleid een extra impuls geven.

3.4 Huidige aanpak werkloosheidsproblematiek

De aanpak van de werkloosheid in Leiden stoelt op een vrij lange traditie. Door middel van een pragmatische en projectmatige aanpak worden vele kleinere initiatieven tot stand gebracht. De filosofie 'laat duizend bloemen bloeien' werkt in het voordeel van een creatieve benadering. De resultaten laten zien dat de benadering werkt. Een goed voorbeeld hiervan is de uitvoering van het collegebesluit[2] om 1200 langdurig werklozen aan een baan te helpen. Nog voor het einde van de collegeperiode zal deze doelstelling geheel gerealiseerd zijn. Ook het invullen van de banen in het kader van de melkert-regelingen verloopt tot op heden voorspoedig.
Bij het creëren van additionele werkgelegenheid in het kader van de diverse

Noot 2 Zie het college-programma 'Met het oog op de toekomst'.

regelingen spelen de Zijlbedrijven een belangrijke rol. Zij zijn belast met onder andere sociale werkvoorziening, melkertbanen en Jeugdwerkgarantiewet. Naast de Zijlbedrijven heeft de buurtontwikkelingsmaatschappij een rol bij het creëren van werkgelegenheid, met name in de buurt. Beide organisaties kiezen voor een pragmatische werkwijze. Toch zijn zij van verschillende orde. Waar de buurtontwikkelingsmaatschappij in de voorwaardenscheppende sfeer diensten verleent, is de aanpak van de Zijlbedrijven rechtstreekser. De aanpak van deze organisaties mag succesvol worden genoemd. Dit laat onverlet dat de werkloosheidsproblematiek hardnekkiger wordt. De conclusie die hieruit getrokken moet worden, is niet dat gekozen moet worden voor een andere (meer grootschalige) aanpak. In plaats daarvan kiest de gemeente Leiden voor het intensiveren van het huidige beleid. Ook zal de gemeente met landelijke organisaties (zoals het NIZW) het maatschappelijk ondernemerschap bevorderen. Zo wordt de aanpak van de problematiek gelijktijdig geïntensiveerd en verbreed.

4 Uitgangspunten voor economie & werk

4.1 Algemene doelstelling

De doelstellingen van het actieplan economie & werk zijn helder en eenvoudig:
1 De (structurele) werkloosheid in de gemeente Leiden wordt teruggedrongen;
2 De groei van de werkgelegenheid blijft in de komende tien jaar op landelijk niveau of hoger.

De eerste doelstelling valt voor wat betreft de gemeente onder het beleidsveld van de sector Sociale Zaken (zie ook paragraaf 3.2), de tweede doelstelling valt onder de sector economische zaken. Dat neemt niet weg dat de twee sectoren gezamenlijk één dienst vormen. Deze organisatorische constructie weerspiegelt een uitgangspunt voor het grote stedenbeleid. Het creëren van werkgelegenheid dient ten goede te komen aan de oplosbaarheid van de (hardnekkige) werkloosheidsproblematiek en vice versa.

Naar aanleiding van de beschrijving van de huidige problematiek en de bestaande aanpak in de voorgaande hoofdstukken wordt in dit hoofdstuk een verdere aanpak voorgesteld. Tevens worden de hierboven omschreven algemene doelstellingen geoperationaliseerd.

4.2 De aanpak

Projecten geen Haarlemmerolie, maar smeerolie
Net als de voorgestelde aanpakken op de overige terreinen van het grote stedenbeleid, zal ook dit actieplan uitmonden in een aantal projectvoorstellen. Wanneer de werkgelegenheidseffecten van deze projectvoorstellen worden gekwantificeerd, dan is daarmee echter nog niet het ambitieniveau van dit actieplan in kaart gebracht. Voor het actieplan geldt nadrukkelijk dat de projecten dienen te worden geïntegreerd in een breder beleid van de gemeente en de partijen waarmee de gemeente samenwerkt. In dat licht dienen de projecten een voorwaardenscheppende rol vervullen wanneer het gaat om het versterken van de samenwerking tussen overheid en (markt)partijen en de economische structuur.

Domeinen van welvaart
De versterking van de economische structuur van de gemeente Leiden richt zich op de drie terreinen waarvan in hoofdstuk 2 de situatie is aangegeven, te weten:
- Leiden als kennisstad. De potenties van Leiden als stad met veel hoger opgeleiden, een universiteit en reeds aanwezige kennisintensieve sectoren wordt verder uitgebouwd;
- Leiden als centrale stad: Het voordeel dat Leiden heeft vanwege haar centrale ligging in de randstad nabij schiphol, Den Haag en Amsterdam wordt beter benut;
- Leiden als ontspannen stad. De historische binnenstad van Leiden - haar aantrekkingskracht als verblijfsgebied voor toeristen en winkelend publiek - zal beter worden benut.

Doelgroepen en aandachtsgebieden
Het terugdringen van de werkloosheid zal zich richten op drie doelgroepen:
- (zeer) langdurig werklozen;
- Hoger opgeleide werklozen;
- Vluchtelingen.

De aanpak van de werkloosheidsproblematiek van deze groepen zal met voorrang plaatsvinden in die gebieden waar de werkloosheid zich concentreert. Dit zijn concreet de volgende wijken:
- Slaaghwijk;
- De Kooi;
- Noorderkwartier;
- Omgeving Haagweg.

Aansturing en samenhang
Over de wijze waarop de voortgang van- en samenhang in het beleid ten aanzien economie wordt vormgegeven zijn nog geen definitieve besluiten genomen. In ieder geval zal er in het kader van het actieplan economie en werk samengewerkt worden tussen de volgende partijen:
- De gemeentelijke dienst Economische en Sociale Zaken;
- Het Regionaal Bureau voor de Arbeidsvoorziening;
- De Zijlbedrijven;
- Het Midden- en kleinbedrijf;
- De Buurtontwikkelingsmaatschappij;
- Diverse onderwijsinstellingen.

Het merendeel van de samenwerking zal projectgewijs worden vormgegeven. Daarnaast wordt gewerkt aan een themagroep economie en werk die de volgende taken heeft:
- Bewaken van de voortgang in de diverse projecten;
- Bewaken van de operationele doelstellingen van het actieplan economie en werk;
- Inbedden van de aanpak in de reguliere werkwijze van de betrokken organisaties.

4.3 Operationele doelstellingen

Over de functie van de operationele doelstellingen binnen het grote stedenbeleid worden in deel I enige opmerkingen gemaakt die hier niet zullen worden herhaald, maar wel in het bijzonder van toepassing zijn op het actieplan economie & werk. De doelstellingen voor wat betreft de werkloosheid hebben betrekking op de (correct) ingeschrevenen bij het RBA. Mensen die echt niet meer in staat zijn om te werken of vrijgesteld zijn vanwege leeftijd (VUT en 58+) vallen niet onder de definitie van werklozen die hier wordt gehanteerd.

1 Het relatieve aandeel van de zeer langdurig werklozen in het werkloosheidsbestand neemt in de komende jaren voortdurend af tot de driekwart van het huidige percentage. In 1999 is de stijging van het aandeel zeer langdurig werklozen tot staan gebracht;
2 Het percentage vluchtelingen dat (zeer) langdurig werkloos is, daalt van 70 tot 80 naar 50 procent. In 1999 is er reeds een significante daling in het percentage langdurig werkloze vluchtelingen bewerkstelligd;
3 Het relatieve aandeel langdurig werkloze hoger opgeleiden[3] in Leiden neemt af tot 70 % van het huidige aandeel;
4 Het werkloosheidspercentage in de Slaaghwijk, De Kooi, Haagweg-Noord en -Zuid en Noorderkwartier daalt tot maximaal 125 van het gemiddelde in de stad. Dit leidt niet tot nieuwe wijken waar de werkloosheid boven de 150 van het stedelijk gemiddelde komt;
5 De werkgelegenheid in de Leidse samenwerkingsregio (SLR) groeit boven of overeenkomstig het landelijke gemiddelde;
6 De economische functie van het stadshart wordt versterkt. Dit blijkt uit een groei in de sectoren toerisme en detailhandel.

Noot 3 In een studentenstad als leiden zal er altijd een relatief grote groep tussen studie en een baan op zoek zijn. Hoewel dit voor de oud-studenten vervelend is, is het niet reëel om die (frictie) werkloosheid daadwerkelijk tegen te gaan. Wanneer het zoeken uitloopt op langdurige werkloosheid dient ingegerepen te worden.

5 Projectomschrijvingen

In het kader van ecomomie en werk worden de volgende projecten ingediend:

1 Sollicitatietraining ROC
2 Assessment voor nieuwkomers
3 Droom en Daad
4 De orientatiecursus voor langdurig werklozen
5 Vrouwen in perspectief
6 Intensief begeleidingstraject detailhandel
7 Project Maatschappelijk Ondernemersschap
8 Foyer-project
9 Een Talenwonder als exportmedewerker
10 Startbaan
11 Project Ondergrensproblematiek Geestelijke Gezondheidszorg (POG)
12 Stadsimpuls
13 Staart Haarlemmerstraat/BV Stad
14 Doorvaarbaarheid Leidse binnenstad
15 Ontwikkelen Passantenhaven-kwartier

In de volgende tabellen wordt per project een omschrijving gegeven.

Projectnummer Naam project	1 Sollicitatietraining (ROC)
Onderdeel van het actieplan?	Begeleidingstraject afdeling Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	Uitstroom naar gesubsidieerd werk
	1 Regionaal Opleidings Centrum (ROC) 2 Stichting WeerWerk (uitvoerder van Banenpool/JWG/W.I.W.)
Aanvangsdatum project	Mei 1997
Einddatum project	Mei 1998 De looptijd van het project is 1 jaar. De bedoeling is het programma jaarlijks te herhalen
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Bemiddelingsorganisatie WIW DZB
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 36.000,- per jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: 11 Voor een aantal langdurig werklozen is het moeilijk om een plek op de arbeidsmarkt te bemachtigen. Een aantal factoren speelt hierbij een rol, zoals het zicht kwijt zijn op de eigen mogelijkheden en die van de arbeidsmarkt, onzekerheid en faalangst en veelal heeft men een slechte concurrentiepositie. Middels een intensieve begeleiding van een jaar wordt ondersteuning geboden bij het zoeken naar eigen kwaliteiten. Mogelijkheden op het gebied van scholing, het opdoen van werkervaring of het opheffen van het sociaal isolement zijn onderdeel van deze training. Tevens wordt een realistische inschatting gemaakt of iemand nog wel kan participeren op de reguliere of gesubsidieerde/additionele arbeidsmarkt. Onze ervaring heeft geleerd dat een groepsgerichte aanpak heel stimulerend en motiverend werkt. Men leert van elkaar en vindt (h)erkenning in de vaak zo moeilijke en uitzichtloze situatie van de eigen werkloosheid. Hierdoor ontstaat veelal een nieuwe impuls om weer initiatieven te gaan ondernemen. De resultaten tot nu toe zijn hoopgevend en succesvol. Een aantal van hen vindt op deze manier weer een nieuw perspectief.

Projectnummer Naam project	2 Assessment voor nieuwkomers
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	Alle deelnemers krijgen inzicht in eigen kennis, werkwijze en mogelijkheden met als doel een baan en/of een vervolgopleiding.
	Bureau opvang nieuwkomers Studiehuis Vluchtelingenwerk Scholingsinstituut Rijnstreek Arbeidsbureau
Aanvangsdatum project	Mei 1997
Einddatum project	Juli 1997 De looptijd per project is 3 maanden. Voor 1997 zijn er 3 cursussen gepland. De bedoeling is dit in de komende jaren voort te zetten.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie boven partners
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 35.000,- per project; 1997 *f* 105.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: 11 deelnemers Assessment is het programma dat volgt op het inburgeringstraject. Assessment is bedoeld om nieuwkomers te helpen, die aan het einde van hun inburgeringstraject niet weten hoe zij hun professionele loopbaan vorm kunnen geven. Tijdens de assessment krijgen de nieuwkomers inzicht in hun kennis, werkwijze en mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Na de eerste testfase stellen de cursisten in nauwe samenwerking met de keuzebegeleider een stappenplan op. Dit plan helpt hen in de tweede fase van het assessmentprogramma bij de gerichte beroepenoriëntatie. De cursisten oriënteren zich op het gebied van opleidingen en beroepen, waarbij zij bijvoorbeeld lezen, video's bekijken en gesprekken voeren met beroepsbeoefenaren. De keuzebegeleider sluit het hele traject af met een rapportage aan de consulent van Bureau Opvang Nieuwkomers en samen met de consulent vervolgt de nieuwkomer zijn weg naar een succesvolle baan of vervolgopleiding.

Projectnummer Naam project	3 Droom en Daad
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	Alle deelnemers stromen uit naar de arbeidsmarkt binnen 6 maanden na afsluiting van het traject.
Partners met wie u samenwerkt	Instituut voor Maatschappelijk Innovatie
Aanvangsdatum project	April 1997
Einddatum project	Maart 1998 Het project heeft een looptijd van 1 jaar. Het is de bedoeling dit project de komende jaren jaarlijks te herhalen.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie boven
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 102.824,- per project. De kosten van het project liggen boven de gemiddelde trajectkosten. Dit heeft een oorzaak in het feit dat scholing- en training voor hoger opgeleiden aanmerkelijk duurder is dan voor lager opgeleiden.
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: 14 Leiden kent als universiteitsstad een hoog percentage werkloze hoger opgeleiden. Daarbij is ook een aanzienlijke groep die het niet lukt zonder extra ondersteuning een plaats op de arbeidsmarkt te verwerven. Het gaat bij deze groep niet om gebrek aan kennis maar om onvoldoende vaardigheden om zelfstandig aan het werk te komen. Droom en Daad is een project specifiek voor deze groep hoger opgeleiden. In samenwerking met het Instituut voor Maatschappelijke Innovatie (IMI) is een werkgelegenheid project opgezet met als doel de uitstroom naar de reguliere arbeidsmarkt. Uitgangspunt is de eigen motivatie en stimulering van zelfwerkzaamheid van de deelnemers. Deelnemers krijgen de kans uit te zoeken of ze hun droombaan kunnen realiseren. Deelnemers onderzoeken hiervoor hun eigen kwaliteiten en toetsen deze aan hun wensen voor toekomstige arbeid. Vervolgens ontwikkelen zij een aantal projecten, die aansluiten bij hun interesse en waarin zij verwachten kennis en vaardigheden op te doen die nodig zijn voor de beoogde baan. Iedere deelnemer kan daarbij een eigen scholingsbudget inzetten om zich beter toe te rusten voor het toekomstige beroep. Tenslotte doen de deelnemers werkervaring op bij bedrijven en organisaties van hun voorkeur of waar zij werkervaring kunnen opdoen die een beter arbeidsmarktperspectief biedt. Vanuit deze werkervaringsplaats leggen zij contacten die kunnen leiden tot een reguliere baan.

Projectnummer Naam project	4 De oriëntatiecursus voor langdurig werklozen
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	Voor alle deelnemers een individueel trajectplan om (weer) toe te kunnen treden tot de arbeidsmarkt.
Partners met wie u samenwerkt	RBA /Rijnstreek
Aanvangsdatum project	September 1997
Einddatum project	December 1997 De looptijd van een project is 4 maanden. Het project wordt in 1997 eenmalig uitgevoerd. Bedoeling is het traject 2 keer per jaar uit te voeren.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie boven
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 30.000,- per project, dat is: *f* 60.000,- per jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: ± 15 Deze cursus is met name bestemd voor werkzoekenden, die weliswaar over een afgeronde opleiding of (niet recente) werkervaring beschikken, maar toch niet in staat blijken te zijn op eigen kracht een baan te vinden. Deelnemers worden gedurende zes weken zeer intensief begeleid bij door deskundige medewerkers van het arbeidsbureau en de sollicitatieclub. De cursus richt zich in eerste instantie op het verbeteren van presentatie- en sollicitatievaardigheden. Daarnaast maakt elke deelnemer een eigen plan, waaruit blijkt wat hij/zij moet doen om weer te kunnen toetreden op de arbeidsmarkt. Zo'n stappenplan wordt volledig afgestemd op individuele mogelijkheden. De vorige cursussen laten zien dat de resultaten zeer divers zijn. Sommigen vinden een betaalde baan, anderen kiezen voor een opleiding. Ook kan vast komen te staan, dat er te veel belemmeringen zijn om op dit moment daadwerkelijk stappen te ondernemen richting arbeidsmarkt. Ook in deze gevallen wordt getracht om een doorbraak te bewerkstelligen, bijvoorbeeld door iemand te motiveren om hulp te zoeken voor zijn/haar problemen. De kracht van deze cursus is dat mensen weer intensief gaan werken om uit hun vaak uitzichtloze situatie te komen. Ook na afronding van de cursus worden de deelnemers gevolgd en begeleid totdat het beoogde resultaat is bereikt.

Projectnummer Naam project	5 Vrouwen in perspectief
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	Voor alle deelnemers een individueel trajectplan gericht op herintreding op de arbeidsmarkt.
Partners met wie u samenwerkt	Arbeidsvoorziening Scholingsinstituut gemeente Leiden.
Aanvangsdatum project	Er zijn voor '97 twee projecten gepland. De start van een derde project in 1997 wordt voorzien. April - september 1997
Einddatum project	Juli - december 1997 Oktober '97 - maart 1998 Looptijd van de projecten is 6 maanden.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie boven
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 24.000,- per groep, totaal: *f* 72.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: 12 (2 groepen) Voor veel herintredende vrouwen valt het niet mee om een plek op de arbeidsmarkt te bemachtigen. Ze hebben vaak geen of een niet afgeronde beroepsopleiding en geen of nauwelijks werkervaring. Zij hebben er in het verleden vaak niet voor gekozen om te gaan werken naast de zorg voor hun kinderen. Als ze dan uiteindelijk (noodgedwongen) in de bijstand komen, komen ze wel voor deze 'keuze' te staan. In deze cursus staat het individu centraal, waarbij rekening gehouden wordt met de persoonlijke situatie. Veel aandacht wordt besteed aan mogelijkheden van kinderopvang en wat het betekent om weer activiteiten buitenshuis te gaan ondernemen. De cursus is vaak een ontdekkingstocht naar verborgen mogelijkheden, vaardigheden en capaciteiten, waardoor een nieuwe kijk op zichzelf en op toekomstperspectieven ontstaat.

Projectnummer Naam project	6 Intensief begeleidingstraject detailhandel
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	Deelnemers vinden met behulp van stage, werk in de detailhandel.
Partners met wie u samenwerkt	GAK Gemeente Voorschoten Opleidingscentrum Voor de Distributie (OVD)
Aanvangsdatum project	April 1997
Einddatum project	April 1998 De looptijd van het project is 6 maanden per persoon. Er geldt een flexibele instroom. Binnen één jaar kunnen maximaal 20 deelnemers aan het project deelnemen. De bedoeling is het project de komende jaren voort te zetten met 20 deelnemers per jaar.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Detailhandel Opleidingscentrum voor detailhandel
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 80.000,- De kosten bedragen *f* 4.000,- per deelnemer. Er is eenmalig een bedrag van *f* 40.000,- vrijgemaakt in de gemeentebegroting voor 10 deelnemers. Gelden uit GSB bieden mogelijkheid om het project doorgang te laten vinden.
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: 20 Uit talloze gesprekken met herintredende vrouwen bleek, dat veel vrouwen kiezen voor een baan in de detailhandel, omdat daar hun (verouderde) werkervaring ligt. Sollicitaties in die richting mislukken. Redenen hiervoor zijn: geen recente werkervaring, maar ook leeftijd speelt een bepalende rol. Het Opleidingscentrum voor de Distributie (OVD) is in staat om deze knelpunten om te buigen in kansen. Herintredende vrouwen worden zes maanden begeleid tijdens het opdoen van onbetaalde werkervaring met een op maat gesneden aanpak. Na afronding van de werkervaringsperiode volgt een betaalde baan voor tenminste een jaar. De werkgever heeft dan een goed ingewerkte en ervaren medewerkster in dienst.

Projectnummer Naam project	7 Maatschappelijk Ondernemerschap
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Van Wijkbeheer naar Wijkontwikkeling
Beoogde resultaten (concreet)	1 De 5 Deelnemers stromen uit naar de reguliere arbeidsmarkt 2 Er worden in de werkervaringsperiode projecten ontwikkeld, die werkgelegenheid genereren voor 10 extra mensen. 3 De projecten zelf, zie in het plan van aanpak, verhogen het leefklimaat in de stad.
Partners met wie u samenwerkt	Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn Buurt ontwikkelingsmaatschappij De Zijlbedrijven (Sociale Werkvoorzieningsorganisatie) Vluchtelingenwerk Leiden
Aanvangsdatum project	Juni 1997
Einddatum project	Juni 1998 Het project heeft voorlopig een looptijd van 1 jaar. Indien het experiment slaagt is het de bedoeling dit in de komende jaren voort te zetten.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie boven
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 150.000,- Voor 1997 is eenmalig *f* 150.000,- voor het project gereserveerd binnen de gemeentebegroting. Hierin zijn de loonkosten voor de Melkert 2 kandidaten opgenomen (circa *f* 18.000,- per persoon per jaar) en een startbudget voor de verschillende projecten. Het gaat echter om maatschappelijk nuttige projecten, die zeker niet allen kostendekkend zullen kunnen draaien. Gelden uit het GSB kunnen worden aangewend om ook in de toekomst de huidige werkwijze van het project voort te kunnen zetten en het maatschappelijk ondernemerschap verder te ontwikkelen.
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	7 Maatschappelijk Ondernemerschap
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: 5 Het is de bedoeling dat met inzet van hoger opgeleide langdurig werklozen een aantal maatschappelijk nuttige projecten in de stad worden opgezet die het leefklimaat in de stad verbeteren. Er wordt gebruik gemaakt van de Melkert-2-regeling om 5 langdurig werkloze hoger opgeleiden werkervaring te bieden in het ontwikkelen en realiseren van projecten. Tegelijkertijd is het doel dat deze projecten een positieve impuls geven aan de werkgelegenheid in de stad en een positieve uitstraling hebben in de stad. Gedacht wordt aan de ontwikkeling van dienstenwinkels, het opzetten van een stadscamping en een jongerenboerderij en het realiseren van werkervaringsplaatsen voor Vluchtelingen in de profit en non-profit sector. Het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn heeft aangeboden haar expertise op het terrein van maatschappelijk ondernemerschap en personele inzet in dit project te willen inbrengen. Aan de op te zetten projecten zullen, indien deze niet rendabel gemaakt kunnen worden, voorwaarden worden gesteld ten aanzien van de maximale aanvullende financiering die per project beschikbaar kan komen.

Projectnummer Naam project	8 Foyer-Project
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Actieplan Jeugd & Veiligheid
Beoogde resultaten (concreet)	100 jonge statushouders per jaar opvangen en begeleiden naar zelfstandigheid in de Nederlandse samenleving door middel van een versneld inburgeringsprogramma. Doel is binnen 1 jaar CITO niveau 3 à 4 te bereiken en jongeren toe te leiden naar de arbeidsmarkt of een vervolgstudie.
Partners met wie u samenwerkt	Stichting Vluchtelingenwerk Asielzoekerscentrum Woningbouwverenigingen Scholingsinstituten
Aanvangsdatum project	September 1996 (experiment voor 2 jaar)
Einddatum project	Eind 1998 beoordeling op blijvende voorziening of einde project.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie samenwerkingspartners
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 300.000,- per jaar voor begeleiding en activiteiten
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: 100 per jaar Assessment is het programma dat volgt op het inburgeringstraject. Assessment is bedoeld om nieuwkomers te helpen, die aan het einde van hun inburgeringstraject niet weten hoe zij hun professionele loopbaan vorm kunnen geven. Tijdens de assessment krijgen de nieuwkomers inzicht in hun kennis, werkwijze en mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Na de eerste testfase stellen de cursisten in nauwe samenwerking met de keuzebegeleider een stappenplan op. Dit plan helpt hen in de tweede fase van het assessmentprogramma bij de gerichte beroepenoriëntatie. De cursisten oriënteren zich op het gebied van opleidingen en beroepen, waarbij zij bijvoorbeeld lezen, video's bekijken en gesprekken voeren met beroepsbeoefenaren. De keuzebegeleider sluit het hele traject af met een rapportage aan de consulent van Bureau Opvang Nieuwkomers en samen met de consulent vervolgt de nieuwkomer zijn weg naar een succesvolle baan of vervolgopleiding.

Projectnummer Naam project	9 Een talenwonder als exportmedewerker Exportproject voor letterenstudenten in Midden- en Kleinbedrijf
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	Uitstroom naar regulier werk van 15 hoger opgeleiden. Exportbevordering MKB.
Partners met wie u samenwerkt	MKB ING KPMG Stichting Werkgelegenheid
Aanvangsdatum project	1 september 1997
Einddatum project	31 december 1998 Het project vindt voorlopig eenmalig plaats. Indien de resultaten gunstig zijn is herhaling zeker geïndiceerd.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Samenwerkingspartners
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 854.000,- Voor dit project is een aanvraag ingediend bij het Europees Sociaal Fonds (adapt II). Start van het project is afhankelijk van aanvullende externe middelen.
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: 15 Na afstuderen aan de Leidse letterenfaculteit vinden een aantal afgestudeerden geen baan. Het ontbreekt hen niet aan kennis, maar aan de vaardigheden die nodig zijn om een snelle route naar de arbeidsmarkt te vinden. Daarnaast is het aantal HBO-ers en academici dat in het midden- en kleinbedrijf (MKB) werkzaam is laag. Daar staat tegenover dat er bij kleine bedrijven vaak sprake is van een 'stafmanco'. Ondernemers nemen niet snel stafmedewerkers aan, ondermeer omdat de daaraan verbonden kosten hoog zijn, men onzeker is over de toegevoegde waarde en er ook arbeidsrechtelijk knelpunten kunnen zijn. In het midden- en kleinbedrijf berust de beslissing om te gaan exporteren vaak op toeval. Van een gestructureerde aanpak van buitenlandse markten is meestal geen sprake. De Leidse universiteit kent een grote letterenfaculteit. Afgestudeerden van deze faculteit hebben vaak moeite om in hun vakgebied aan de slag te komen. Dit project is opgezet om de afgestudeerde, na een training die gedeeltelijk in de deelnemende bedrijven plaatsvindt, in te zetten voor de export van produkten naar het taalgebied waarin hij/zij specialist is. Beiden hebben hierbij iets te winnen.

Projectnummer Naam project	10 Startbaan
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Bevordering uitstroom naar werk van hoger opgeleide vluchtelingen
Beoogde resultaten (concreet)	De deelnemers stromen binnen 1 jaar na afloop van traject naar de arbeidsmarkt
Partners met wie u samenwerkt	1 RBA 2 Vrijbaan Den Haag 3 Stichting Vluchtelingenwerk Leiden
Aanvangsdatum project	Najaar 1997
Einddatum project	Zomer 1998 Het project heeft een looptijd van 9 maanden. Voor 1997 gaat het project als experiment van start. Bedoeling is bij een positieve evaluatie het project jaarlijks voort te zetten.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie boven
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 50.000,- per project (per jaar)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	10 Startbaan
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Aantal deelnemers: 15 Vanuit diverse invalshoeken wordt onderstreept dat het van belang is dat vluchtelingen zo snel mogelijk integreren in de Nederlandse maatschappij. De inburgeringstrajecten zijn met dit doel opgezet. Om vluchtelingen in de praktijk deel te laten uitmaken van de maatschappij zou bij inburgering meer aandacht moeten zijn voor toeleiding naar werk. Immers de beste manier om te integreren is ergens deel van uit te maken. Arbeidstoeleiding van vluchtelingen verloopt problematisch. Dit wordt aan de ene kant veroorzaakt door de complexe problematiek die het verlaten van het moederland met zich meebrengt. Aan de andere kant blijken reguliere toeleidings- en bemiddelingsorganisaties niet voldoende toegerust om effectief met deze doelgroep aan de slag te gaan. 'Startbaan' poogt hierop een antwoord te geven door vluchtelingen in de eerste plaats in staat te stellen een reële plek op de arbeidsmarkt te vinden en daarnaast aan te sluiten bij het aanbod van reguliere organisaties om de kansen op het vinden van werk te vergroten. De training kent hiertoe een aantal samenhangende onderdelen: • Groepsmatig werken om door elementen van herkenning en erkenning bij lotgenoten de deelnemers in staat te stellen negatieve ervaringen te verwerken. • Individuele begeleiding om op basis van individuele mogelijkheden van de deelnemers een werkplek te zoeken. • Een netwerk van reguliere ondersteunende organisaties zoals arbeidsvoorziening, scholingsinstellingen, werkgevers en uitzendorganisaties, wordt direct bij de training betrokken.

Projectnummer Naam project	11 Ondergrensproblematiek Geestelijke Gezondheidszorg (POG)
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Actieplan Zorg & Opvang
Beoogde resultaten (concreet)	1 Het in kaart brengen van de mogelijkheden tot het verrichten van regelmatige arbeid door mensen met een GGZ-achtergrond. 2 Methodiekontwikkeling met betrekking tot deze aanpak.
Partners met wie u samenwerkt	1 GGZ-Dagactiviteiten/Arbeidsbemiddeling 2 RIAGG 3 DZB (Sociale Werkvoorziening)
Aanvangsdatum project	Januari 1996
Einddatum project	December 1999
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie samenwerkingspartners
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	1997: *f* 45.000,- 1998: *f* 270.000,- 1999: *f* 270.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Zie uitgebreide beschrijving hierna

Waarom dit project
Voor mensen met een psychiatrisch verleden is het erg moeilijk om aansluiting bij het arbeidsproces te vinden, ook voor diegenen die toegelaten zijn tot de personenkring van de WSW. Vaak blijft men langdurig op de wachtlijst omdat er geen inzicht bestond in wat de psychische handicap voor consequenties heeft voor de werksituatie. Bij de Zijlbedrijven (DZB) gaat het hier om een groep van ongeveer 40 mensen.

Daarnaast was er ook nog een grote groep die via het doen van arbeidstherapie zou moeten aantonen tot de personenkring van de WSW te kunnen behoren. Een van de toelatingscriteria is dat men in staat moet zijn tot het verrichten van regelmatige arbeid.

Met het POG-project (Ondergrensproblematiek Geestelijke Gezondheidszorg) is een manier gevonden om na te gaan in hoeverre inschakeling van deze groep in het arbeidsproces mogelijk is.

De werkwijze van het POG-project
Voor mensen met een psychische handicap wordt, na een intake voor het project, via een stage van 10 weken, nagegaan welke de mogelijkheden zijn tot het verrichten van regelmatige arbeid.

Hierbij wordt uitgegaan van het 4 x 10 model:
- in staat zijn tot een minimum prestatie van 10%;
- minimaal 10% van de arbeidstijd aaneengesloten werkzaam zijn;
- maximaal 10% van de werktijd begeleiding nodig hebben;
- minimaal in 10 weken trainbaar zijn op twee functies.

Tijdens de stage worden de deelnemers intensief begeleid door een job-coach. In overleg met de deelnemers wordt het vervolgtraject uitgezet. Hiervoor zijn de volgende mogelijkheden:
- men zit boven de bovengrens, is geschikt voor reguliere arbeid, en zal in een toeleidingstraject komen (eventueel via het opdoen van werkervaring);
- men is geschikt voor de Sociale Werkvoorziening en zal (eventueel via een werkervaringplaats) in loondienst komen bij De Zijl Bedrijven;
- men zit onder de ondergrens en wordt toegeleid naar dagactiviteiten, vrijwilligerswerk etc.;
- de stage heeft onvoldoende helderheid gegeven; in dat geval is er een herkansing met een aangepaste stageplaats en werkdoelen.

Indien het opdoen van werkervaring (minimaal 6 maanden, maximaal 1 jaar) positief verloopt, dan krijgt de betrokkene bij DZB gegarandeerd een dienstbetrekking aangeboden. In dat geval wordt ingestroomd op de eerste vacature die daarvoor in aanmerking komt.

In de beginfase van het project werden stages en werkervaringsplaatsen vooral bij één van de onderdelen van DZB vervuld. Momenteel worden met de opgedane ervaring en via dezelfde systematiek ook externe werkgevers bij POG betrokken.

Formatie, infrastructuur en financiën
Bij het project zijn momenteel 1,8 fte job-coach en 0,5 fte voor coördinatie en programmaontwikkeling werkzaam.
Een stuurgroep (van GGZ Dagactiviteiten/Arbeid, ministerie van SoZaWe, directeur DZB, externe deskundige arbeid/psychiatrie en de projectleider) is verantwoordelijk voor d e beleidssturing van het project.
Een projectgroep (bestaande uit personeelsconsulent, intake-functionaris, bedrijfspsycholoog, GGZ-arbeidsbemiddelaar, job-coaches, Riagg

medewerker en projectleider) is verantwoordelijk voor de uitvoering van het projectplan, en verslaglegging met betrekking tot de werkmethode en behaalde resultaten.

Het project is in 1996 voor een periode van twee jaar gestart. De totale kosten bedragen *f* 270.000,- per jaar.
Dit betreft vooral de personele kosten van coördinator en jobcoaches. De deelnemers aan het project behouden meestal hun uitkering tot het moment dat ze op een vacature kunnen instromen. Het Ministerie van SoZaWe subsidieert dit experiment.

Resultaten tot nu toe
Tot nu toe zijn 27 mensen na een intake geschikt bevonden om aan het POG-project deel te nemen. 23 personen hebben het traject doorlopen of zijn hier nog mee bezig. Voor 4 mensen wordt nog naar een geschikte stageplaats gezocht.
2 Mensen zijn ingestroomd in een WSW-dienstverband en 2 mensen zullen instromen als er geschikte vacatures zijn. Voor 5 mensen is tijdens de stage gebleken dat de ondergrens niet gehaald wordt. Zij zijn doorverwezen naar het dagactiviteitencentrum. Voor de overige 14 geldt dat men ofwel bezig is met een stage, ofwel met het opdoen van werkervaring.

Verwacht wordt dat in de huidige projectperiode (1997/1997) 30 à 35 mensen aan het project deel zullen nemen. Naar schatting zal de helft tot tweederde van deze groep na het doorlopen van de verschillende onderdelen (stage, werkervaring) kunnen instromen in een vorm van gesubsidieerd werk.

Vermeldenswaard is dat onder de deelnemers aan het project alle opleidingsniveaus vertegenwoordigd zijn. Waar het gaat om hoger opgeleiden geeft dit project dus een extra dimensie aan de extra aandacht die Leiden in het kader van GSB wil geven aan werkloze academici.

Waarom verlenging van het POG-project?
De resultaten zijn tot op heden dermate positief dat er plannen zijn het project voort te zetten. DZB heeft in haar bestand (personenkring en kandidaten voor arbeidstherapie) nog veel mensen die in aanmerking komen voor deelname aan het POG-project. Ook blijkt, dat de aanmeldingen vanuit het GGZ-circuit toenemen. Het project biedt immers perspectieven voor mensen, waar die voorheen niet waren.
Voorts is verlenging van het experiment met een periode van twee jaar gewenst, zodat het traject ingepast kan worden in een te starten LeerWerkbedrijf binnen DZB. Dit LeerWerkBedrijf gaat zich via de POG-aanpak richten op een bredere doelgroep. Bedoeling is dat de trajecten op den duur via de reguliere infrastructuur (inkoop door Uitkeringsinstanties en Arbeidsbureau) gefinancierd gaan worden.
Een derde reden om dit project voort te zetten is de tot nu toe opgedane expertise in te zetten voor elders in den lande te starten POG-projecten.

Projectnummer Naam project	12 Stadsimpuls
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	1 Een wekelijkse (zaterdag)thema markt op de Hooglandse Kerkgracht. 2 Een sluitend loopcircuit Haarlemmerstraat/Breestraat via de HK-gracht. 3 Extra toestroom van consumenten naar de Leidse binnenstad, en bijgevolg 4 Omzetstijging detailhandel in de Leidse binnenstad.
Partners met wie u samenwerkt	1 Bureau Leiden Promotie i.o. 2 Stadsimpuls Leiden 3 Ambulante handel 4 Centrum Management Leiden
Aanvangsdatum project	juni 1997
Einddatum project	september 1999
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	1 Bureau Leiden Promotie, waar mogelijk de organisatie wordt ondergebracht; 2 Stadsimpuls Leiden, initiërend; 3 Ambulante handel.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Over twee jaren *f* 300.000,- (totale opstart over 4 jaar *f* 380.000,-)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Er worden plannen ontwikkeld om een kwaliteitsimpuls te geven aan het Leidse kernwinkelapparaat. Daartoe is als eerste stap in het voorjaar van 1997 de Detaihandelsnota Leidse binnenstad verschenen. Een van de genoemde plannen beoogt de circuitvorming in de passanten-stromen aan de oostkant van het winkelhart te sluiten. Dat is geen eenvoudige zaak omdat er aan die oostkant al een hoogwaardige verblijfsklimaat is, maar het tegelijkertijd geen A-locatie voor winkels is. De oplossing is gevonden in het wekelijks organiseren van een themamarkt op de Hooglandse Kerkgracht. In samenwerking met voornoemde partners worden die themamarkten georganiseerd met 60 kramen per keer, telkens andere evenementen, afhankelijk van het seizoen. In een periode van 4 jaar moet de bijdrage van de gemeente worden afgebouwd naar nihil. Het eerste jaar zijn de kramen gratis om de bekendheid met het fenomeen er in te krijgen. In juni 1997 wordt met een beperkt budget uit eigen gemeentelijke middelen een eerste start gemaakt.

Projectnummer Naam project	13 Staart Haarlemmerstraat/BV Stad
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Jeugd & Veiligheid
Beoogde resultaten (concreet)	1 Het verblijfsklimaat verbeteren in de staart van de Haarlemmerstraat als aanlooproute naar het kernwinkelgebied; 2 Het bieden van kansen aan startende ondernemers (ambachtelijk, detailhandel, 'goede' horeca, dienstverlening; 3 Het bieden van werkgelegenheid in het kader van renovatie van de panden; 4 Een verbeterd verblijfsklimaat; 5 Uitbouw van werkterrein naar andere zorgwekkende lokaties in de stad; 6 Aanpak van 5 panden per jaar.
Partners met wie u samenwerkt	1 Lokale Ondernemers 2 Banken 3 Grootwinkelbedrijven 4 Vastgoed eigenaren 5 Stichting Werkgelegenheid Leiden
Aanvangsdatum project	september 1997
Einddatum project	structureel
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie bij partners. De lokale ondernemers en grootwinkelbedrijven zijn aandeelhouder in de BV; het bankwezen draagt vreemd vermogen bij op grond van een businessplan.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Eigen vermogen BV: *f* 500.000,- waarvan 40% door gemeente wordt ingebracht (= *f* 200.000,-). Werkkapitaal eerste jaar: *f* 1.500.000,- aankoop + *f* 500.000,- verbouwingskosten + *f* 140.000,- financieringskosten -> = *f* 2.140.000,- vermogensbeslag eerste jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	13 Staart Haarlemmerstraat/BV Stad
Plan van aanpak (korte omschrijving)	In de binnenstad van Leiden zijn er lokaties, die te wensen over laten wat betreft verblijfsklimaat. Niet in de laatste plaats wordt dat veroorzaakt door panden, waarin drugs verhandeld worden en waarin een bedenkelijk soort 'horeca' wordt uitgevoerd. Een aantal van die panden bij elkaar heeft dan effect op een geheel gebied. En de spiraal gaat neerwaarts voor wat betreft wonen en ondernemen. Er komen geen nieuwe bonafide ondernemers meer bij en gevestigde vertrekken naar betere oorden. Om die spiraal te doorbreken koopt de BV in een korte tijd in een beperkt gebied een aantal panden op, knapt ze op en geeft ze uit voor bewoning en bedrijvigheid op de begane grond. Een eerste aanpak zal plaatsvinden in de 'staart' van de Haarlemmerstraat; tussen Pelikaanstraat en Havenplein aan de oostzijde van de binnenstad. Door de staart een beter aanzien te geven zal de omgeving opwaarderen. Dat is belangrijk omdat het een veelgebruikte entree is voor de Leidse binnenstad, met name ook voor watertoeristen die aanleggen in de passantenhaven. Na de start in de Haarlemmerstraat kunnen ook andere gebieden aangepakt worden. Afgezien van het startkapitaal wordt de BV geacht kostendekkend te werken met een redelijk rendement op het geleende werkkapitaal. De feitelijke activiteiten die door de BV ontplooid zullen worden, zijn: • aankoop van de panden; • opknappen van de panden; • verhuur en beheer van bedrijfspanden en woningen; • selectie van ondernemers voor de bedrijfspanden.

Projectnummer Naam project	14 Bevordering Doorvaarbaarheid Leiden
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	1 Verbetering van de bereikbaarheid van het centrum voor de recreatievaart. 2 Uitbreiding bezoekers stadscentrum. 3 Toename bestedingen en werkgelegenheid in binnenstad (horeca, cultuur, detailhandel, etc.). 4 Een verbeterd verblijfsklimaat.
Partners met wie u samenwerkt	1 Lokale ondernemers 2 Kamer van Koophandel
Aanvangsdatum project	Tweede helft 1998
Einddatum project	Meerjarenplanning
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Ondernemers met een (toeristisch) taakveld Ondernemers uit regio(botenverhuur) Kamer van Koophandel
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Betreft deel van groter project, met investeringskosten van ongeveer 12 en 8 miljoen gulden. Voor dit gedeelte wordt een bijdrage gevraagd van *f* 400.000,-.
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Onderdeel van het gemeentelijk toeristisch beleid is de bevordering van het watertoerisme. Eén van de aspecten hiervan is de verbetering van de doorvaarbaarheid van het stadscentrum voor de recreatievaart. Jaarlijks passeren circa 20.000 recreatievaartuigen de vaarroute langs Leiden. Een gedeelte hiervan meert af in de passantenhavens. Met een geheel doorvaarbare route door het stadscentrum kan dit aantal boten toenemen. Een dergelijke route (oost-west), en een aansluitende route (noord-zuid) vergt grote investeringen, te weten respectievelijk circa 12 en 8 miljoen gulden. De gemeente beschikt zelf over onvoldoende middelen om dit te financieren. Hierdoor stagneert de uitvoering van de plannen. Onderhavige aanvraag is bedoeld om het project weer vlot te trekken'. Momenteel is een Beleidsplan Watertoerisme in voorbereiding. Dit zal een scala aan activiteiten bevatten om het watertoerisme en de doorvaarbaarheid te stimuleren (onder meer uitbreiding aanlegvoorzieningen, havengebouw, beweegbaar maken bruggen, etc.). Een van de onderdelen van het plan is de realisatie van de oost-/westroute en de noord-/zuidroute voor de recreatievaart. Dit betekent het beweegbaar maken en/of vernieuwen van een aantal bruggen, en de realisatie van aanlegvoorzieningen. Het beleidsplan zal nog dit jaar gereedkomen. Vervolgens kan in 1998 met de uitvoering van de deelprojecten worden begonnen. Voor de medefinanciering van de projecten worden subsidie-aanvragen ingediend bij de rijks- en provinciale regelingen voor de stimulering van het watertoerisme.

Projectnummer Naam project	15 Ontwikkelen Passantenhavenkwartier
Onderdeel van het actieplan?	Actieplan Economie & Werk
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	1 Uitbreiding bezoekers stadscentrum; 2 Toename bestedingen en werkgelegenheid in Havenkwartier en binnenstad (horeca, cultuur, detailhandel, etc.); 3 Een verbeterd verblijfsklimaat.
Partners met wie u samenwerkt	1 Ondernemers uit de buurt; 2 Kamer van Koophandel; 3 Bewoners.
Aanvangsdatum project	September 1997
Einddatum project	December 1999
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Ondernemers, al dan niet actief op toeristisch gebied
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 850.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	15 Ontwikkelen Passantenhavenkwartier
Plan van aanpak (korte omschrijving)	De Verversbuurt geldt als de toegangspoort voor de watertoeristen naar Leiden. Jaarlijks passeren circa 20.000 pleziervaartuigen de stad. Daarnaast meren er circa 600 charterboten in dit gebied af, goed voor 20.000 toeristen per jaar. De gemeente wil het verblijfsklimaat van dit gebied, zowel voor bewoners als voor toeristen, aanzienlijk verbeteren. Daarom is de gemeente Leiden sinds 1995 bezig de Verversbuurt aan te pakken. In dat kader zijn er miljoenen geïnvesteerd. Het gaat daarbij ondermeer om vernieuwing van riolering, bestrating en walmuren, verbetering van de woningen, de vestiging van een café-restaurant in de historische Zijlpoort, en de uitbreiding van de passantenhaven. Aanvullend op dit project, wil de gemeente Leiden een aantal deelprojecten uitvoeren teneinde het voorzieningen niveau voor de (water)toeristen te verhogen. Concreet gaat het om de volgende projecten. Voorzieningen charterboten *f* 200.000,- Toeristisch bezoekerscentrum in de Zijlpoort *f* 200.000,- Voorzieningen Grote Havenbrug *f* 200.000,- Chemisch afvaldepot Passantenhaven *f* 100.000,- Sleepboot-haven Oude Singel *f* 50.000,- Bewegwijzering en informatiepanelen *f* 50.000,- Publiciteitsacties *f* 50.000,- **Totaal** ***f* 850.000,-** In feite betreft het hier een cluster van deelplannen teneinde het bezoekersaantal aan de passantenhaven (c.q. afmerende boten) te doen toenemen, alsmede de bezoekers die de haven aandoen de (binnen)stad te laten bezoeken. Op de volgende pagina wordt kort aangestipt, welke activiteiten in deze deelplannen worden ontplooid.

Voorzieningen charterboten
Voorzieningen voor waterinname, elektriciteit en afvallozing.

Toeristisch bezoekerscentrum in de Zijlpoort
Naast het café-restaurant is er in de Zijlpoort nog ruimte voor een toeristisch bezoekerscentrum. Dit geeft een overzicht van de vele toeristische attracties van de binnenstad van Leiden.

Voorzieningen Grote Havenbrug
Het onderbrengen van een havenpost, douche- en toiletfaciliteiten voor de Passantenhaven.

Chemisch afvaldepot Passantenhaven
Voor de pleziervaart is het verplicht een dergelijk depot te hebben.

Sleepboot-haven Oude Singel
In de Oude Singel liggen enkele historische sleepboten afgemeerd. Het plan is deze aanwezigheid van ligplaatsen uit te breiden tot een sleepboothaven.

Bewegwijzering en informatiepanelen
Vanaf de Verversbuurt/Havenkwartier is de looproute naar de binnenstad voor bezoekers
niet duidelijk. Met deze voorziening worden twee doelen bereikt:
1 De bezoekers wordt gewezen op de aantrekkelijkheid en de attracties van de binnenstad;
2 De route er naar toe wordt op een heldere wijze aangegeven.

Publiciteitsacties
Dit betreft promotie van Leiden als waterstad.

Deel V
Sleutel voor de toekomst

Actieplan Jeugd en Veiligheid

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot de totstandkoming van dit actieplan

De gemeente Leiden is toegetreden tot de gemeenten die deelnemen aan het Grote Stedenbeleid. Daarmee tekent de gemeente voor de doelstellingen zoals deze zijn opgenomen in het convenant 'Steden staan voor Stedelijkheid' dat eerder werd afgesloten met de G-15. In de komende periode wordt op vier thema's invulling gegeven aan het Grote Stedenbeleid, te weten de thema's:

- Jeugd en Veiligheid
- Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling;
- Zorg & Opvang;
- Economie & Werk.

Dit actieplan gaat in op het onderdeel jeugd en veiligheid. Afgelopen jaren is in Leiden veel geïnvesteerd in het voorkomen van de desintegratie van jeugdigen. Het convenant geeft mede impuls de bestaande aanpak van de jeugdcriminaliteit kritisch te bezien en maakt tevens een vertaalslag naar dit actieplan mogelijk. Het actieplan biedt een richtinggevend kader waarin de beoogde inspanningen op het gebied van jeugd en veiligheid uitgewerkt zijn.

Bij de totstandkoming van het actieplan Jeugd en Veiligheid zijn de volgende stappen ondernomen. Allereerst is de huidige problematiek op het terrein van jeugd en veiligheid in kaart gebracht. Voor een kwantitatief overzicht zijn naast de informatie van de gemeente, onder meer gegevens van het Regionaal Bureau Arbeidsvoorziening, de Stichting Halt Zuid-Holland Noord, het Centraal Bureau voor Statistiek, de Politie Hollands Midden en het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt gebruikt.

De volgende stap is een korte analyse van het huidige beleid van de gemeente. Afgezet tegen de huidige problematiek kan hieruit worden geconcludeerd wat de inzet in het kader van het grote stedenbeleid zou moeten behelzen. Aan de hand van de analyse zijn vervolgens concrete projecten geformuleerd.

Het Grote Stedenbeleid hanteert, in relatie tot het thema jeugd en veiligheid, de ketenbenadering van professor Schuyt. Deze benadering biedt ook handvatten voor de Leidse aanpak van de jeugdcriminaliteit en is terug te vinden in de doelstellingen van dit actieplan. In de volgende paragraaf staat een korte toelichting op de ketenbenadering.

1.2 De ketenbenadering

Uitgangspunt van de ketenbenadering is dat door het verbeteren van de interactie tussen jongeren en maatschappelijke instellingen voorkomen kan worden dat jongeren de binding met de maatschappij verliezen, deviant gedrag gaan vertonen of in maatschappelijke kwetsbare positie terecht komen.

Schuyt schetst de ontwikkelingsgang van jongeren als elkaar opeenvolgende schakels. Tot hun 18 doorlopen jongeren tien schakels. Grof samengevat: gezin, school en werk en alle schakels daartussen, zoals de relatie tussen school en gezin, vrije tijd, het vinden van werk etc.

Maatschappelijke instellingen (onderwijs, welzijn, opvang en hulpverlening) hebben de taak voor iedere schakel een adequaat aanbod te verzorgen. Dit aanbod moet zodanig ingericht zijn dat snel, vroegtijdig en consequent gereageerd kan worden op het moment dat jongeren problemen op een gebied of wel een schakel krijgen. Het doen van een adequaat aanbod in de ene schakel heeft een preventieve werking voor het goed doorlopen van de daarop volgende schakels. Voorbeelden zijn het vroegtijdig signaleren en tegengaan van taalachterstanden, schooluitval en verwaarlozing, waardoor problemen in een latere levensfase voorkomen kunnen worden.

De keten is compleet als er op alle schakels een adequaat aanbod bestaat. Het gemeenschappelijk kader voor het actieplan Jeugd en Veiligheid[1] hanteert hiervoor de volgende uitgangspunten:

1 *De samenwerking tussen organisaties krijgt zodanig vorm dat vroeg tijdige signalering en snelle, adequate reactie plaatsvindt op de mogelijke uitval van jongeren, aan de samenwerking nemen deel: zuigelingen/jeugdzorg, peuterwerk, kinderopvang, basisonderwijs, sociaal-cultureel (welzijns)werk, verenigingsleven.*

2 *Voor de realisatie van sluitende schakels worden door de bevoegde instanties concrete afspraken gemaakt, zoals door scholen, jeugdhulpverlening, raad voor de kinderbescherming, jeugdreclassering, instellingen voor gezinsvoogdij, sociaal-cultureel welzijnswerk, verenigingen, horecabedrijven, arbeidsbureaus, politie, openbaar ministerie en reclassering.*

1.3 Leeswijzer

Na een algemene inleiding, biedt hoofdstuk II een overzicht van relevante basisgegevens over de Leidse situatie met betrekking tot jeugdcriminaliteit. Aanvullende informatie over de jeugd in Leiden is te vinden in de integrale notitie Grote Stedenbeleid. Hoofdstuk II wordt afgesloten met een eerste analyse van de problematiek van maatschappelijk kwetsbare jongeren.

Vervolgens staat in het derde hoofdstuk een kort overzicht en een analyse van het bestaande jongerenbeleid in Leiden.

Hoofdstuk vier biedt een overzicht van de maatregelen en acties die de gemeente Leiden wil nemen op het terrein van jeugd en veiligheid.

Ten slotte bevat hoofdstuk vijf een gedetailleerde uitwerking van de maatregelen en acties die in het kader van het Grote Stedenbeleid worden voorgesteld.

Noot 1 Gemeenschappelijk kader actieplannen Jeugd en Veiligheid, Werkgroep Jeugd en Veiligheid, februari 1996.

2 Basisgegevens

Dit hoofdstuk opent met een overzicht van kwantitatieve basisgegevens over de jeugdcriminaliteit in Leiden. Vanzelfsprekend gaat het bij jeugd en veiligheid om meer dan alleen criminaliteitscijfers. Kennis van de positie van de jeugd op het gebied van ondermeer onderwijs, werk en hulpverlening is van essentieel belang. Omdat deze gegevens voor alle Leidse actieplannen relevant zijn, staan zij opgenomen in de integrale notitie Grote Stedenbeleid Leiden. Voor een compleet overzicht van de kwantitatieve gegevens en een bronnenverwijzing wordt dan ook naar de integrale notitie verwezen.
Het tweede deel van dit hoofdstuk biedt een kwalitatieve analyse van de problematiek van maatschappelijk kwetsbare jongeren.

2.1 Kwantitatieve gegevens[2]

- Het aantal inwoners tussen de 0-24 jaar is 36.915, dit betekent dat het aantal maatschappelijk kwetsbare jongeren circa 5.500 bedraagt (er van uitgaande van 15% van het totale aantal jongeren behoort tot de maatschappelijk kwetsbare jongeren).
- Een op de vijf jongeren tussen 12-24 jaar geeft aan in 1996 diefstal te hebben gepleegd.
- Van de jongeren tussen 12 en 24 jaar zegt 13% afgelopen jaar vernielingen te hebben verricht, met name gepleegd tijdens rondhangen op straat, in het weekend en in de eigen woonbuurt.
- Een kwart van de jongeren tussen 12-24 jaar geeft aan zich schuldig te hebben gemaakt aan gewelddelicten, 54% vindt plaats in de eigen woonbuurt.
- Ongeveer de helft van de jongeren zegt afgelopen jaar zelf slachtoffer te zijn geweest, van hen is 14% slachtoffer van vernieling of vandalisme en 18% zegt te zijn bedreigd.
- De jongeren die zeggen slachtoffer te zijn geweest, zeggen significant vaker zich zelf ook normovertredend of strafbaar te hebben gedragen.
- 13% van de jongeren zegt vaak een wapen bij zich te dragen.
- Tegen 7,5 van de jongeren is een procesverbaal gemaakt, daarvan is 10 procent van het vrouwelijk geslacht.
- Probleemlokaties: schoolpleinen, pleinen en speelveldjes in woonwijken.
- Overlast gevende groepen variëren in omvang en leeftijd, lokale contactambtenaren maken melding van twee specifieke groepen: overlast gevende junks in de binnenstad en etnische groepen (met name Marokkaanse).
- 30% van de jongeren waartegen een procesverbaal is opgemaakt heeft een allochtone achtergrond.

2.1 Kwalitatieve gegevens

Problemen van maatschappelijke kwetsbare jongeren
Grof geschat dreigt 15% van de jeugd tussen wal en schip terecht te komen. Het gaat om jongeren waarvan de ontwikkelingsgang op enig moment is verstoord, waarna in veel gevallen problemen op andere terreinen volgen. Schuyt typeert deze groep als *maatschappelijke kwetsbare jongeren.*

Noot 2 Bron: B&A Groep 'Jeugdcriminaliteit en overlast in Hollands Midden: district Leiden Voorschoten'.

Veelal gaat het dan om jongeren met slechte startposities op cultureel-maatschappelijk en sociaal-economisch gebied (lage sociale klasse, laag gezinsinkomen, werkloosheid). Het komt relatief vaak voor dat maatschappelijk kwetsbare jongeren opgroeien binnen een gezinscultuur die afwijkt van de dominante cultuur. Ouders zijn, deels als gevolg van eigen problemen (echtscheiding, financiën, alcohol-drugsproblematiek en culturele belemmeringen), onvoldoende in staat jongeren te begeleiden en verliezen het zicht op hun gedrag.

Bij maatschappelijk kwetsbare jongeren is sprake van een culturele afstand tussen de (hulp)instellingen en de verwachtingspatronen van de jongeren. Door de afstand tussen de belevingswereld van de jongeren en aanbod van de (hulp)instellingen worden de problemen van deze groep niet tijdig opgelost en dreigt men vooral in aanraking te komen met sanctionerende instellingen:

"Maatschappelijke kwetsbaarheid is een zichzelf versterkend proces van achterstelling: men, met name de jeugd profiteert juist minder van de hulpverlenende en faciliterende instellingen en komt juist meer in aanraking met de sanctionerende instellingen. Hierdoor groeien problemen op een gebied meestal uit tot meer problemen op andere gebieden waardoor de achterstelling zich versterkt... (Prof. C.J.M. Schuyt, Kwetsbare jongeren en hun toekomst - beleidsadvies, 1995).

Over het algemeen geldt dat maatschappelijk kwetsbare jongeren moeilijkheden ondervinden bij het doorlopen van het onderwijs en het vinden en behouden van werk. Het percentage schooluitval is onder deze groep is hoog en veelal een signaal van onderliggende problemen, waaronder gezinsproblemen en persoonsproblemen als persoonlijksheids/gedragsproblematiek, angsten, pesten en trauma's (vluchtelingenproblemen). Vroegtijdig schoolverlaten is een belangrijke oorzaak van de slechte startpositie op de arbeidsmarkt.
Ten slotte hebben deze jongeren relatief vaker verslavings- en gedragsproblemen (zie ook actieplan Zorg).

Houden gedragsproblemen van jongeren aan of nemen ze extreme vormen aan, dan kunnen de grenzen van het toelaatbare worden overschreden. Vanaf dat moment komen *problemen met jongeren* in zicht; criminaliteit en overlast. Het onderwerp 'overlast veroorzaakt door jongeren' verdient enige nuancering. Wat de een als overlast ervaart, valt de ander nauwelijks op. Problemen met jongeren kunnen niet los worden gezien van de (fysieke) omgeving. Hoe beperkter de fysieke omgeving hoe eerder mensen elkaar in de weg lopen. Op het moment dat rondhangende jongeren voor de omgeving een probleem vormen kan dat iets zeggen over hun gedrag, maar ook over de fysieke en sociale leefomgeving van de jongeren.

Kenmerkend voor de gemeente Leiden is de dichte bebouwing van de binnenstad en de omringende stadsdelen. De dichte bebouwing heeft consequenties voor de bewegingsvrijheid van de jeugd, maar ook voor de leefbaarheid in de woonomgeving. Uit onderzoek is bekend dat rondhangende jongeren in toenemende mate bijdragen aan de onveiligheidsgevoelens onder Leidenaren. In het actieplan Leefbaarheid wordt opgemerkt dat de plaats van jongeren dermate beperkt is dat normaal jeugdig gedrag als rondhangen, al snel leidt tot overlast.

Groepsgedrag als 'rondhangen' is bij veel jongeren kenmerk van een levensfase. In deze fase hebben zij behoefte om vrije tijd op eigen, vaak ongeorganiseerde wijze, door te brengen. Leiden biedt weinig mogelijkheden om op individuele en ongeorganiseerde basis sport te beoefenen. Daarentegen zijn er veel mogelijkheden op het gebied van vrije-tijdsbesteding in verenigingsverband. Dit aanbod is echter gebaseerd op georganiseerde structuren en gaat weinig uit van de eigen verantwoordelijkheden van jongeren. Voor Turkse en Marokkaanse jongeren geldt in versterkte mate dat de verenigingsstructuur niet altijd aansluit bij hun wensen. Onbekendheid met de Nederlandse verenigingsstrucuur is vaak een reden dat Turkse en Marokkaanse ouders hun kinderen weinig stimuleren om lid te worden van verenigingen.

3 Jongerenbeleid

Hierna volgt een beknopt overzicht van het gemeentelijk beleid in relatie tot het thema jeugd en veiligheid. In paragraaf 3.2 komt een analyse van het bestaande beleid aan bod.

3.1 Bestaand beleid

Onderwijsbeleid/Jeugdbeleid
De gemeente Leiden heeft de afgelopen jaren ingezet op het voorkomen en vroegtijdig aanpakken van problemen. Deze preventieve en proactieve aanpak heeft onder andere vorm gekregen in het lokaal onderwijsachterstandsplan, buurtnetwerken, schoolmaatschappelijk werk en zogenoemde VTO-teams, waarbij VTO staat voor vroegtijdige onderkenning van ontwikkelingsstoornissen. Daarnaast ken Leiden een aantal vormen van laagdrempelige opvoedingsondersteuning zoals opvoedbureaus en opvoedcursussen. Ook het werkplan van de dienst Cultuur en Educatie legt de nadruk op preventie. Het plan - gepresenteerd onder de welluidende titel 'De Broedende Kip' - gaat uit van het versterken van factoren die bescherming bieden tegen marginalisering en uitval. Voorbeelden hiervan zijn participatie in gestructureerde sociale verbanden en het aanbieden van naschoolse activiteiten.

Binnen het preventief jeugdbeleid neemt het lokaal onderwijsbeleid een centrale plaats in. Het Leidse onderwijsbeleid is gebaseerd op drie lijnen: het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden, het voorkomen en bestrijden van schooluitval en het stimuleren van onderwijsvernieuwing. Op de volgende terreinen door gemeente en Leidse schoolbesturen een inzet gepleegd:

- Een activiteitenaanbod ter bestrijding van taalachterstanden in de voor- en vroegschoolse periode.
- Het ondersteunen en stimuleren van ouderparticipatie.
- Een activiteitenpakket gericht op het verminderen van schooluitval door het zorgdragen van een dekkende zorgstructuur en het uitvoeren van een aantal specifieke projecten, te weten: het instellen van zorg-adviesteams op scholen, het participatieproject en het project duale leerweg.
- Het project veilige school, dat beoogt de mate van (on)veiligheid van scholen in kaart te brengen, alsmede, waar nodig, het onderwijsklimaat met betrekking tot de veiligheidsaspecten te verbeteren.

Om schooluitval te voorkomen zijn naast het algemene preventie beleid, drie specifieke projecten ingezet. De Zorg- en Adviesteams op scholen, het preventieproject en het project duale leerweg. De Zorg- en Adviesteams zijn opgericht op initiatief van het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt.

Ook op het terrein pro-actieve maatregelen is een verhoogde en veelal creatieve inzet gepleegd. Succesvolle projecten als het Zakgeldbaantje en het Sleuteldropproject moeten in dit kader worden genoemd.

De aanpak van de drugsproblematiek onder jongeren is een taak van verschillende diensten en instellingen. Preventie van verslavingsproblemen heeft binnen scholen en sociaal-cultureel werk een plaats gekregen. In het actieplan Zorg is een overzicht van het beleid op dit terrein opgenomen en is het thema verder uitgewerkt.

Integraal veiligheidsbeleid
Het Integraal veiligheidsbeleid kent vijf hoofdlijnen te weten: aan genotmiddelen gerelateerde criminaliteit en overlast, sociale veiligheid, inbraak en diefstal en handhaving en preventie/vermindering overlast en criminaliteit door jongeren. Speerpunten voor dit laatste punt zijn de Projecten Agadir en het Project Veilige school.

Het Project Agadir gaat uit van cliëntgerichte hulpverlening. De uitvoering van het project gebeurt door de Stichting Jeugdzorg. De verantwoordelijkheid van het project ligt op het snijvlak tussen gemeentelijke, provinciale en justitiële verantwoordelijkheid. Doelgroep zijn tot op heden de kwetsbare jongeren van Marokkaanse afkomst. De resultaten van het project zijn dermate positief, dat een uitbreiding naar andere doelgroepen gevraagd is. De provincie heeft voor de individuele traject begeleiding middelen ter beschikking gesteld.

De Stuurgroep Integraal Veiligheidsbeleid bewaakt de samenhang en voortgang van verschillende projecten. In de stuurgroep participeren vertegenwoordigers van de politie, het Openbaar Ministerie en de betrokken gemeentelijke diensten. De samenwerking verloopt naar tevredenheid en de huidige structuur biedt een basis waarop kan worden voortgebouwd. Er liggen plannen de stuurgroep te versterken met de belangrijke partners, als de Raad van Kinderbescherming, Stichting Halt, de Leidse Welzijnsorganisatie, de jeugdhulpverlening en de (Jeugd)reclassering.

Wijkbeheer
In Leiden is de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met wijkgericht werken. In dit kader wordt, mede in het actieplan Leefbaarheid, expliciet aandacht besteed aan de overlast veroorzaakt door rondhangende jongeren. Dit gebeurt onder meer in relatie tot de volgende projecten:
- 'Wijken in ontwikkeling'
- 'Intensiveren van beheer'
- 'Veilig in de wijk'

Uitgangspunt is het vinden van oplossingen voor de beperkte fysieke ruimte voor de Leidse jeugd in combinatie met het verminderen van de objectieve en subjectieve onveiligheid veroorzaakt door deze groep. Hiertoe wordt samengewerkt met politie, Leidse Welzijnsorganisatie, corporaties en bewoners.

3.2 Analyse van het bestaande beleid

De gemeente Leiden is in 1996 toegetreden tot het convenant Grote Stedenbeleid. Tot dusver zijn vele inspanningen verricht op het terrein van jeugd en veiligheid. In het beleid van de gemeente is de afgelopen jaren het accent gelegd op preventieve en pro-actieve maatregelen en acties. Terugblikkend heeft deze inspanning bijgedragen aan een adequaat preventief aanbod.

De samenwerkingsverbanden zijn op wijkniveau sterk. In vrijwel alle stadsdelen bestaan momenteel samenwerkingsverbanden tussen Wijkbeheer, (wijkteam) politie, de Leidse Welzijnsorganisatie en de Stichting Jeugdzorg/jeugdhulpverlening. In een aantal gevallen vindt de samenwerking plaats in de vorm van buurtnetwerken, waaraan ook het onderwijs, de kinderopvangvoorzieningen en de gezondheidszorg deelnemen.

Het integrale karakter van de aanpak van de jeugdcriminaliteit vraagt om

structurele afstemming op stedelijk niveau tussen de belangrijkste partijen: de Stichting Jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg), de Raad voor de Kinderbescherming, de politie, Bureau Halt, het Openbaar Ministerie, de (Jeugd)Reclassering en de gemeente. De huidige geïntegreerde aanpak van de stuurgroep Integraal Veiligheid, waarin de politie, het Openbaar Ministerie en gemeente participeren, is succesvol. Ook de samenwerking in het kader van integrale veiligheidsprojecten, waarin de stichtingen Jeugdzorg en Halt een belangrijke rol spelen, heeft het gewenste effect. De in het kader van dit actieplan voorgestelde maatregelen vragen echter om een uitbreiding en versterking van de bestaande samenwerkingsverbanden.

Het zicht op de precieze aard en omvang van de problematiek en het bestaande beleid in relatie tot jeugd en veiligheid verdient verbetering. De Politie Hollands-midden en het Regionale Meld- en Coördinatiepunt (RMC) beschikken over de belangrijke informatie, maar deze wordt nog lang niet altijd door de andere partijen gebruikt. Om op beleidsmatig niveau de effecten van het beleid Jeugd en Veiligheid te evalueren moet de bestaande informatievoorziening uitgebreid en 'gelinkt' worden. De gemeente heeft gekozen om de bestaande informatievoorziening te versterken met een Jeugdmonitor. Deze vorm van registratie behoort tot de noodzakelijke fundering voor een samenhangend beleid op het terrein van Jeugd en Veiligheid.

4 Maatregelen en acties

Op basis van de voorafgaande analyse én het gevraagde in het kader van het Grote Stedenbeleid, worden in het komende hoofdstuk voorstellen gedaan voor de aanpak van (dreigende) desintegratie van delen van de jeugd in Leiden. De voorstellen zijn zo veel mogelijk vertaald in operationele doelstellingen per maatregel en actie.

Een gedetailleerde beschrijving van de projecten is vervolgens onderwerp van het laatste hoofdstuk. Het projectenoverzicht is in samenwerking met de politie Hollands Midden, de Leidse Welzijnsorganisatie en Stichting Halt Zuid-Holland Noord, tot stand gekomen.

4.1 Landelijke doelstellingen

In het kader van het Grote Stedenbeleid zijn er, door het rijk en gemeenten, afspraken gemaakt over de 'beoogde resultaten' in de convenantperiode. In relatie tot het thema jeugd en veiligheid gaat het ondermeer om het nastreven van de volgende resultaten:

De totale veiligheidsketen zal versterkt worden, dat geldt in het bijzonder voor de schakels (doelgroepgerichte) preventie, toezicht, opsporing, strafrechtpleging en tenuitvoerlegging.

De objectieve en subjectieve onveiligheid zullen meetbaar verminderden.

Het aantal jongeren dat met de politie in aanraking komt, zal ten gevolge van preventieve en repressieve inspanningen, dalen met 30 procent.

Het aantal taakstraffen en HALT-afdoeningen zal jaarlijks met 10 procent toenemen.

4.2 Het Leidse perspectief

Afgelopen jaren is in Leiden hard gewerkt aan het bestrijden en voorkomen van jeugdcriminaliteit. Het creëren van een adequaat preventief aanbod heeft daarbinnen speciale aandacht gekregen. Het convenant Grote Stedenbeleid geeft een extra impuls aan de bestaande inspanningen, het actieplan Jeugd en Veiligheid is onderdeel daarvan.

Inzet van het Leidse actieplan Jeugd en Veiligheid is een realistische, op onderdelen zelfs een pragmatische benadering. Er is gekozen om het bestaande aanbod te versterken, in plaats van zo veel mogelijk nieuwe projecten te lanceren. Dat het hier een pragmatische keuze betreft, neemt niet weg dat er nog veel werk ligt. De komende jaren zal er op het thema jeugd en veiligheid extra inzet worden geleverd.

Het convenant Grote Stedenbeleid kent een looptijd van tien jaar. Een aanzienlijk deel van de voorgestelde maatregelen is dus voor langere periode van invloed op de betrokken maatschappelijke instellingen en gemeente. Gezien het integrale karakter van de aanpak van de jeugdcriminaliteit, is gekozen om naast procesmatige doelstellingen, ook een lange termijn doelstelling te formuleren. De volgende doelstelling bindt de betrokken partijen voor de lange termijn:

Doelstelling voor de periode van de convenant is het compleet maken van het aanbod op de keten, door verbetering van informatie en samenhang

In de volgende paragrafen staat beschreven welke concrete maatregelen en acties voor de korte en de lange termijn gepland staan. Deze maatregelen en acties zijn ondergebracht in drie clusters 'beoogde resultaten':

A Keten compleet: informatie en samenhang;
B Objectieve en subjectieve onveiligheid terugdringen;
C Goede maatschappelijke uitgangspositie jongeren.

Voor zover mogelijk zijn de doelstellingen vertaald in meetbare resultaten.

4.2.1 Beoogd resultaat: Keten compleet

Het zicht op de aard en omvang van de problematiek in relatie tot jeugd en veiligheid moet worden verbeterd. Zowel wat betreft de 'vraag- als de aanbodkant'. Het in kaart brengen van de vraagkant betekent dat er adequate informatie beschikbaar moet zijn van de doelgroepen van Jeugd en Veiligheid: de jongeren en hun omgeving. Bovenstaande is een voorwaarde om te kunnen voldoen aan het advies van de commissie Van Montfrans om delinquent gedrag snel, vroegtijdig en consequent aan te pakken. Door het ontbreken van noodzakelijke informatiebronnen, zoals een jeugdmonitor, wordt het vroegtijdig inspelen op de problematiek van kwetsbare jongeren bemoeilijkt.

Ook van de aanbodkant, het (voorzieningen)aanbod van gemeente en maatschappelijke instellingen, bestaat geen volledig overzicht. Alleen met een compleet beeld van de keten van voorzieningen/projecten, worden ook de witte vlekken in het aanbod zichtbaar. Op basis van de huidige samenwerking tussen de gemeente en de instellingen is dit niet mogelijk. Het gestructureerd overleg tussen de verschillende betrokken partijen moet, met name op stedelijk niveau, worden uitgebreid. Het uitgangspunt is dat door afstemming de bestaande voorzieningen/projecten elkaar versterken, waardoor verkokering wordt tegengegaan.

Maatregelen en acties

- *Ontwikkeling jeugdmonitor*
  In nauw overleg met justitie, politie, jeugdhulpverlening, jongerenwerk en raad voor de kinderbescherming opzetten van een jeugdmonitor.

- *Nazorg-volgsysteem met effectmeting Halt*
  Opzetten in samenwerking met Bureau Halt, Politie, Openbaar Ministerie, Raad voor Kinderbescherming en Stichting Jeugdzorg

- *Werkgroep Jeugd en Veiligheid*
  Oprichten van een werkgroep waarin zitting nemen: Openbaar Ministerie, Politie, Halt, Stichting/Bureau Jeugdzorg, LWO, Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering en betrokken gemeentelijke diensten.
  Hiertoe uitbreiden van bestaande stuurgroep Integraal Veiligheidsbeleid.

  Deze werkgroep heeft tot taak:
  1 het bewaken van voortgang maatregelen en acties;
  2 het signaleren van relevante maatschappelijke ontwikkelingen in relatie tot de positie van kwetsbare jongeren;
  3 het uitwisselen van kennis en communicatie met stedelijk bestuur.

- *Versterken van de regiefunctie van het gemeente bestuur*
  Regiefunctie van Burgemeester en Wethouders wordt toegespitst op:
  1 Het bevorderen van samenhang in het aanbod van betrokken partijen, het bewaken van de voortgang van de verschillende projecten.
  2 Hiertoe zorgdragen voor een gestructureerd overleg tussen gemeentebestuur en (vertegenwoordigers) van de werkgroep.

Operationele doelstelling:
- Voor eind 1997 is een stedelijke overleg- en regiestructuur opgestart.
- Binnen drie jaar moeten gemeente en instellingen kunnen beschikken over adequaat kwantitatief overzicht van de doelgroep Jeugd en Veiligheid; zoals aantallen, leeftijd, geslacht, etnische afkomst, risicolokaties.
- Jaarlijkse evaluatie van maatregelen en acties, zowel binnen overleg werkgroep en gemeentebestuur, als in het 'driehoeksoverleg' (burgemeester, korpschef politie, OM).

4.2.2 Beoogd resultaat: Het verbeteren van objectieve en subjectieve veiligheid

Groepsgedrag van minderjarigen is de afgelopen jaren van toenemende invloed gebleken op de subjectieve onveiligheidsgevoelens van de inwoners van Leiden. De beperkte fysieke ruimte versterkt de problematiek van en met (rondhangende jongeren). Interventie is noodzakelijk, zonder jongeren bij voorbaat te problematiseren: rondhangen is van alle tijden! Overlastproblemen dienen vanuit verschillende invalshoeken te worden aangepakt, zowel op het terrein van het gemeentelijk ruimtelijke ordeningsbeleid als in de relatie tussen jongeren en hun woonomgeving (relatie actieplan Leefbaarheid).

Ook op het terrein van de objectieve onveiligheid spelen minderjarigen een steeds grotere rol. Het aantal gewelddelicten door minderjarigen neemt toe. Daarbinnen verdient de problematiek van Marokkaanse jongeren nog steeds extra aandacht: een onevenredig hoog aantal proces verbalen heeft betrekking op Marokkaanse jongeren. Uit een 1996 gehouden evaluatie[3] blijkt dat de individuele traject begeleiding, zoals gehanteerd in het project Agadir, er in slaagt te voorkomen dat Marokkaanse jongeren van lichte naar zwaardere vormen van criminaliteit afglijden. Gezien het succes van deze methode is een uitbreiding naar andere, dan alleen Marokkaanse doelgroepen, bepleit.

Ten aanzien van aantal en de verbetering van Halt-afdoeningen zullen concrete afspraken worden gemaakt met de Politie, Jeugdpolitie en Bureau Halt. Het beleid ten aanzien van taakgestraften zal in samenwerking met het Openbaar Ministerie, Raad voor Kinderbescherming en Stichting Jeugdzorg vorm krijgen.

Maatregelen en acties:

uitbreiden van bestaande projecten (zie projectenoverzicht)
prioriteit op basis van gebleken effect:
- Veilige school
- Winkeldiefstalproject
- Delictuitbreiding
- Kwaliteitsverbetering Haltafdoening
- Uitbreiding Agadir
- Toezicht door jongeren

Noot 3 "OP stap naar het rechte pad", Leids Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek, december 1996.

- Verslavingspreventie
- Theaterproject Jong-Oud

Operationele doelstellingen:
- Een relevante afname van het aantal mensen dat zich onveilig voelt (onder andere meetbaar op basis van politiemonitor).
- Substantiële daling van de criminaliteitscijfers op het gebied van beroving/overvallen, inbraken en vandalisme (onder andere meetbaar op basis van politiemonitor, bevolkingsenquêtes, enquêtes naar slachtofferschap).
- Het aantal jongeren dat met de politie in aanraking komt, zal ten gevolge van preventieve en repressieve inspanningen, dalen met 30 procent.
- Het aantal taakstraffen en HALT-afdoeningen zal jaarlijks met 10 procent toenemen.

4.2.3 Beoogd resultaat: goede maatschappelijke uitgangspositie

Het gemeenschappelijk kader ten behoeve van de actieplannen Jeugd en Veiligheid vraagt om een integraal en sluitend samenstel van preventieve en repressieve maatregelen en acties. Deze aanpak sluit aan bij de wensen en het reeds bestaande beleid in Leiden. De gemeente stelt zich nadrukkelijk op het standpunt dat de aandacht voor (maatschappelijk kwetsbare) jongeren en veiligheid, geen afbreuk mag doen aan de positieve aandacht voor jongeren. Met andere woorden: naast het werken aan een snelle, vroegtijdige en consequente aanpak van de jeugdcriminaliteit, blijven werken aan het bevorderen van de sociale binding en de participatie van alle jongeren.
Het algemene beleid heeft onverminderd het uitgangspunt:

- iedere jongere moet kansen krijgen zich een goede maatschappelijke uitgangspositie te verwerven.

Het nastreven van bovengenoemd resultaat gebeurt in samenhang met de inspanningen op de beleidsterreinen onderwijs en werk, waarin een aantal essentiële randvoorwaarden vorm krijgt (o.a. terugdringen van het schooluitval en het vergroten van perspectief op werk).

Ten slotte de problematiek rondom vrije tijdsbesteding. De aandacht voor deze problematiek in het kader van Jeugd en Veiligheid, moet in samenhang gebeuren met het algemeen jeugdbeleid (Integraal Jeugdbeleid) en wijkbeheer. De gemeente kiest nadrukkelijk voor een positieve invalshoek als het gaat om vrije-tijdsbeleid. Het gezamenlijke aanbod is adequaat als het: uitgaat van de wensen, capaciteiten en eigen verantwoordelijkheid van jongeren (vraagkant) en het versterken van sociale binding en de participatie mogelijkheden van jongeren (aanbodkant).

De bestaande, succesvolle, projecten die raakvlakken hebben met het bevorderen van een goede maatschappelijke uitgangspositie en terrein van Jeugd en Veiligheid worden voorgedragen in het kader van het Grote Stedenbeleid. Activiteiten die uitgaan van eigen capaciteit en verantwoordelijkheid van jongeren krijgen voorrang.

Maatregelen en acties

- In gesprek met Marokkaanse ouders
- Preventie schoolverzuim
- Zakgeldbaantje
- Jongerenparticipatie
- Uitbreiding specifiek peuterwerk

Operationele doelstelling:
- substantiële daling werkloosheid maatschappelijk kwetsbare jongeren
- percentage kwetsbare jongeren, met name van allochtone afkomst, dat school met diploma verlaat is substantieel toegenomen
- schooluitval is met 5% per jaar teruggebracht.

5 Projectomschrijvingen

Projectnummer Naam project	1 Jeugdmonitor
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid Zorg en opvang
Beoogde resultaten (concreet)	1 Inzicht in omvang en kenmerken groepen Leidse risico-jongeren. 2 Nulmeting/effectmeting teneinde adequater beleid te kunnen bijsturen (op basis van door I&O ontwikkelde landelijke monitor, Leidse sociale kaart en onlangs ontwikkelde politie-monitor).
Partners met wie u samenwerkt	1 Politie/Halt/O.M. 2 Jeugdhulpverlening/LWO
Aanvangsdatum project	1 oktober 1997
Einddatum project	1 oktober 1999, daarna regulier beleid.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Nog in ontwikkelingsfase, in vroege najaar concrete afspraken.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 80.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	In het vroege najaar 1997 starten werkgroep Jeugd en Veiligheid (zie tekst kader). Op basis van de beschikbare gegevens zal, in samenspraak met bovengenoemde participanten, een opzet ontwikkeld worden voor een Leidse jeugdmonitor. Deze dient zowel als ontwikkelings- als evaluatie-instrument. Evaluatie en eventuele bijstelling een jaar na aanvang. Na ontwikkelingsfase inbedden in regulier beleid.

Projectnummer Naam project	2 Nazorg-volgsysteem met effectmeting Halt
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Economie en werk, inclusief onderwijs
Beoogde resultaten (concreet)	1 Verduurzaming HALT-effect 2 Versterking waarden en normen
Partners met wie u samenwerkt	1 Jongeren 2 Ouders 3 Politie, OM 4 (Onderwijs en Wijkorganisaties)
Aanvangsdatum project	1 juli 1997
Einddatum project	31 juni 2000 (de looptijd van het project bedraagt drie jaar, waarna de resultaten in de resterende convenant-periode kunnen worden toegepast)
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Ja
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Personeel: 1,0 fte HALT-medewerker: *f* 100.000,- op jaar-basis: Middelen voor analyse en verwerking: eenmalig *f* 10.000,- Coördinatie en administratieve ondersteuning op jaarbasis: *f* 10.000,- Huisvesting: in HALT-kantoor à *f* 5.000,-per jaar
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Het project beoogt een uitbreiding van de HALT-methodiek: afsluiting van de HALT-zaak vindt in dit kader pas plaats na-dat een evaluatie gesprek heeft plaatsgevonden met de dader en zijn directe sociale omgeving (ouders, vrienden en school); bovendien wordt na verloop van een periode van ongeveer een jaar de duurzaamheid van het HALT-effect nagegaan (deze benadering in de vorm van een (nog te ontwikkelen) cliënt-volgsysteem wordt vooraf met de cliënt besproken). De leidende gedachte is dat het effect van HALT ('lik-op-stuk', schadevergoeding) op de lange termijn kan worden bestendigd door af te sluiten met een (normatieve) evaluatie, aansluitend aan de HALT-afdoening en na verloop van een (relatief lange) periode. De uitvoering van dit project zal in nauwe aansluiting met het bestaande HALT-werk moeten worden verricht. NB: Voor de opgevoerde Haltprojecten zal nader overleg met het Openbaar Ministerie gevoerd worden.

Projectnummer Naam project	3 Veilige school
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Wijkbeheer en wijkontwikkeling Zorg en opvang
Beoogde resultaten (concreet)	*Hoofddoel*: aantoonbaar veiliger school voor leerlingen, leerkrachten en niet onderwijzend personeel. *Subdoelen*: 1 nulmeting/effectmeting waarmee scholen in staat zijn de mate van veiligheid te meten; 2 schoolveiligheidsplannen, waarmee scholen het veiligheidsbeleid inzichtelijk maken en knelpunten en verbeterplannen aangeven; 3 specifieke maatregelen ter handhaving en vergroting van de veiligheid. (nadat aan 1 en 2 voldaan is)
Partners met wie u samenwerkt	1 Scholen 2 Politie/Halt/GGD 3 M & B, jongerenwerk LWO
Aanvangsdatum project	gestart september 1996
Einddatum project	uiterlijk september 1999
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Instellingen zie hierboven. Na experimenteerjaar, in samenwerking met de dienst Milieu en Beheer bewoners betrekken.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	1e jaar *f* 35.000,- 2e/3e jaar n.t.b. (afhankelijk van te treffen maatregelen)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	In het eerste jaar is met de 7 deelnemende scholen en Politie/Halt/GGD gewerkt aan ontwikkelen van een instrumentarium om de mate van veiligheid in kaart te brengen en zowel per school als voor het totaal verbeterplannen op te kunnen stellen. (enquête en richtlijnen voor een concept veiligheidsplan). Uitgangspunt is te komen tot een samenhangende aanpak waarin veiligheid vorm krijgt langs drie lijnen: basisveiligheid, inperken risicofactoren en adequaat reageren op incidenten. Evaluatie in zomer 1997. Op basis daarvan implementatie en uitbreiding naar overige scholen voor voortgezet onderwijs en afspraken over aansluiting met het primair onderwijs. Aan het eind van de projectperiode maken alle scholen voor voortgezet onderwijs en primair onderwijs jaarlijks een schoolveiligheidsplan en is het veiligheidsbeleid geïmplementeerd in het reguliere schoolbeleid.

Projectnummer Naam project	4 Winkeldiefstal-project
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Beoogde resultaten (concreet)	1 minder winkeldiefstallen door HALT-doelgroep; 2 actievere houding van winkeliers(verenigingen); onder meer door het vergroten van de aangifte bereidheid; 3 jongeren voorlichten over gevolgen van winkeldiefstal.
Partners met wie u samenwerkt	1 winkeliers; 2 onderwijs-instellingen; 3 politie.
Aanvangsdatum project	1 juli 1997
Einddatum project	31 juni 2007 (de looptijd van het project valt samen met de convenant-periode)
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Indien nodig, na overleg met winkeliers(verenigingen) en door middel van informatie-verstrekking.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Personeel: 1,0 fte HALT-medewerker: *f* 100.000,- op jaar-basis: Coördinatie en administratieve ondersteuning op jaarbasis: *f* 10.000,-. Huisvesting in Leidse GSB-locatie: *f* 7.500,- per jaar (in samenhang met andere GSB-onderdelen en HALT-werkzaam-heden)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Analoog aan de HALT-methode is ook bij dit project de 'lik-op-stuk'-benadering uitgangspunt: snelle confrontatie van daders met slachtoffers (winkeliers) en snelle en adequate HALT-afhandeling (samenspraak met ouders en relevante sociale omgeving). Langs twee sporen zal gewerkt worden aan het terugdringen van winkeldiefstal. Door het geven van voorlichting aan win-keliersverenigingen wordt beoogd de aangiftebereidheid van winkeliers te vergroten. Vervolgens zullen er in samenwerking met politie en winke-liersverenigingen concrete afspraken gemaakt worden over Halt-afdoeningen bij winkeldiefstal op wijk en stedelijk niveau. Tenslotte wordt de voorlichting op scholen geïntensiveerd waarbij leerlingen en docenten geïnformeerd worden over de Halt-aanpak in algemene zin en de Halt-afhandeling bij diefstal in het bijzonder. De maatregelen zullen moeten leiden tot een aantoonbare afname van winkeldiefstallen met 10% per jaar.

Projectnummer Naam project	5 Delict-uitbreiding
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Beoogde resultaten (concreet)	1 minder wapens op school; 2 veiliger school; 3 versterking waarden en normen.
Partners met wie u samenwerkt	1 onderwijs-instellingen; 2 politie (Openbaar Ministerie); 3 gemeente.
Aanvangsdatum project	1 juli 1997
Einddatum project	31 juni 2007 (de looptijd van het project valt samen met de convenant-periode)
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Indien nodig in samenwerking met politie en onderwijsinstel-lingen.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Personeel: 1,0 fte HALT-medewerker: *f* 100.000,- op jaar-basis: Coördinatie en administratieve ondersteuning op jaarbasis: *f* 10.000,-. Huisvesting in Leidse GSB-locatie: *f* 7.500,- per jaar (in samenhang met andere GSB-onderdelen en HALT-werkzaam-heden)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Hoofddoel van het project is het terugdringen van de onveilig-heid op school. Concreet door delictuitbreiding: ook verboden wapenbezit en de aanpak daarvan komt onder HALT-afdoe-ning te vallen. In dit kader moet de aangiftebereidheid van scholen toenemen (samenwerking met de politie is noodzake-lijk en reeds in gang gezet. Zie project 3 'Veilige School'). Bovendien moet een lessenpakket ontwikkeld worden dat gericht is op het terugdringen van gevoelens van onveiligheid op school en dat tevens een versterking van waarden en normen beoogt.

Projectnummer Naam project	6 Kwaliteitsverbetering HALT-afhandeling
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Wijkbeheer, wijkontwikkeling en onderwijs
Beoogde resultaten (concreet)	1 verbetering repressieve aanpak jongeren; 2 criminaliteit snel en op maat aanpakken; 3 meer inzicht in HALT-effecten.
Partners met wie u samenwerkt	1 Politie, OM; 2 Ouders; 3 Onderwijs en Wijkorganisaties.
Aanvangsdatum project	1 juli 1997. Na een jaar zijn de onderzoeksgegevens bekend en gaat gewerkt worden aan het verbeteren van de metho-diek.
Einddatum project	31 juni 2000 (de looptijd van het project bedraagt drie jaar, waarna de resultaten in de resterende convenant-periode kunnen worden toegepast)
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Personeel: 0,5 fte onderzoeksmedewerker op jaarbasis: *f* 55.000,-. Middelen voor analyse en verwerking: eenmalig *f* 10.000,-. Coördinatie en administratieve ondersteuning op jaarbasis: *f* 5.500,-. Huisvesting: in HALT-kantoor à *f* 5.000,- per jaar.
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	In de afgelopen tien jaren is de HALT-methodiek beproefd en geschikt gebleken: de 'lik-op-stuk'-aanpak is voor de doel-groep van HALT een passende aanpak. Daarmee is de metho-diek nog niet volmaakt: met name waar het gaat om 'snel erbij zijn' (samenwerking met derden) en het maatwerk (per cliënt voldoende HALT-investering in tijd en energie) is het zoeken naar mogelijkheden tot (kwaliteits)verbetering de moeite waard. Een positieve uitkomst betekent een efficiënter en effectiever gebruik van de HALT-methode. Voor dit project is evaluatie van de HALT-afhandeling, direct na de afsluiting ervan, een bruikbare aanpak. Dit project vindt steun in de resultaten van het onderzoek dat in opdracht van HALT Nederland is gedaan over de efficiëntie en de effectiviteit van de HALT-aanpak.

Projectnummer Naam project	7 Uitbreiding Agadir
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en Veiligheid: preventie, opvang, uitstroom
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Economie en werk Zorg en opvang Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Beoogde resultaten (concreet)	1 Het aanbieden van individuele trajectbegeleiding niet alleen aan jongeren van Marokkaanse komaf maar aan alle daarvoor in aanmerking komende jongeren van 16 - 25 jaar, daartoe wordt de case-load verhoogd tot 40 jongeren op jaarbasis. 2 Het slagingspercentage wordt gesteld op 65 % 3 Uitbreiding van het tot nu toe stedelijke project naar de hele regio Zuid-Holland Noord. 4 Het realiseren van, voor het welslagen van het project belangrijke, nevenactiviteiten.
Partners met wie u samenwerkt	1 Politie/Justitie 2 Jeugdhulpverlening 3 Stichting De Binnenvest (begeleid wonen) 4 De Leidse Welzijnsorganisatie (LWO) 5 Bedrijfsleven 6 Regio-gemeenten
Aanvangsdatum project	Uitbreiding is ter hand genomen
Einddatum project	Afhankelijk van evaluatie is de duur van het project minimaal drie jaar tot 2000.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Op dit moment nog niet van toepassing.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Voor Leiden ± *f* 300.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	7 Uitbreiding Agadir
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Het project Agadir werkt met een intensieve en ambulante vorm van hulpverlening, waarbij individuele trajectbegeleiding centraal staat. De aanpak is gekoppeld aan justitiële sanctiemogelijkheden. Op de leefgebieden scholing, arbeid, huisvesting, algemeen welbevinden en de verstandhouding met de ouders en Marokkaanse gemeenschap moeten concrete verbeteringen bereikt worden. Uit evaluatie blijkt dat 'Agadir' zeer positieve resultaten boekt in de aanpak van randgroepjongeren van Marokkaanse afkomst. De provincie wil het project uitbreiden naar de hele regio. De gemeente wil de aanpak ten goede laten komen aan alle daarvoor in aanmerking komende jongeren. De uitvoering van het project ligt op het snijvlak van gemeentelijke, provinciale en justitiële verantwoordelijkheid. Opzet: • De uitvoering van de uitbreiding valt onder verantwoordelijkheid van de Stichting Jeugdzorg. • De provincie heeft voor de individuele trajectbegeleiding aan jongeren tot 18 jaar 4 ton voor de gehele regio beschikbaar gesteld. • Voor de jongeren ouder dan 18 dienen hiervoor middelen van de gemeente(n) en justitie beschikbaar te komen. • Vooralsnog heeft Leiden alleen middelen beschikbaar voor de organisatie van nevenactiviteiten.

Projectnummer Naam project	8 Toezicht door jongeren
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid: preventie/uitstroom
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Werk en Economie Zorg en opvang Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Beoogde resultaten (concreet)	1 het bieden van halfjaarlijkse trajecten van werkervaring aan 12 kansarme jongeren per jaar, gekoppeld aan opleiding; 2 doorstromen naar regulier werk van 9 van deze jongeren; 3 via onderzoek aantonen dat door toezicht op straat het veiligheidsgevoel van burgers wordt verhoogd.
Partners met wie u samenwerkt	1 Politie 2 Stichting Jeugdzorg 3 Raad voor de kinderbescherming/ O.M. 4 Leidse Welzijnsorganisatie (LWO) 5 VVV 6 Bedrijfsleven
Aanvangsdatum project	Voorbereiding september 1997 Daadwerkelijke start 1 januari 1998
Einddatum project	Jaarlijkse evaluatie, op basis waarvan wordt beslist of en zo ja hoe project wordt vervolgd; minimale duur drie jaar.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	De organisaties in de betreffende buurten krijgen bij implementatie en evaluatie de status van projectpartner.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Vooralsnog *f* 225,000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	8 Toezicht door jongeren
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Directe aanknopingspunten: • de goede ervaringen met het project 'Agadir' leidt tot behoefte randgroepjongerenbeleid te verbreden; • de herstructurering van het stationsgebied nadert zijn voltooiing; • de politie stimuleert participanten een preventief/proactief beleid voor dit gebied te ontwikkelen, ter voorkoming van onveiligheid en criminaliteit, door aanstelling van toezichthouders/stewards vanuit bij politie/justitie bekende randgroepjongeren, analoog aan een soortgelijk project in Rotterdam. Opzet: • Recruteer een groep jongeren vanaf 16 +. • Leidt ze op tot toezichthouder/steward. • Zorg voor strikte begeleiding van de toezichthouders vanuit politie, LWO en Stichting Jeugdzorg. • Maak duidelijke afspraken met jeugdreclassering en O.M. • Maak in samenspraak met het bedrijfsleven duidelijke afspraken over uitstroom naar regulier werk. • Betrek organisaties van buurtbewoners bij uitvoering en evaluatie van het project.

Projectnummer Naam project	9 Verslavingspreventie voor jongeren
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Zorg en opvang Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Beoogde resultaten (concreet)	Bevorderen van verantwoord gebruik van verslavende middelen door jongeren, door: 1 intermediairen deskundig maken, (uitvoerende medewerkers bij sociaal-cultureel werk, jeugdgezondheidszorg, scholen, politie, coffeeshophouders en horecapersoneel van gelegenheden waar jongeren komen); 2 voorlichting geven aan jongeren; 3 alert zijn op drugshandel op straat om jongeren daartegen te beschermen; 4 informeren van en het bieden van ondersteuning aan scholen, buurthuizen en dergelijke over trends in drugs, incidenten in de stad etc.; 5 vergroten effectiviteit van preventie door verbeteren samenwerking en samenhang tussen betrokken partijen. Te bereiken jongeren: minimaal 500.
Partners met wie u samenwerkt	1 GGD 2 politie 3 Centrum Zeestraat 4 onderwijs 5 sociaal-cultureel werk voor jongeren
Aanvangsdatum project	September 1997 met een conferentie die het slot vormt van verslavingspreventie binnen het onderwijs in de huidige vorm en de start voor dit project.
Einddatum project	Eind 2000, waarna opname in regulier werk.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Indirect via klachten en signalen die bij betrokken partners binnenkomen.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 100.000,- voor een preventiemedewerker 24 uur
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Dit project vormt een uitbreiding van bestaande preventie-activiteiten in het onderwijs (Gezonde School en Genotmiddelen) waaraan alle scholen voor voortgezet onderwijs in Leiden deelnemen en van activiteiten in het sociaal-cultureel werk voor jongeren met: a bundeling van activiteiten van de diverse participanten; b een koppeling naar de leefwereld van jongeren buiten school en buiten sociaal-culturele voorzieningen. Om de onder 3 genoemde resultaten te bereiken wordt een outreachend preventief medewerker aangesteld bij de GGD. Deze wordt aanspreekpunt voor de intermediairen en bewoners en zet signalen om in concrete preventieactiviteiten voor jongeren en ondersteunt professionals.

Projectnummer Naam project	10 Theaterproject Jong - Oud
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Leefbaarheid Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Beoogde resultaten (concreet)	1 Betere verstandhouding tussen 'lastige hangjongeren' en buurtbewoners, dit blijkt uit minder klachten door de buurt-bewoners. 2 Minder vandalisme, verveling, kleine criminaliteit. 3 Leuke theatervoorstelling waar de deelnemers trots op kunnen zijn en die als voorbeeld kan dienen.
Partners met wie u samenwerkt	LWO, opbouwwerk, buurtverenigingen, woningbouwvereni-gingen en andere (wijk)maatschappelijke organisatie.
Aanvangsdatum project	januari 1998
Einddatum project	juni 1998
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Ja. Zowel bij voorbereiding, werving en verdere organisatie etc. zal er gepoogd worden instellingen en buurtorganisaties er bij te betrekken.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 45.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Een groep bestaande uit 'hangjongeren' en buurtbewoners maken samen een korte theatervoorstelling onder leiding van een professionele regisseur over het wonen in de wijk. Indien mogelijk wordt de voorstelling ook in een echt theater gespeeld. De jongeren spelen de ouderen en de ouderen de jongeren. Deze voorstelling wordt in de wijk en daarnaast ook in andere wijken opgevoerd. Er wordt een werkgroep gevormd met naast de Program-projectcoördinator afgevaardigden van de jongeren, de buurtbewoners, het LWO en anderen. Het project wordt afgesloten met een evaluatieverslag die als handleiding gebruikt kan worden voor anderen. In de voorstel-ling zal zo veel mogelijk ook aangesloten worden bij de eigen cultuur van de jongeren, de jongerencultuur.

Projectnummer Naam project	11 In gesprek met Marokkaanse ouders
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
Beoogde resultaten (concreet)	Achterstand van Marokkaanse jongeren tegengaan door: 1 Ouders te informeren en activeren zodat zij zo goed mogelijk hun verantwoordelijkheid als opvoeders op zich kunnen en durven nemen. 2 Een vruchtbare communicatie tot stand brengen met de Marokkaanse gemeenschap om een aantal subdoelen te kunnen realiseren: • vraag ouders en jongeren helder in kaart brengen; • aanbod beter afstemmen; • participatie van ouders aan schoolactiviteiten vergroten; • kadervorming van ouders vergroten; • een overdraagbare methodiek tot stand brengen.
Partners met wie u samenwerkt	Instellingen op het gebied van onderwijs, jeugd, opvoedings-ondersteuning en politie.
Aanvangsdatum project	1 september 1997
Einddatum project	1 september 2000
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Scholen, schoolorganisaties van Marokkanen, twee moskeeën.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 318.000,- (voor drie jaar)
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Uitgaande van de vraag van de ouders zal het project als schakel fungeren tussen ouders en instellingen. De methodiek wordt overgedragen naar instellingen. Er zullen onder andere thema-avonden worden georganiseerd en gesprekken tussen ouders en scholen/instellingen/politie etc. Tevens zal er een Marokkaans kader worden gevormd dat na afloop van het project zelfstandig kan functioneren. In het experimenteerjaar worden 40 ouders bereikt.

Projectnummer Naam project	12 Preventie schoolverzuim
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Zorg en opvang Economie en werk
Beoogde resultaten (concreet)	1 Schoolverzuim daalt met 5% dankzij preventieve en curatieve maatregelen (ZAT's, duale leerweg, preventieproject).
Partners met wie u samenwerkt	1 Scholen voor voortgezet onderwijs. 2 Jeugdhulpverlening/Witte Poort/OVG. 3 Regio gemeenten/RMC/leerplichtambtenaren.
Aanvangsdatum project	Gestart in 1996
Einddatum project	September 1998
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Zie hierboven
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	1997: *f* 380.000,- 1998: ± *f* 400.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	12 Preventie schoolverzuim
Plan van aanpak (korte omschrijving)	**ZAT's:** In genoemde periode zorgdragen voor installatie van ZorgAdviesTeams op scholen voor voortgezet onderwijs. Participanten in een ZAT zijn: leerplicht, leerlingbegeleider van de school, GGD, jeugdhulpverlening. Maatschappelijk Werk en Riagg functioneren op achterwacht. Scholen, leerplicht en GGD dragen jongeren ter bespreking voor, waarna in het multi-disciplinaire team een oplossingsstrategie wordt besproken en direct besloten wordt welke instantie met de jongere samen gaat werken aan het oplossen van het geconstateerde probleem. In de werkwijze ligt de nadruk op vroegsignalering en door middel van gedegen samenwerking tussen scholen, leerplicht en jeugdhulpverlening doelgericht te werken aan voorkomen van schooluitval en in een zo vroeg mogelijk stadium verwijzen en behandelen van (potentiële) uitvallers. Tevens wordt gewerkt aan het verbeteren van de intergemeentelijke samenwerking van de leerplichtfunctie. **Duale leerweg:** In genoemde periode zorgdragen voor een alternatieve leerweg voor leerplichtige leerlingen van 14 t/m 16 jaar van het (I)VBO en MAVO, die niet te motiveren zijn voor het voortzetten van hun opleiding binnen het reguliere volledige dagonderwijs. Leerlingen wordt hiertoe een gecombineerd pakket aangeboden van stagewerkzaamheden en AVO-vakken en blijft de feeling met de school behouden. **preventieproject:** Doel van het project is het kort ongeoorloofd schoolverzuim te bestrijden d.m.v. een lik op stuk benadering. Bij vermoeden van ongeoorloofd schoolverzuim wordt een leerling dezelfde dag door de projectmedewerker thuis bezocht en zo mogelijk naar school teruggeleid. Hiermee wordt beoogd te voorkomen dat structureel schoolverzuim ontstaat. Uit de eerste evaluatiegegevens blijkt dat het project goede resultaten boekt. Naast het snel terugleiden van jongeren naar school is er een groot uitstralingseffect naar potentiële verzuimers.

Projectnummer Naam project	13 Zakgeldbaantjesproject
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en Veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling Economie en werk
Beoogde resultaten (concreet)	1 Het vergroten van de vaardigheden en mogelijkheden van jongeren, zodat ze de weg naar betaald werk leren kennen en in dat werk beter kunnen functioneren. 2 Verhoogde participatie en daarmee samenhangende betrokkenheid van jongeren bij hun directe woonomgeving. 3 Bijdragen aan het voorkomen van schooluitval bij deel-nemende jongeren door extra begeleiding. 4 Beschikbaarheid databank waarin vraag en aanbod van zakgeldbaantjes bijeen wordt gebracht.
Partners met wie u samenwerkt	*Intern*: • Dienst Cultuur en Educatie • Dienst Milieu en Beheer, sector Wijkbeheer *Extern:* • Leidse Welzijnsorganisatie • Scholen Middelbaar Onderwijs • Kringloopcentra • Bibliotheek • Midden en Kleinbedrijf Het zakgeldproject is ontstaan als initiatief tussen de dienst Milieu en Beheer, sector Wijkbeheer en de Leidse Welzijns-organisatie. De coördinatie en begeleiding van de deelnemende jongeren ligt bij de LWO en biedt de jongeren tevens een sollicitatiecursus aan. De belangrijkste taak van de dienst Milieu en Beheer is het aanbieden van zakgeldbaantjes en het ondersteunen en begeleiden van de jongeren bij de uitvoering van de werkzaamheden binnen de door de dienst aangeboden zakgeldbaantjes.
Aanvangsdatum project	Het project is mei 1995 gestart in stadsdeel Noord. Eind 1997 start uitbreiding.
Einddatum project	Op basis van evaluatie-besluit eind 1998 omtrent voortzetting.
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Doelgroep is de jeugd; niet specifiek vanuit bewonersorganisa-ties.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Financiering wordt gevraagd voor uitbreiding van het zakgeld-project: • uitbreiding naar andere wijken; • mogelijkheid toename deelnemende jongeren; • vergroting begeleiding en acquisitie. Kosten voor bovenstaand vermelde uitbreiding worden geschat op *f* 400.000,-.
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	13 Zakgeldbaantjesproject
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Doelgroep Zakgeldproject: schoolgaande jongens en meisjes in de leeftijd van 15 tot en met 18 jaar. Met name jongeren die minder over directe en indirecte formele netwerken beschikken om hun zakgeld via reguliere baantjes te verdienen. In het zakgeldproject staan de jongeren centraal; het is met andere woorden een project voor en door jongeren. Het gaat naast het opdoen van werkervaring, om de leerervaring voor de schoolgaande jongeren. Het project kent dan ook een onconventionele, flexibele aanpak. Hoewel er zeker duidelijke afspraken worden gemaakt met de werkgever en de jongeren, staat voorop dat de jongeren in een leersituatie zitten en dat fouten maken vanzelfsprekend is. Telkens opnieuw de regels van het spel met elkaar afspreken, problemen snel signaleren en aanpakken en zorgen voor een werkbaar klimaat. In het zakgeldproject wordt wijkgericht gewerkt, hetgeen stimulerend en motiverend werkt bij de jongeren. Er wordt bij de werving van de zakgeldbaantjes dan ook allereerst gezocht naar bedrijven of activiteiten met een wijk- of buurtgericht karakter zodat de jongeren een positieve bijdrage kunnen leveren aan hun eigen directe leefomgeving. Tevens beoogt het project met het aanbieden en bijbrengen van sociale vaardigheden aan de schoolgaande jongeren preventief te werken ten aanzien van schooluitval, weglopen van huis en jeugdcriminaliteit.

Projectnummer Naam project	14 Jongerenparticipaties
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actie-plannen zijn de resultaten van dit project van belang?	
Beoogde resultaten (concreet)	Vergroten participatie (politiek en maatschappelijk)
Partners met wie u samenwerkt	1 Jongeren 2 LWO 3 Scholen/bibliotheek
Aanvangsdatum project	Voorjaar 1998
Einddatum project	2000
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	LWO en Bibliotheek zijn al betrokken, overige volgen.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	Eerste jaar *f* 100.000,-. Volgende jaren N.T.B.
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	
Plan van aanpak (korte omschrijving)	Met het project wordt beoogd jongeren via een nieuwe methode van informatievoorziening, (digitaal, nieuwe media) te bereiken en ze in staat te stellen hun vaardigheden te vergroten, aansluitend bij het behoeftepatroon van jongeren zelf. In het najaar van 1997 wordt een concept Leidse invulling en activiteitenplan opgesteld, waarna in het voorjaar van 1998 gestart wordt met de experimentele uitvoering. Evaluatie na 1 jaar, waarna een besluit genomen over de eventuele voortzet-ting.

Projectnummer Naam project	15 'Peuterspeelzalen in beweging'/Ontwikkelen peuterspeelzaal plus activiteiten in het kader van achterstandsbestrijding
Onderdeel van het actieplan?	Jeugd en veiligheid
Voor welke andere actieplannen zijn de resultaten van dit project van belang?	Van wijkbeheer naar wijkontwikkeling Zorg en opvang
Beoogde resultaten (concreet)	1 Ontwikkelen plus functies peuterspeelzalen ten behoeve van kinderen in achterstandssituaties (allochtonen, vluchtelingen, gehandicapten). 2 Het signaleren van ontwikkelingsachterstanden en gedragsproblematiek bij kinderen en in overleg met deskundigen een strategische aanpak ontwikkelen en uitvoeren. 3 Het overdragen van de kindgegevens, met medeweten en toestemming van de ouders, naar de basisschool. 4 Het gericht werken aan de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen door stimulering van de spraak- en taalontwikkeling bij peuters. Hiertoe zullen leidsters op de werkplek worden ondersteund door logopedisten, het stimuleren van lezen en voorlezen door ouders. 5 Aandacht voor de ontwikkeling van de grove en fijne motoriek bij 0-4 jarigen door het inwinnen van deskundig advies en zo nodig aanpassing van de speelzaal. 6 Opvoedingsuitwisseling middels de haal- en brengcontacten tussen ouders en leidsters. 7 Het doen van huisbezoeken. 8 Het organiseren van themabijeenkomsten.
Partners met wie u samenwerkt	1 OVG Rijnland 2 Spel- en opvoedingsvoorlichting 3 Openbare bibliotheek 4 Consultatiebureau 5 Buurtnetwerken 6 Stichting Thuiszorg (opvoedbureau)
Aanvangsdatum project	1 januari 1998
Einddatum project	2001, waarna opname in reguliere werkzaamheden
Zijn instellingen en/ of bewoners-(organisaties) bij het project betrokken, zo ja hoe?	Ouders van de peuters direct.
Wat is het totale benodigde budget voor dit project?	*f* 200.000,-
Uit welke bronnen wordt dit project gefinancierd?	

Projectnummer Naam project	15 'Peuterspeelzalen in beweging'/Ontwikkelen peuterspeelzaal plus activiteiten in het kader van achterstandsbestrijding
Plan van aanpak (korte omschrijving)	De basisfunctie van de peuterspeelzalen bestaat uit spelen, ontwikkelen en ontmoeting. Daarnaast houdt deze basisfunctie ook in het herkennen van problemen in de ontwikkeling van kinderen en het uitwisselen van ervaringen met ouders over (de opvoeding van) hun kinderen. Met deze basisfunctie richt de peuterspeelzaal zich in principe op alle twee- tot vierjarige kinderen en hun ouders in de buurt. Ze is daarmee een algemeen toegankelijke (buurt)voorziening. Dit biedt de mogelijkheid om daar waar in de voorschoolse en vroegschoolse periode achterstanden in de ontwikkeling van peuters gesignaleerd worden, gericht actie te ondernemen. Doel van de te ontwikkelen plusfuncties peuterspeelzalen is: • Stimulering van de ontwikkeling van de Nederlandse taal in de vroegschoolse periode met als doel: een beheersing van de Nederlandse taal bij intrede in groep 1 van de basisschool dat hooguit in overbrugbare mate afwijkt van het gemiddelde taalbeheersingsniveau. • Ouders informatie geven/vaardigheden aanleren, zodat zij zelf een actieve bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van hun kinderen. • Ondersteuning aanbieden aan ouders bij de opvoeding, gericht op het verbeteren van het opvoedingsklimaat in de gezinssituatie.

Colofon

Teksten actieplannen (kaders)
Van Dijk, Van Soomeren en Partners

E. van Dijk	integrale notitie grote stedenbeleid
H. Gossink	integrale notitie grote stedenbeleid
	actieplan van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
	actieplan economie en werk
E. Klooster	actieplan jeugd & veiligheid
P. de Savornin Lohman	actieplan zorg & opvang

Teksten projectomschrijvingen
Projectgroep grote stedenbeleid

T. Klever	coördinator grote stedenbeleid
J. van Doggenaar	economie & werk
C. Gerritsma	van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
J. van Rijn	van wijkbeheer naar wijkontwikkeling
L. de Jong	coördinator jeugd & veiligheid
M. Passchier	zorg & opvang

Eindredactie en vormgeving
H. Gossink
K. Loef
M. Giol
K. Snoep

Leiden

Gemeente Leiden

Postbus 9100

2300 PC Leiden

Telefoon: 071 - 516 71 12